

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
HUMANITĀRO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
LATVISTIKAS UN BALTISTIKAS NODAĻA
BALTU VALODNIECĪBAS KATEDRA

**LIETUVIEŠU ROMĀNU TULKOJUMI LATVIEŠU
VALODĀ (20. GS. 90. GADI–21. GS.):
KULTŪRVĒSTURISKAIS KONTEKSTS UN
PROBLEMĀTIKA**

**TRANSLATIONS OF LITHUANIAN NOVELS IN
LATVIAN (20TH CENTURY'S 90S – 21ST CENTURY):
CULTURAL HISTORICAL CONTEXT AND PROBLEMS**

BAKALAURA DARBS

Autore: **Madara Skudra**

Studenta apliecības Nr.: ms13083

Darba vadītājs: doc. Edmunds Trumpa

RĪGA 2016

Anotācija

Pētījuma mērķis ir noteikt latviešu un lietuviešu literārās sadarbības stāvokli un raksturot starpkultūru komunikācijas problemātiku lietuviešu romānu tulkojumu kontekstā. Lai mērķi sasniegtu ir aplūkota latviešu un lietuviešu literatūra kultūrvēsturiskā kontekstā, klasificēti un analizēti lietuviešu romānu tulkojumu latviešu valodā dati, kā arī tiek analizētas par romāniem veidotās recenzijas. Pētījumā secināts, ka lietuviešu romānu nepopularitātes statuss tiek skaidrots, pastarpināti izmantojot radniecības terminoloģiju *brāļi lietuvieši*, t. i., apgalvojot, ka Latvijā lietuviešu literatūra tiek uztverta kā blakusesoša parādība, tāpēc ir mazsvarīga. Darba autore apgalvo, ka nepopularitātes pamatā ir literāro tradīciju un kodu atšķirības, kas lasītājam ne vienmēr ir izprotamas.

Atslēgvārdi: lietuviešu romānu tulkojumi, literatūra, starpkultūru komunikācija, problemātika.

Abstract

The goal of this research is to determine condition of the Latvian and Lithuanian literary collaboration and to describe cross-cultural problematics of communication in the context of translation of Lithuanian novels. To achieve this goal, Latvian and Lithuanian literature are viewed in the context of cultural history, the data of Lithuanian-Latvian translations and also reviews describing the novels are analysed. In the research a conclusion is made that in Latvia the existing unpopular status of the Lithuanian novels is explained by referring to the term *brothers Lithuanians*, meaning that Lithuanian literature is seen as a marginal thing and therefore it is insignificant. The author states that at the basis of unpopularity are the differences of the literary tradition and codes, which reader does not always comprehend.

Key words: translations of the Lithuanian novels, literature, cross-cultural communication, problematics.

Saturs

Ievads.....	5
1. Lietuviešu un latviešu rakstniecība vēstures šķērsgriezumā (1991–2000).....	7
1.1. Literārie kontakti	10
1.2. Lietuviešu literatūras procesu atspoguļojums Latvijā	13
2. Lietuviešu un latviešu rakstniecība vēstures šķērsgriezumā (2000–2015).....	23
2.1. Literārie kontakti	26
2.2. Lietuviešu literatūras procesu atspoguļojums Latvijā	30
3. Lietuviešu romānu tulkojumi — fakti un statistika	36
3.1. Vispārīgs tulkoto romānu raksturojums	38
3.2. Romānu un to tulkojumu recepcija periodikā un interneta vietnēs	49
4. Starpkultūru komunikācijas problēma Latvijā izdoto lietuviešu romānu tulkojumu kontekstā	61
Secinājumi	63
Avoti un izmantotā literatūra.....	65

Ievads

Laikā, kad bēgļu krīzes dēļ saasinās politiskā situācija Eiropas Savienībā (ES) un ir vērojama Krievijas agresija pret kaimiņvalstīm, īpaši Baltijas valstīm nākas pievērsties savstarpējo kontaktu nostiprināšanai. Šī tendence iedvesmo izstrādāt dažādus pētījumus dažādās zinātņu nozarēs, tai skaitā, literatūrzinātnē.

Latvijā aktuāli ir latviešu un lietuviešu literāro kontaktu pētījumi. Nozīmīgs, piemēram, ir latviešu literatūrzinātnieces Evas Eglājas-Kristsones (dz. 1977) darbs „Lietuviešu literatūra Latvijā un latviešu valodā. 1900-2007“, kas iekļauts grāmatā „Latvieši, igauņi un lietuvieši: literārie un kultūras kontakti“ (2008). E. Eglāja-Kristsons ir radījusi bāzi tālākiem un padziļinātākiem lietuviešu un latviešu literatūras kontaktu pētījumiem.

Balstoties uz iepriekšminēto avotu, šī bakalaura darba autore pievēršas lietuviešu romānu tulkojumiem latviešu valodā laika posmā no 20. gs. 90. g. līdz 2015. g. Autores mērķis ir noteikt latviešu un lietuviešu literārās sadarbības stāvokli un raksturot latviešu un lietuviešu starpkultūru komunikācijas problēmu lietuviešu romānu tulkojumu kontekstā. Lai mērķi sasniegtu, ir izvirzīti trīs galvenie uzdevumi: 1) iepazīties ar latviešu un lietuviešu literatūru kultūrvēsturiskā kontekstā, 2) klasificēt un analizēt datus un informāciju par tulkotajiem romāniem, 3) analizēt par romāniem veidotās recenzijas.

Lai apzinātu latviešu un lietuviešu literatūras procesu kultūrvēsturisko kontekstu, paralēli E. Eglājas-Kristsones pētījumam tiek izmantots latviešu literatūrzinātnieces Ingunas Sekstes (dz. 1963) veidotais raksts grāmatā „Latviešu literatūras vēsture. 1940.—1941. 1945.—1999. 3. sēj.“ (2001), latviešu literatūrkritiķis Gunta Bereļa (dz. 1961) grāmata „Latviešu literatūras vēsture“ (1999), autora kolektīva veidotās grāmatas „Trumpa lietuvių literatūros istorija“ (2014) un „Naujausioji lietuvių literatūra /1988–2002/“ (2003).

Darbā tiek izmantoti un analizēti arī latviešu periodikā, piemēram, literārajā mēnešrakstā „Karogs“, žurnālā „Grāmata“, laikrakstā „Literatūra un Māksla Latvijā“, „Diena“ u. c., publicētie raksti, kas ne tikai padziļina izpratni par lietuviešu literatūras procesiem, bet arī kalpo par pamatmateriālu, lai izvērtētu lietuviešu literatūras procesu nozīmi literatūras telpā Latvijā, apzinātu lietuviešu un latviešu literāros kontaktus un analizētu par romāniem veidotās recenzijas. Ņemot vērā, ka 21. gs. palielinās interneta nozīme un lasītājs arvien aktīvāk iesaistās literatūras procesos, paralēli periodikā publicētajām recenzijām ir izmantotas arī emuāros publicētie grāmatu apskati jeb neprofesionālās recenzijas.

Dati par latviešu valodā tulkotajiem romāniem ir iegūti, izmantojot meklēšanas iespējas valsts nozīmes bibliotēku kopkatalogā un izmantojot izdevumu „Latvieši, igauņi un lietuvieši: literārie un kultūras kontakti : Bibliogrāfiskie rādītāji“ (2008). Bibliotēku kopkatalogā romāni

tika atlasīti, izmantojot atslēgas vārdus *lietuviešu romāni*, un pēc tam pārbaudīti iepriekšminētajā bibliogrāfisko rādītāju izdevumā. Tā kā izdevumā tiek uzrādīti lietuviešu romānu tulkojumi līdz 2008. g., kopkatalogā pieejamās informācijas pārbaudīšanai tiek izmantotas arī interneta meklēšanas iespējas.

Iegūtie dati hronoloģiskā secībā ir klasificēti tabulā, uzrādot izdošanas gadu, izdevniecību, oriģinālizdevuma izdošanas gadu, romāna nosaukumu latviešu valodā, romāna autoru un tulkotāju. Pēc datu klasificēšanas, tā tiek analizēts, vai ir vērojamas sakarības starp tulkojumu skaitu un norisēm ekonomikā un politikā Latvijā, kā arī, kuras ir vadošās grāmatu izdevniecības, tulkotāji un kuri ir visvairāk tulkotie lietuviešu rakstnieki. Tabula un tās analīze apskatāma 3. nodaļā.

Kopumā darbs ir strukturēts četrās daļās. Pirmajā nodaļā tiek apskatīts laika posms no Baltijas valstu neatkarības atjaunošanas līdz 20./21. gs. mijai. Otrajā nodaļā attiecīgi tiek apskatīts laika periods no 20./21. gs. mijas līdz 2015. g. Laika periodu pretnostatījums tika izvēlēts, ņemot vērā, ka katrā no posmiem notika nozīmīgas pārmaiņas politikā, ekonomikā un kultūrā — 90. g. Baltijas valstis atgūst neatkarību, savukārt 2000. g. gatavojas uzņemšanai Eiropas Savienībā (ES). Tādējādi, izmantojot salīdzināmās analīzes principus, ir izdevies izcelt starpkultūru komunikācijas iezīmes pirms 20./21. gs. mijas un pēc tam, kā arī nonākt pie izvirzītā mērķa — raksturot starpkultūru komunikācijas problēmu.

Divas pirmās galvenās nodaļas veido divas apakšnodaļas, kas, balstoties uz E. Eglājas-Kristsones izmantoto strukturējumu, aptver nozīmīgākos starpkultūru komunikācijas aspektus. Pirmajā apakšnodaļā tiek vērtēti lietuviešu un latviešu literārie kontakti, savukārt otrajā apakšnodaļā tiek analizēti Latvijā publicētie raksti par lietuviešu literatūras procesiem.

Trešajā nodaļā uzmanība ir pievērsta lietuviešu romānu tulkojumiem latviešu valodā, laika posmā no 1994. g. līdz 2015. g. Laika posma sākuma datums ir izvēlēts, balstoties uz faktu, ka pirmais lietuviešu romāna tulkojums latviešu valodā tika izdots 1994. g. Arī šo nodaļu veido divas apakšnodaļas. Pirmajā apakšnodaļā tiek piedāvāts tulkoto romānu vispārīgs raksturojums, savukārt otrajā nodaļā tiek analizētas periodikā un interneta vietnēs pieejamās romānu tulkojumu recenzijas.

Ceturtajā nodaļā ir raksturota starpkultūru komunikācijas problēma lietuviešu romānu tulkojumu kontekstā. Tā kā starpkultūru komunikācijas problēma ir viens no aspektiem ceļā uz pilnīgu lietuviešu romānu tulkojumu problemātikas apzināšanu, ir minēti tālāko pētījumu objekti skaidrākai lietuviešu romānu tulkojumu problemātikas apzināšanai, kas arī sniegtu jaunu informāciju baltu identitātes pētniecībā.

1. Lietuviešu un latviešu rakstniecība vēstures šķērsgrizumā (1991–2000)

1988. g.–1991. g. bija laiks, kad risinājās Baltijas valstīm svarīgi notikumi — mazinoties Padomju Savienības komunistiskā režīma kontrolei un augot Latvijas, Lietuvas un Igaunijas pretsparam, sabruka PSRS un tika atjaunotas trīs neatkarīgas Baltijas valstis. Šo periodu Latvijā dēvē par Atmodu, Lietuvā par Atdzimšanu (*Atgimimas*), savukārt plašākai pasaulei šis laika posms ir zināms kā Baltijas Dziesmotā revolūcija. Tā bija nevardarbīga cīņa pret padomju okupāciju, kuras izpausmes veids atspoguļoja vērtības, par kurām cīnījās un kuras galu galā tika izcīnītas — demokrātija, kultūra un cilvēciska sabiedrība.

Baltijas valstīm nonākot brīvā tirgus zonā, latviešu un lietuviešu kultūra, tai skaitā literatūra piedzīvoja periodu, kad galvenais jautājums bija par to, kāda ir rakstnieka un literatūras jaunā loma. Latviešu literatūrkritiķis G. Berelis norāda trīs galvenās šī perioda iezīmes: ekonomisko cenzūru, padomju gadu vadošo prozaistu klusēšanu un pirmskara gados publicēto, bet padomju gados aizliegto grāmatu un trimdas literatūras darbu pārpublicēšanu.¹

Izdevniecības komercializējās un, ekonomiskās cenzūras skarti, izdevēji bija spiesti domāt par to, kādu darbu publicējumi ienestu peļņu un kādu — neienestu, līdz ar to, „piemēram, [Latvijā] 1991. gadā izdotās oriģinālprozas grāmatas bija saskaitāmas uz vienas rokas pirkstiem”². Šāda ietekme attiecās arī, piemēram, uz lietuviešu romānu tulkojumiem. 90. g. sākumā, kā Latvijā, tā Lietuvā jaunākās un aktuālākās literatūras tulkošana ir minimāla.³ Interese tika pievērsta Eiropas lielo tautu literatūrai, piemēram, angļu, franču un vācu. To atspoguļo tulkojumi un publikācijas periodikā, kā arī rakstu krājumi. Pirmais lietuviešu romāna tulkojums tika izdots tikai 1994. g.

Laika periodā no 1994. g. līdz 2000. g. lietuviešu literatūrā iezīmējas periods, kuru, atsaucoties uz J. Sprindīti, raksturo centrālās tendences, t.i., literatūras diferencēšanās, kā rezultātā palielinājās plaisa starp elitāro un masu literatūru. Tomēr šie procesi nebija šķērsļis literatūra attīstībai.⁴

Lai aizpildītu tukšumu, ko radīja oriģināl-literatūras trūkums, Lietuvā pārpublicēja lietuviešu trimdas rakstniekus, piemēram, Jurgī Savicki (*Jurgis Savickis*; 1890–1952), Antanu Šķēmu (*Antanas Škėma*; 1910–1961), Ichoku Meru (*Icchokas Meras*; 1934–2014) un Sauļu

¹ Berelis, G. Starp varoņu un ākstu pieminējiem. Grām.: Berelis G. *Latviešu literatūras vēsture*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1999, 301. lpp.

² Turpat.

³ Eglāja-Kristone, E. Lietuviešu literatūra Latvijā un latviešu valodā. 1990—2007. Grām.: Kalnačs, Benedikts (sast.). *Latvieši, igauņi un lietuvieši: literārie un kultūras kontakti*. Rīga: LU LFMI, 2008, 796. lpp.

⁴ Sprindytė J. Lithuanian Prose: in Search of a New Identity. In: Mindaugas Kvietkauskas (ed.) *Transitions of Lithuanian Postmodernism : Lithuanian Literature in the Post-Soviet Period*. 91. p.

Tomu Kondrotu (*Saulius Tomas Kondrotas*; dz. 1953).⁵ Latvijā — Ainu Vāveri (1924–2011), Dzintaru Sodumu (1922–2008), Juri Rozīti, Agati Nesauli (dz. 1938).⁶ Trimdas modernisma rakstnieku un padomju laikos aizliegto pirmskara literatūras pārpublicēšana palīdzēja gan lietuviešu, gan latviešu literatūrai strauji iesaistīties un tikt līdzī pasaules kultūras, tai skaitā literatūras, procesiem. Turklāt Latvijā un Lietuvā lielā skaitā tika izdoti dokumentāli darbi par 1941. g. un 1949. g. deportācijām, lēģeriem un Sibīriju. Lietuvā populāri bija „politiskas un reliģiskas ievirzes nevalstiski preses izdevumi.”⁷ Šādi darbi veicināja polemiku par padomju gadu okupāciju un tās atstāto mantojumu, par šo tēmu turpmākajos gados tiek diskutēts, piemēram, Baltijas studiju Eiropas konferences lasījumos, un tā plašāku nozīmi iegūst pēc 21. gs. mijas, kad populāri kļūst starpnozaru pētījumi.

Atgriežoties pie literatūras tendencēm 90. g. sākumā Latvijā un Lietuvā, jāmin, ka Latvijas literātu vidē valdīja apjukums un valsts neatkarības laiku pavadīja dalītas jūtas. Padomju laikā rakstnieki bija valsts atbalstīti, turpretī pēc neatkarības atgūšanas, rakstnieki pastāvīgu valsts atbalstu un finansējumu nesaņēma, līdz ar to bija jāmacās rakstīt, atbilstoši tirgus prasībām.⁸

Aktuāls kļuva jautājums par literatūras un rakstnieka nozīmi un vietu jaunajā laikmetā. Mēnešraksts „Karogs” 90. g. sākumā rīkoja literātu un mākslinieku tikšanās, lai diskutētu un noskaidrotu viņu izjūtas un pārdomas par tā laika situāciju.⁹ Sarunas tika publicētas rubrikā „Apaļais galds „Karoga” redakcijā”, piemēram, rakstā „Apjukušais cilvēks? Apjukumsituācija?”¹⁰

Mainījās arī rakstnieku savstarpējās attiecības. Ja iepriekšējos gados Lietuvā starp vecāko un jaunāko rakstnieku paaudzi pastāvēja dabiska tradīciju mantojamības saikne, tad 90. g. jaunā paaudze agrāko pieredzi tiecās atmest, tādējādi mainot prozas žanra iezīmes. Jāpiebilst, ka lietuviešu literatūras telpā palielinājās rakstnieču skaits.¹¹ Paaudžu attiecību maiņa ir vērojama arī Latvijā. Turklāt notika arī vecākās rakstnieku paaudzes šķelšanās un konflikti, kam par pamatu bija padomju laikos rakstītais, sacītais un darītais.

⁵ Eglāja-Kristone, E. Lietuviešu literatūra Latvijā un latviešu valodā. 1990—2007. Grām.: Kalnačs, Benedikts (sast.). *Latvieši, igauņi un lietuvieši: literārie un kultūras kontakti*. Rīga: LU LFMI, 2008, 796. lpp.

⁶ Berelis, G. Starp varoņu un ākstu pieminējiem. Grām.: Berelis G. *Latviešu literatūras vēsture*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1999, 302. lpp.

⁷ Sekste I. Proza. Grām.: Hausmanis V. (redkol. zin. vad.). *Latviešu literatūras vēsture. 1940.—1941. 1945.—1999. 3. sēj.* Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 296. lpp.

⁸ Turpat.

⁹ Turpat.

¹⁰ Berelis G. „Apjukušais cilvēks? Apjukumsituācija?”. *Karogs*. Nr. 10, 1992, 193.–200. lpp.

¹¹ Laurušāite L. Nost ar poētisko draņķi! *Karogs*. Nr. 7, 2004, 130. lpp.

Abu valstu jaunajai rakstnieku paaudzei atsakoties no žanriskās, tematiskās un stilistiskās vienvēidības, proza kļuva par plurālu vienību.¹² Žanru robežas kļuva fluīdas, tās saplūda un pārklājās, veidojot jaunas prozas formas, tādējādi pārvērtējot un no jauna definējot literatūras jēdzienus atbilstoši laikmeta norisēm. Turklāt literatūrā sāka dominēt esejskums, kas balansēja starp literatūru un žurnālistiku un skaidri iezīmēja krīzes periodu, kad rakstniekam nācās pielāgoties brīvā tirgus noteikumiem, kas pieprasīja atbildēt uz patērētājsabiedrības vēlmēm. Jāpiebilst, ka esejas žanrs ir pateicīgs jaunā laikmeta prasībām, kad notiek intensīva informācijas aprīte, jo esejai ir raksturīga tagadnes pozīcija, koncentrēta un brīva kompozīcija, dinamika un ātrums, kā arī ar autora subjektīvums un liriska atmosfēra.

Latvijā un Lietuvā 90. g. otrajā pusē situācija literatūras jomā stabilizējās, jo līdzsvarojās attiecības starp aktuālajiem literatūras procesiem un neapgūto kultūras mantojumu, kā arī nostiprinājās „vairākas izdevniecības un apgādi, kas spēj nodrošināt kvalitatīvu tulkotās literatūras izdošanu un uz sastrādātās bāzes laiž klajā arī oriģinālliteratūru. Latvijā tādas izdevniecības ir „Daugava“, „Jumava“, „Atēna“, „Jāņa Rozes apgāds“.¹³ Lietuvā — „Mintis“, „Naujasis Lankas“¹⁴, „Versmės“, „Baltos lankos“, „Alma littera“.

Šajā laikā Latvijā parādījās preses izdevumi, kas publicēja arī lietuviešu rakstnieku darbus un rakstus par lietuviešu literatūru, piemēram, „Luna“, tomēr stabili vietu saglabā literārais mēnešraksts „Karogs“. 1998. g. augustā iznāca pirmais Literatūras, folkloras un mākslas institūta (LFMI) humanitāro zinātņu žurnāls „Letonica“, kas joprojām publicē zinātniskus rakstus trīs jomās — literatūrzinātnē, folkloristikā un mākslas zinātnēs —, kā arī informē par konferencēm un projektiem. Lietuvā 1991. g. literārais mēnešraksts „Pergalė“ tiek pārsaukts par „Metai“ (par godu lietuviešu literatūras klasiķa, dzejnieka Kristijona Donelaiša (*Kristijonas Donelaitis*; 1714–1780) poēmai „Gadalaiki“), tiek nodibināts arī iknedēļas kultūras laikraksts „Šiaurės Atėnai“. 1994. g. tika atjaunots pirmskara literatūras, kultūras un mākslas žurnāls „Naujoji Romuva“.

Pēc neatkarības atgūšanas joprojām aktuāla bija Baltijas valstu sadarbība, tāpēc tika attīstītas jaunas sadarbības idejas, piemēram, sākot ar 1994. g., tiek piešķirta gadskārtējā Baltijas Asamblejas balva literatūrā.¹⁵ Tās mērķis atbalstīt labākos Baltijas valstu literāros darbus, tādējādi stiprinot Baltijas valstu attiecības, kā arī uzturot interesi par kaimiņvalstīs notiekošajiem literatūras jaunumiem. Vienlaikus aktualizējās arī Baltija jūras reģiona valstu

¹² Vaičekauskaitė-Stepukonienė I. Vaičekauskaitė-Stepukonienė I. *Naujasis lietuvių ir latvių romanas: raidos tendencijos 1988–2000-taisiais*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2006, 11. psl.

¹³ Sekste I. Proza. Grām.: Hausmanis V. (redkol. zin. vad.). *Latviešu literatūras vēsture. 1940.—1941. 1945.—1999.* 3. sēj. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 300. lpp.

¹⁴ Apgāda dibināšana ir saistīta ar Mīkola Morkūna Čikāgas tipogrāfijas pārcelšanu uz Lietuvu. — M.S.

¹⁵ Eglāja-Kristone, Eva. *Lietuviešu literatūra Latvijā un latviešu valodā. 1990—2007.* Grām.: Kalnačs, Benedikts (sast.). *Latvieši, igauņi un lietuvieši: literārie un kultūras kontakti*. Rīga: LU LFMI, 2008, 797. lpp.

kultūras sakari, un 1994. g. tika uzsākta grāmatu sērija „3 plus 5: Baltijas un Ziemeļvalstu modernais romāns“ ar nodomu labākos Baltijas valstu romānus tulkot šo valstu valodās. Šajā sērijā no lietuviešu literatūras tika publicēts Jurgas Ivanauskaites romāns „Ragana un lietus“ (1994), Ričarda Gāveļa „Viļņas pokers“, no igauņu — Emīla Todes romāns „Robežvalsts“ (1995) un Vīvi Luikas „Vēstures skaistums“ (1995). No latviešu literatūras tika publicēts Gundegas Repšes romāns „Ēnu apokrifs“ (1996).¹⁶

20. gs. 90. g., varas sistēmām pārkārtojoties, latviešu un lietuviešu literatūra un literāti piedzīvo krīzi, kas periodikas izdevumos tika dēvēta arī par apjukumsituāciju. Pārmaiņu laikā notiek attiecību maiņa dažādos līmeņos, kas nostabilizējas 90. g. vidū. Šajā laikā jaunākās literātu paaudzes radošie principi atbilst postmodernisma principiem, tādēļ literatūras tradīcija tiek atmesta; brīvā tirgus ekonomikas ietekmētas, mainās arī rakstnieku attiecības ar literatūru, literatūras attiecības ar lasītāju un rakstnieka attiecības ar lasītāju. Literatūra kļūst par komercpreci, savukārt rakstnieks zaudē savu autoritātes statusu. Tiek veidotas jaunas attiecības arī ārpus valstu robežām Baltijas jūras reģiona valstu sadarbība. Tāpat ar dažādu projektu palīdzību tiek uzturēti arī Baltijas valstu kontakti.

1.1. Literārie kontakti

Par latviešu un lietuviešu literārajiem kontaktiem var runāt, kopš Latvijas un Lietuvas neatkarības pirms Otrā pasaules kara, tomēr īpaši cieši sakari izveidojās padomju laikos — 60. g. vidū, kad mainījās rīkoto sadarbības pasākumu raksturs un kad rakstnieki tiecās pēc tikšanās reizēm neformālākā gaisotnē, kur nebija vajadzības teikt svinīgas runas un uzturēt smalkas sarunas, kur rakstnieki režīma noteiktajās robežās varēja runāt atklāti un stiprināt draudzības saites.¹⁷ Kā norāda E. Eglāja-Kristone, valstu sadraudzību veicināja, „no vienas puses, nacionāla un teritoriāla apdraudējuma sajūta padomju režīmā, no otras puses — vēlme un māka izmantot padomju sistēmas dotās iespējas.“¹⁸ Tomēr līdz ar Padomju Savienības sabrukumu un Latvijas, Lietuvas neatkarības atgūšanu, mainījās arī latviešu un lietuviešu literārie kontakti.

Tā kā 90. g. sākumā latviešu un lietuviešu literatūrā valda krīze, tad būtiski bija saglabāt padomju laikos nostiprinātās, nozīmīgās tradīcijas, piemēram, ciemošanos Klaipēdā,

¹⁶ Eglāja-Kristone, E. Lietuviešu literatūra Latvijā un latviešu valodā. 1990—2007. Grām.: Kalnačs, Benedikts (sast.). *Latvieši, igauņi un lietuvieši: literārie un kultūras kontakti*. Rīga: LU LFMI, 2008, 797. lpp.

¹⁷ Eglāja-Kristone, Eva. Lietuviešu literatūra Latvijā un latviešu valodā. 661.–662. lpp.

¹⁸ Turpat, 673.–674. lpp.

sarīkojumā „Poēzijas pavasaris“ un „Dzejas dienās“ Rīgā. 1992. g. sarīkojums „Poēzijas pavasaris“ kļuva par starptautisku pasākumu, un „Poēzijas pavasara“ dzejas almanahos, kas tiek izdots kopš 1965. g., publicētā dzeja liecina, ka sarīkojumu pastāvīgi apmeklē angļu, somu, vāciešu, zviedru, poļu, kā arī latviešu dzejnieki¹⁹.

Sākot ar 1990. g., Druskininkos tiek rīkots starptautiskais literatūras festivāls „Poēzijas rudens“, savukārt Rīgā 1995. g. latviešu publicists Pauls Bankovskis (dz. 1973) un tulkotāja Maima Grīnberga (dz. 1969) atjaunoja festivāla „Prozas lasījumi“ tradīciju. Plašāka informācija un atskats uz šiem literārajiem pasākumiem regulāri tika sniegti periodikas izdevumos, piemēram, „Karogs“, „Literatūras ir menas“.

Sarīkojumā „Poēzijas pavasaris“ īpašas draudzības saites vienoja Klaipēdas un Liepājas dzejniekus. Biežs viesis bijis latviešu dzejnieks Olafs Gūtmanis (1927–2012), kurš atdzejoja lietuviešu dzejniekus un, sākot ar 1970. g., publicēja viņu darbus presē.²⁰ Liepājas avīzē „Kurzemes Vārds“ dzejnieks raksta:

„Esam bijuši bieži ciemiņi, sirsnīgi un viesmīlīgi uzņemti, mūsu savstarpējā draudzība kļuvusi par tradīciju. Diemžēl nespējam atbildēt ar to pašu. Pietrūkst vēriena, pietrūkst pašvaldības atbalsta tik (ne)nozīmīgiem kultūras pasākumiem starp baltu tautām. Lietuvieši liepājnieku darbus tulko, atdzejo, publicē savā literārajā almanahā „Baltija“, laikrakstu literārajos pielikumos.“²¹

O. Gūtmaņa rakstītais uzrāda 90. g. galveno problēmu — finansējuma, valsts un pašvaldības atbalsta trūkumu.

Grūtībās piedzīvoja arī tulkotāji. No intervijām ar latviešu ražīgo tulkotāju Talridu Rulli (1940–2014) uzzinām, ka tulkotāji bija atkarīgi no apgādu ieinteresētības piedāvāto darbu tulkojumus iespiest un pārdot:

„Apgādos, kam esmu piedāvājis manuskriptu izlasīt, izdzirdot vien, ka tas ir lietuviešu gabals, nemaz nepūlas lasīt, jo tagad leišus neviens nepērkot. Bikli mēģinu ieibilst, ka nevar taču nopirkt to, kā pārdošanā nav. Tad atkal uz laiku pagurst prāts un atkrīt rokas.“²²

1996. g. 28. februārī Rakstnieku savienībā tika rīkots seminārs „Tulkotāju sekcija“, un sekcijas biedriem piedāvājās tulkotāji un redaktori no vairākiem apgādiem, piemēram, „Jumava“, „Zinātne“, „Zvaigzne ABC“, „Vaga“. Seminārā tika lasīti referāti un diskutēts par tulkošanas problēmām, un kā galvenā problēma tika izcelts valodas lietojums. Piemēram, kā ziņo apskata veidotāja Irēna Auziņa, Ērika Lūse norādījusi uz tulkojumos vērojamo paviršo

¹⁹ 1998. g. — Anna Rancāne, 1999. g. — Amanda Aizpuriete, 2000. g. Guntars Godiņš, 2001. g. — Uldis Bērziņš, 2002. g. — Jānis Rokpelnis, 2003. g. — Sergejs Moreino, 2004. g. — Anna Rancāne, 2010. g., —Arvis Vīguls, 2012. g.—Inga Gaile, 2013 — Anna Auziņa.

²⁰ Eglāja-Kristsons, E. Lietuviešu literatūra Latvijā un latviešu valodā. 1990—2007. Grām.: Kalnačs, Benedikts (sast.). *Latvieši, igauņi un lietuvieši: literārie un kultūras kontakti*. Rīga: LU LFMI, 2008, 803. lpp.

²¹ Gūtmanis O. Klaipēdā Poēzijas pavasarī. *Kurzemes Vārds*, 1999, 8. jūnijs, 12. lpp.

²² Repše G. Saullēkts sirds pusē. [G. Repšes intervija ar T. Rulli] *Karogs*. Nr. 7, 1998, 199. lpp.

attieksmi pret valodu, kas ir pārsteidzoša parādība, ņemot vērā, ka „tulkoņāji daudz darījuši latviešu valodas kopšanā visā okupācijas garumā.“²³ Savukārt, diskutējot par atdzejas jautājumiem, latviešu dzejniece Amanda Aizpuriete (dz. 1956) pauda atziņu, ka „valsts politikas un nabadzības dēļ nīkuļo 80. gados spēcīgā atdzejas skola.“²⁴ Tātad var apgalvot, ka literatūra un attiecīgi literārie kontakti ir atkarīgi no politiskajiem un ekonomiskajiem procesiem, taču galvenokārt valsts labvēlības un ieinteresētības.

Laika posmā no 1993. g. līdz 1999. g. Latvijas Rakstnieku savienība organizēja „Starptautisko latviešu literatūras tulkoņāju un izdevēju semināru“, uzaicinot vairākus Eiropas valstu tulkoņājus, tai skaitā no Lietuvas, galvenokārt ar mērķi dalīties pieredzē un izveidotu kontaktus.²⁵ Kontakti tulkoņājiem šajā laikā bija ļoti svarīgi, jo, tos izmantojot, bija iespējams uzzināt par kādā no valstīm jaunāko, populārāko vai nozīmīgāko literāro darbu.

Paralēli lietuviešu un latviešu literāro kontaktu veidošanai, aktualizējās sadarbība starp Baltijas jūras reģiona valstīm, tomēr jāsapka, ka kontakti tiek veidoti pārsvarā akadēmiskā līmenī. Īpaša uzmanība un pūles šo kontaktu veidošanai tiek pievērsta 90. g. otrajā pusē, piemēram, sākot ar 1995. g., Baltijas valstīs norisinās Baltijas literatūrzinātnieku konference, kas tiek organizēta sadarbojoties Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūtam, Tallinas Universitātei, Underes un Tuglasa Literatūras centram un Lietuvas Literatūras un folkloras institūtam.

Ik pāris gadu kopš 1971. g. Baltijas studiju konferences rīkoja Baltijas institūts un Stokholmas universitātes Baltijas studiju centrs, kuras līdz ar neatkarības atgūšanu norisinājās arī Baltijas valstu galvaspilsētās — 1995. g. Rīgā, 1997. g. Viļņā. Konferenču uzmanības centrā bija okupācijas posma apzināšana un literārā un kulturālā mantojuma pārvērtēšana.

1999. g. Stokholmā norisinājās III Baltijas studiju Eiropas konference, kurā tika aplūkotas tādas nozares kā, piemēram, literatūra, folkloras, vēsture un lingvistika. Latviešu literatūrzinātnieks Benedikts Kalnačs humanitāro zinātņu žurnālā „Letonica“ (1999) raksta, ka toreizējie dalībnieku zinātniskie kontakti ir nelieli, lai raisītos diskusijas par pētniecisku projektu īstenošanu. Savukārt Stella Pelše izceļ konferences lasījumos vērojamo „plaisu starp faktu apzināšanu un to jēgpilnu, mūsdienu situācijā saistošu interpretāciju.“²⁶

2001. g. no 27. līdz 30. jūnijam Tartu notiekošā IV Baltijas studiju konferencē piedalījās dažādāku jomu speciālisti, piemēram, etnoloģijas, sociālo zinātņu, psiholoģijas, politoloģijas un mākslas zinātnes un, protams, vēstures, literatūrzinātnes, valodniecības speciālisti. Lasījumi

²³ Auziņa I. Rūpes par tulkoņāju kvalitāti. *Karogs*. Nr. 5, 1996, 224. lpp.

²⁴ Auziņa I. Rūpes par tulkoņāju kvalitāti. *Karogs*. Nr. 5, 1996, 225. lpp.

²⁵ Rūmnieks V. V Starptautiskais tulkoņāju seminārs. *Diena*. 7. decembris, 1999, 21. lpp.

²⁶ Kalnačs B, Pelše S. III Baltijas studiju Eiropas konference. Grām.: Grosmane E. (red.) *Letonica*. Rīga: LFMI, 1999, 146.–149. lpp.

aptvēra arī plašāku tēmu loku, koncentrējoties ne tikai uz vēsturi un tās mantojumu, bet arī uz sabiedrību un notiekošajiem pārmaiņu procesiem. Latviešu literatūrzinātniece Inguna Daukste-Silasproģe (dz. 1968) norāda, ka konferencē „literātus uztrauca, kāda būs un kas notiks ar literatūru 21. gadsimtā, aktualizējās tulkošanas un tulkojumu problēma, neizpalika Eiropas Savienības un Baltijas tautu kultūras, valodas nākotnes attiecību perspektīvas.“²⁷

Salīdzinot ar 1999. g. konferenci, šajā konferencē referentu un pārstāvēto valstu skaits bija lielāks, kā arī ievērojami paplašinājās pārstāvēto nozaru loks — veidojas postmodernisma kultūrai raksturīgais mākslu un zinātņu nozaru sinkrētisms, aktualizējas starpnozaru pētījumi un starpkultūru komunikācijas jautājumi.²⁸ Tātad var secināt, ka IV Baltijas studiju konference iezīmē robežlīniju starp 20. gs. un 21. gs., kas saskan laiku, kad notiek aktīva integrācija Eiropas kultūras procesos, kā arī iezīmē robežlīniju starp lietuviešu un latviešu kontaktu raksturu.

Līdz ar Padomju Savienības sabrukumu un politisko iekārtu pārkārtošanos mainās Lietuvas un Latvijas literārie kontakti. Tiek uzturētas padomju laikos izveidotās tradīcijas viesoties abu valstu literārajos pasākumos, kā arī tiek meklēti jauni sadarbības veidi, tomēr, tuvojoties 20. gs. beigām, Latvijas un Lietuvas literārie pasākumi kļūst atvērtāki ārvalstu viesiem, tāpat arī akadēmiskajā līmenī — attiecības iegūst starptautisku raksturu. Šādas tendences uzrāda, ka 21. gs., lietuviešu un latviešu literārajiem kontaktiem globalizējoties, abu tautu tiešie literārie kontakti kļūst ievērojami vājāki.

1.2. Lietuviešu literatūras procesu atspoguļojums Latvijā

Neatkarības gados Latvijā joprojām darbojas padomju laikos izveidotie literatūras mēnešraksti un laikraksti, piemēram, mēnešraksts „Karogs“, „Literatūra un Māksla“. Ņemot vērā to ilgo pastāvēšanas laiku un iekopto tradīciju publicēt lietuviešu prozas fragmentus, lietuviešu dzeju, informāciju par lietuviešu literatūras procesiem un rakstniekiem, piemēram, mēnešraksts „Karogs“, blakus jaunizveidotajiem laikrakstiem arī neatkarības laikā piedāvā ieskatu lietuviešu literatūras procesos. Tā kā publikāciju raksturs var sniegt padziļinātu informāciju par 90. g. lietuviešu un latviešu literatūras attieksmēm, kā arī lietuviešu literatūras tendencēm, ir nepieciešams pievērsties publikāciju apskatam.

²⁷ Daukste-Silasproģe I. Baltijas studiju konference Tartu. Grosmane E. (sast.) *Letonica*. Rīga: LU LFMI, 2002, 224.–225. lpp.

²⁸ Sekste I. Proza. Grām.: Hausmanis V. (redkol. zin. vad.). *Latviešu literatūras vēsture*. 1940.—1941. 1945.—1999. 3. sēj. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 303. lpp.

Kā norāda E. Eglāja-Kristšone, būtisks ir 1990. g. publicētais lietuviešu trimdas literārzinātnieka Rimvīda Šilbajora (*Rimvydas Šilbajoris*; dz. 1926) raksta tulkojums žurnālā „Grāmata”.²⁹ Rakstā literārzinātnieks izsaka viedokli par 1977. g. izdoto lietuviešu literatūras vēsturi krievu valodā, tomēr 90. g. sākuma kontekstā ir zīmīgi raksta tulkotāja un ievada autora Ginta Jegermaņa (dz. 1964) vārdi:

„Latviešu lasītājus mazāk varētu interesēt R. Šilbajora domas par praktiski nepazīstamiem darbiem, vairāk — kritiķa atziņas par Lietuvas literatūrvēsturiskajām problēmām. Rakstā skartie jautājumi tikpat labi var būt attiecināmi uz analogu Latvijas literatūrvēsturnieku darbu. Mūsdienu kontekstā šī R. Šilbajora recenzija ir atgādinājums, kādā garīgā mūklājā mums nācies stigt turpat pusgadsimteni.”³⁰

Atmodas laikā politiskas ievirzes raksti literāros žurnālos nav retums, tā, piemēram, mēnešraksta „Karogs” 1991. g. 3–4 numurā tiek publicēta rubrika „Lietuva. Latvija. Janvāra sardzē”, kas informē par tā gada janvāra notikumiem Viļņā, kad barikāžu laikā pēc padomju spēku uzbrukuma gāja bojā cilvēki, kā arī par barikādēm Rīgā.

Par šo laika posmu ir rakstījis arī lietuviešu literatūrkritiķis Vītauts Kubiļus (*Vytautas Kubilius*; 1926–2004), kurš rakstā „Literatūra pārvērtējumu kalvē” sniedz informāciju par tā laika Lietuvā dominējošo kategoriska nolieguma nostāju pret padomju laika simboliem un parādībām, tomēr, rakstot par literatūru un rakstniekiem, V. Kubiļus aizrāda, ka „nedrīkst [rakstniekus] izsvītrot no literatūras sfēras, kura nav īpaši plaša okupācijas noplicinātajās valstīs. Vai latvieši var atteikties no A. Upīša, socreālisma teorētiķa un reālistisku epepeju entuziasta, bet lietuvieši — no P. Cvirkas, [...] klasiskās noveles un plastiskā romāna meistara, vai no S. Nēres ar viņas neparasti tīro liriku?”³¹ V. Kubiļus raksts uzrāda padomju laiku literatūras izvērtējuma sarežģītību, kad no vienas puses sabiedrība sliecās atnest padomju laiku mantojumu, bet no otras puses okupācijas un tā laika literatūra bija un ir neizdzēšama vēsture. Šis ir viens no problēmjautājumiem, kas literatūrā radīja krīzes situāciju, jo nebija iespējams rast tūlītēju risinājumu. Par spīti situācijas sarežģītībai bija mēģinājumi veicināt vēstures un tā laika tagadnes dialogu.

Lietuviešu dzejnieks un publicists Vītauts Rubavičs (*Vytautas Rubavičius*; dz. 1952) 1993. g. rakstīja, ka lietuviešu literatūras procesu vienvērdību pārtrauca rakstu krājums „Rašytojas ir cenzūra” (1992).

„Tajā satikās cenzētāji un cenzējamie. Kas ir uzkrītoši? Izrādās, ka gandrīz visi ir cīnījušies pret cenzūru. Pat tie, kas svītvoja visvārākos mājienus, kas neatļāva vērtīgu grāmatu izdošanu, izrādās ir „apzināti laiduši” vienu vai otru rindiņu un tādējādi tuvinājuši Neatkarību. Neatpaliek arī dažs

²⁹ Eglāja-Kristšone E. Lietuviešu literatūra Latvijā un latviešu valodā. 1990—2007. Grām.: Kalnačs, Benedikts (sast.). *Latvieši, igauņi un lietuvieši: literārie un kultūras kontakti*. Rīga: LU LFMI, 2008, 807. lpp.

³⁰ Jēgermanis, G. G. Jēgermaņa ievads. *Grāmata*. Nr. 5, 1990, 68. lpp.

³¹ Kubiļus V. literatūra pārvērtējumu kalvē. *LZA Vēstis*. Nr. 1/2, 1998, 109. lpp.

labs rakstnieks. [...] Bijušie ideologi un funkcionāri visu vainu cienīgi noveļ uz „apstākļiem“ un parādās kā nacionālās kultūras lolotāji. Interesanti ir tas, ka tikai nedaudzi no nozīmīgiem rakstniekiem ir krituši kārdinājumā kopā ar cenzoriem pacīnīties ar agrāko cenzūru.”³²

Šajā rakstu krājumā tiek uzrādītas vienas paaudzes starpā valdošās saspīlētās attiecības, kā dēļ literāros darbinieki dalās divās daļās — tie, kuri sadarbojās ar padomju varas režīmu, un tie, kuri nesadarbojās. Lielāka daļa tomēr noliedza, ka ir bijuši pozitīvi noskaņoti pret padomju varu, tomēr V. Rubavičs par šo situāciju izsakās ironiski un publikācijas turpinājumā nodēvē to par izrādi, kur katram cilvēkam ir sava loma, bet nav zināms režisors.³³

Pēc Padomju Savienības sabrukuma dzejas žanrs piedzīvoja strauju norietu, tā vietu ieņēma proza, un šī tendence parādās dzejas procesam veltīto publikāciju skaita ziņā. 1992. g. žurnālā „Grāmata“ no lietuviešu avota tika pārpublicēts lietuviešu dzejnieka un atdzejotāja Kornēlija Plateļa (*Kornelijus Platelis*; dz. 1951) raksts par lietuviešu moderno poēziju, kurā lielos vilcienos lasītājs tiek iepazīstināts ar lietuviešu modernās dzejas vēsturi un nelielu ieskatu 90.g. sākuma literatūras situācijā, kad dzejā dominē partizānu, izsūtīto lietuviešu radīta dzeja. Rakstam seko dzejas pielikums.³⁴ Tomēr atjaunotās neatkarības pirmajā desmitgadē šāds raksts ir tikai viens. Tas ir pārsteidzoši, ņemot vērā par tradīciju kļuvušos abu valstu dzejas sarīkojumus.

Lietuviešu dzejas tulkojumi gan tiek publicēti regulāri, piemēram, 1995. g. 18. februāra laikrakstā „Labrīt“ tika iespiesta lietuviešu dzejnieku Daiņus Dirģēlas (*Dainius Dirgēla*; dz. 1969), Valda Gedgauda (*Valdas Gedgaudas*; 1962–2013), Ēvalda Ignataviča (*Evaldas Ignatavičius*; dz. 1969), Alvīda Šlepika (*Alvydas Šlepikas*; dz. 1966), Donāta Valančauska (*Donatas Valančiauskas*; dz. 1968) dzeja. E. Eglāja-Kristsons skaidro to kā mēģinājumu „atjaunot pirmās brīvvalsts tradīciju Lietuvas Neatkarības dienai par godu publicēt lietuviešu literatūru“.³⁵

Žurnālā „Grāmata“ bez lietuviešu dzejas un dzejas procesu apskata tika publicēts arī lietuviešu semiotiķa Aļģirda Juļus Greima (*Algirdas Julius Greimas*; 1917–1992) raksts, kas veltīts lietuviešu literatūras kritikas krīzes problemātikas izskaidrošanai, uzsverot lietu relatīvismu un vērtējumu subjektivitāti.³⁶ Literatūrkritikas krīze šajā laikā tika piedzīvota arī Latvijā. Līdz ar postmodernisma laikmetam raksturīgo vērtību devalvēšanos, savu nozīmi

³² Rubavičs V. Ne tikai apjukums. *Rakstnieka Vārds*. Nr. 4, 1993, 14. lpp.

³³ Turpat.

³⁴ Platelis K. Par leišu moderno poēziju. *Grāmata*. Nr. 4, 1992, 27.–39. lpp.

³⁵ Eglāja-Kristsons E. Lietuviešu literatūra Latvijā un latviešu valodā. 1990—2007. Grām.: Kalnačs, Benedikts (sast.). *Latvieši, igauņi un lietuvieši: literārie un kultūras kontakti*. Rīga: LU LFMI, 2008, 798. lpp.

³⁶ Greims A. J. par literatūras kritiku un moderno literāro avantūru. *Grāmata*. Nr. 4, 1992, 41.–47. lpp.

zaudē arī kritika un kritiķi zaudē autoritāti. I. Sekste norāda, ka 90. g. kritika vairs netiek uztverta kā zinātne, bet gan kļūst par prozu.³⁷

Turpat žurnālā „Grāmata“ latviešu dzejnieks un tulkotājs Hermanis Margērs Majeviskis (1951–2001) lasītājus iepazīstina ar lietuviešu rakstnieka Bronūs Radzeviča (*Bronius Radzevičius*; 1940–1980) dzīves gājuma un stāsta „Uz Mākonijas pusi“ tulkojumu latviešu valodā. Gadu iepriekš šīs publikācijas bija lasāmas mēnešrakstā „Karogs“.³⁸

1995. g. mēnešraksta „Karogs“ astotajā numurā latviešu dzejnieks un atdzejotājs Pēters Brūveris (1957–2011) apskata lietuviešu literārā žurnāla „Metai“ piekto numuru, kur tika publicēta lietuviešu rakstnieku aizpildītas anketas uz dažādiem tam laikam aktuāliem jautājumiem, piemēram, „Lietuva kopš Atmodas sākuma pārdzīvo varbūt visdziļāko ne vien politisko, ekonomisko, garīgo, bet arī ideju krīzi. Vai šāds sabiedrības stāvoklis neizraisa jūsos psiholoģisku diskomfortu, vai tas netraucē radoši izpausties?“, „[...] Mūsu kultūrā visai strauji tiek adaptētas postmodernās eksistences formas un veidi. Vai jūs nesaskatāt briesmas, ka, noārdot savas kultūras un literatūras pretestības kodus, varam kļūt neinteresanti ne vien pasaulei, bet arī paši sev?“³⁹ V. Kubiļus anketā pauž viedokli par tā laika rakstnieku:

„Vispopulārākā pozīcija — netaisīties nežēlīgajā cīņā starp sovjetismu un jauno uzbūvi. Nemēģināt novilkt patiesības līniju sajauktajā un satricinātajā ikdienā. Palikt neitrāliem — lieliska intelektuāla privilēģija, ko lielā mērā noteic „partijas stāžs“ (44 procenti Lietuvas Rakstnieku savienības biedru 1985. g. bija LPK biedri).“⁴⁰

Šis viedoklis ļauj secināt, ka gan Lietuvā, gan Latvijā situācija ir visādā ziņā līdzīga, turklāt sarkastiskā norāde uz bijušajiem partijas biedriem liecina, ka notika šķelšanās ne tikai starp vecāko un jaunāko paaudzi notika šķelšanās, bet arī vecākās paaudzes starpā. Kopumā V. Kubiļus atbilde uz anketas jautājumiem liecina par literatūrkritiķa dziļu neapmierinātību par tā laika situāciju literatūrā un iespējamo literatūras nākotni. Nemiers par literatūras nākotni ir skaidrojams, ņemot vērā, ka jaunāko un vecāko paaudzi šķir seksuālās revolūcijas pieredze, kas attiecīgi atspoguļojās tā laika jaunākajā literatūrā.⁴¹

Par paaudžu atšķirībām plaši un, atsaucoties uz lietuviešu rakstnieku rakstīto, V. Kubiļus ir rakstījis žurnāla „Metai“ 1995. g. 11. numurā. Raksta tulkojums tika publicēts mēnešraksta „Karogs“ 1996. g. piektajā numurā, kur publicēta arī V. Kubiļus rakstam saīsināta atbildes vēstule no lietuviešu literatūrzinātnieka un literatūrkritiķa Alberta Zalatorjus (*Albertas Zalatorius*; 1932–1999), kas atspēko pret sevi vērstos apvainojumus, kā arī vaino V. Kubiļus

³⁷ Sekste I. Proza. Grām.: Hausmanis V. (redkol. zin. vad.). Latviešu literatūras vēsture. 1940.—1941. 1945.—1999. 3. sēj. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 303. lpp.

³⁸ Radzevičs B. Uz Mākonijas pusi. *Karogs*, 1991, Nr. 12, 115.–126. lpp.

³⁹ Brūveris P. Lietuvas mēnešraksts „Metai“, aprīļa un maija burtnīcas. *Karogs*, 1995, Nr. 8, 247.–249. lpp.

⁴⁰ Brūveris P. Lietuvas mēnešraksts „Metai“, aprīļa un maija burtnīcas. 249. lpp.

⁴¹ Laurušaite L. Nost ar poētisko draņķi! *Karogs*. Nr. 7, 2004, 130. lpp.

objektivitātes trūkumā un norāda, ka rakstā ievietotie citāti ir izrauti no konteksta, „nerēķinoties ar hronoloģiju un reizumis arī ar loģiku.“⁴² Šīs polemikas publikācija sniedz ne tikai ieskatu paaudžu savstarpējos konfliktos, kas rodas, kad tiek izvērtēti padomju gadu un Atmodas laika notikumi, bet arī norāda uz to, ka neatkarības gadi, lai spētu orientēties informācijas un viedokļu apritē, bija intelektuāli izaicinošs laiks.

Atgriežoties pie žurnāla „Metai“ publicētā apskata, anketā tā laika literatūras tendences iezīmē lietuviešu dzejnieks Marcēlijs Martinaitis (*Marcelijus Martinaitis*; 1936–2013), tomēr atturas tām piedēvēt postmodernisma vārdu, „drīzāk — postsovjetismu, jo ir jāatklāj un pārsemantizē attiecīgās izdzīvotspējas un nesen visu ideoloģiju aptvērušās mitologēmas.“⁴³

Lietuviešu dzejnieks Sigits Geda (*Sigitas Geda*; 1943–2008) par lietuviešu jaunāko literatūru un rakstnieku attiecībām raksta, ka tā ir „zvēriska dzīve, zvēriska (prasta) literatūra,“⁴⁴ bet apskata autors P. Brūveris secina, ka žurnālā publicētajos oriģināldarbos zvēriskums netiek manīts, drīzāk gan „tieksme pēc cildenā“⁴⁵, jo tiek publicētas lietuviešu dzejas klasiķes Judita Vaičiūnaite (*Judita Vaičiūnaite*; 1937–2001) un Gražina Čieskaite (*Gražina Cieškaitė*; dz. 1951), tāpat Eduards Mieželaitis (*Eduardas Miežellaitis*; 1919–1997) un Kazis Inčūra (*Kazys Inčiūra*; 1906–1974). Šeit jāiebilst P. Brūverim, un jāsaka, ka žurnālā publicētie darbi nav iemesls, lai noliegtu S. Gedas un citu rakstnieku jaunākās literatūras vērtējumu. Jaunākās rakstnieku paaudzes publikāciju neesamība konkrētajā žurnāla numurā nenorāda uz minētā viedokļa nepareizību. Domājot par to, kāpēc 90. g. sākumā lietuviešu jaunākās rakstnieku paaudzes darbi netiek iespiesti, var minēt divus iemeslus. Pirmkārt, ikvienam rakstniekam pirms publicēšanās ir jābūt literāro aprindu atzītam. Otrkārt, ņemot vērā paaudžu nesaskaņas, kā iemeslu var minēt vadošo lietuviešu laikrakstu vadītāju piederību vecajai paaudzei un līdz ar to viņu personīgo vai principiālo darbu noraidījumu.

Raksta nobeigumā P. Brūveris raksta, ka grāmatu anotācijas un recenzijas ļauj secināt, ka oriģinālliteratūra tiek izdota, līdz ar to tā laika literatūras stāvoklis nevar tikt raksturots kā bezcerīgs. Šādu secinājumu izdara arī lietuviešu literatūrkritiķe Delija J. Vaļūķenaite (Delija J. Valiukėnaite)⁴⁶ 1998. g. publicētajā rakstā „Tagadējā lietuviešu proza: skats no malas“.

Rakstā, piesaistot postkoloniālisma teoriju, D. J. Vaļūķenaite lietuviešu literatūru aplūko salīdzinājumā ar Ķīnas, Nigērijas, un citu valstu rakstnieku darbiem. Literatūrkritiķe norāda, ka, jebkuras valsts lasītāju gaume ir bezprincipiāla un vulgarizēta literatūra kā Rietumu pasaules tipiskākā iezīme ir maldīgs stereotips. D. J. Vaļūķenaite tabu tēmu dominanti lietuviešu

⁴² Zalatorjus A. Atklāta vēstule Vītautam Kubilum. *Karogs*, 1996, Nr. 5, 178.–181. lpp.

⁴³ Brūveris P. Lietuvas mēnešraksts „Metai“, aprīļa un maija burtnīcas. *Karogs*, 1995, Nr. 8, 250. lpp.

⁴⁴ Turpat.

⁴⁵ Turpat, 251. lpp.

⁴⁶ Šeit un turpmāk dzimšanas gads nav norādīts, ja nav zināms. — M.S.

literatūrā skaidro ar faktu, ka postkoloniālisma valstīs literatūras imitācija ir neizbēgama, kaut arī nevēlama.⁴⁷ Vērtējot Ķīnā izdoto stāstu krājumu „Vadonis Mao nebūtu uzjautrinājies“, D. J. Vaļūķenaite rod paralēles ar procesiem lietuviešu literatūrā. Mēģinot „iekarot starptautisko tirgu, [...]“, stāstu autori ņemas pārkāpt visas morāles un tradīciju nostiprinātās robežas un iekrīt tādā pašā bezgaumībā, kāda vietumis ieraugāma arī lietuviešu [...] prozā. Atsaucoties uz mākslas brīvību un pretendēdami uz šiem — itin kā — rietumnieciskajiem standartiem, gaumes robežas ķīnieši izstiep pat līdz kanibālisma un asinsgrēka attēlošanai.“⁴⁸

Raksta turpinājumā literatūrkritiķe pievēršas vienu no labāko rakstnieku daiļdarbu kritikai postmodernisma aspektā, un min, ka Zitas Čēpaites (Zita Čēpaitė; dz. 1957) un J. Ivanauskaites darbiem nav iespējams atrast līdzīgu citu valstu literatūrās, jo „pat tur, kur sieviešu stāvoklis nav tik skandalozs, piemēram, Amerikā, literatūrā feministiskās perspektīvas tiek parādītas izsmalcinātākiem līdzekļiem. Bet tiksmīnāšanās par vardarbību nopietnajā sieviešu daiļradē vispār nav ieraugāma.“⁴⁹

Raksta izskaņā tiek secināts, ka sekošana masu kultūrai ir universāla parādība, kas neapdraud lietuviešu literatūras attīstību, un ka lietuviešu rakstnieku un literatūras nākotne ir daudzsološa.⁵⁰

Mēnešraksta „Karogs“ 11. numurā H. M. Majevskis piedāvā tā laika lietuviešu vadošā etnologa Norberta Vēļus (*Norbertas Vēlius*; 1938–1996) atcerei veltītu apskatu par etnologa darba gaitām un publicētajām grāmatām — hrestomātijas „Lietuviešu mitoloģija“ 1. sējumu un grāmatu „Seno baltu pasaules uzskats“ (1983). Raksta nobeigumā H. M. Majevskis atklāj motivāciju tā veidošanai:

„Nezinu, vai kauču iz vienas no savām premisēm lietuviešu zinātnieks būtu pratis dabūt laukā secinājumu — slēdzienu par latviešu garīgo kūtrumu šobrīd, atgūtās neatkarības laikā. Taču tā ir lieta, kurai N. Vēļus, šķiet, būtu pratis zāles ieteikt.“⁵¹

N. Vēļus savos pētījumos nonāca pie baltu pagānisko ieražu esences, atbrīvojot tās no kultūras virsslāņiem, tai skaitā, kristietības tradīcijām. Iepazīšanās ar šādu informāciju, autoraprāt, dotu latviešu sabiedrībai garīgu spēku un atjaunotu zaudēto pašapziņu, tādējādi kliedējot valdošo apjukumu.

Līdz 1997. g. otrajai pusei periodikā pārpublicētie lietuviešu raksti ir vienveidīgi, un galvenokārt informē par tā laika krīzi un jauno debitantu pagrīmušo daiļradi. Savukārt raksti, kas ir latviešu literātu veidoti, aktualizē lietuviešu rakstnieku vecākās paaudzes daiļradi un

⁴⁷ Vaļūķenaite D. J. Tagadējā lietuviešu proza: skats no malas. *Karogs*. Nr. 3, 1998, 232. lpp.

⁴⁸ Vaļūķenaite D. J. Tagadējā lietuviešu proza: skats no malas. 233. lpp.

⁴⁹ Turpat, 239. lpp.

⁵⁰ Turpat, 241. lpp.

⁵¹ Majevskis H. M. Mums vajadzēja iepazīt. *Karogs*. Nr. 11, 1996, 245. lpp.

estētiskās vērtības. Par lietuviešu jaunās paaudzes daiļradi plašāk 1996. g. žurnālā „Metai“ rakstīja lietuviešu literatūrzinātniece Viktorija Daujotīte (*Viktorija Daujotyte*; dz. 1944). Talrida Ruļļa tulkojumā raksts pārpublicēts 1997. g. mēnešrakstā „Karogs“.

V. Daujotīte turpina iepriekš minēto literātu izteiktos apgalvojumus, ka „lietuvju kultūrā, kā arī literatūrā jūtama izmisīga robežu noārdīšana, jo sevišķi — intīmo tabu nicināšana,“ tomēr viņa attīsta domu, iestarpinādama lietuviešu kulturologa, kritiķa un publicista Almanta Samalaviča (*Almantas Samalavičius*; dz. 1963) secinājumu par kanādiešu rakstnieka Maikla Ondatjes (*Michael Ondaatje*; dz. 1943) romānu „Angļu pacients“: „[...] tas mums ļauj apšaubīt *mass media* uzspiesto mītu, ka neviens modernais daiļdarbs neesot iespējams bez erotisko sajūtu fizioloģizēšanas, bez nodevām perversijai un dzīvnieciskajiem instinktiem. Šajā romānā erotika atklāj garīgos pārdzīvojumus, bet perversijas aizvieto stāstījums par būtiskām cilvēciskām vērtībām [...]“⁵² V. Daujotīte turpina, norādot uz to, ka līdz ar populāro literatūru eksistē un attīstās arī cēlu ideju un domu darbi:

„[...] nozīmīgs ir Joza Aputa romāns „Smiltājos nevar stāvēt uz vietas“. Par svarīgu jāuzskata arī no pagātnes [...] atbalsojusies Viktora Katiļus grāmata „Tuksneša valdnieks“. [...] Donalds Kajoka dzejā un poētiskajā refleksijā sastopama domājoša cilvēka skatiena burvība, kas izraisa uzticēšanos. Ones Baļukonītes „Torņi“ un Nijoles Miļauskaites „Istaba, kurā ieiet aizliegts“ [...] ir grāmatas, kas stāv sardzē par cilvēka gara civilizāciju.“⁵³

Raksta noslēgumā literatūrzinātniece pauž viedokli, ka, tuvojoties 21. gs. gadsimta sākumam, kultūras telpā ir jūtama ilgošanās pēc „dabiskas un nepārspīlētas balss“ literatūrā un „pēc mākslas bez pārcenšanās“.⁵⁴ Tāpat apgalvo arī lietuviešu prominentā literatūrzinātniece un kritiķe Jūrate Sprindīte (*Jūratė Sprindytė*; dz. 1952):

„Gaisā plīv ilgošanās pēc vienkāršības. Labvēlīgi tiek uzņemtas grāmatas, kurās valda klusa cilvēcība un minimālisma estētika, kas atsauc atmiņā Austrumu dzeju, ko caurvij vērtīga ielūkošanās un pieticīga meditācija — Nijoles Miļauskaites dzeja, Henrika Čigrieja noveles vai Birutes Jonuškaites romāns [...]“⁵⁵

Ņemot vērā iepriekš rakstīto, rodas jautājums, kāds ir īstais iemesls tabu tēmu plašai apspriešanai literatūrā, jo apšaubāms ir skaidrojums, ka tam par pamatu ir līdz ar neatkarības iegūšanu mainītā sabiedrības apziņa. Apziņas maiņa ir laikietilpīgs process, tāpēc būtu jāpārvērtē rakstnieku piesliešanos brīvā tirgus noteikumiem un mārketinga principiem, kā rezultātā tiek likti pamati jaunam apziņas modelim. Lietuviešu literatūrzinātniece J. Sprindīte, rakstot par žanru formu saplūšanu, identitātes sairumu un krīzi neatkarības gadu lietuviešu literatūrā, izdara tieši tādu secinājumu, t. i., ka krīzes periods ir bijis auglīgs posms, jo tā laika

⁵² Daujotīte V. Literatūras gods. *Karogs*. Nr. 10, 1997, 224. lpp.

⁵³ Daujotīte V. Literatūras gods. 225. lpp.

⁵⁴ Turpat, 227. lpp.

⁵⁵ Sprindīte J. Lietuviešu proza: žanru pārgrupēšanās. *Karogs*. Nr. 7, 1998, 230. lpp.

literatūras procesu dinamika nodrošināja literatūras attīstību. Literatūra attīstība tiek saistīta ar jauna tipa apziņas formēšanu literatūrā, kas neatbilst tradicionāli dominējošai agrārajam apziņas modelim.⁵⁶

J. Sprindītes publikācijā „Lietuviešu proza: žanru pārgrupēšanās“ tiek uzrādītas tā laika lietuviešu kultūras telpas galvenās tendences — „sadalīt pasauli *sacrum* un *profanum* sfērā, norobežojot masu kultūru un elitāro un polarizējot debesi un elli“⁵⁷, kā arī mākslīgi eksaltēt pretstatu starp etnisko un pasaules kultūru, tomēr literatūrzinātniece uzrāda autorus un to darbus, kuri spēj attēlot pretmetu patieso vienības būtību, tādējādi polarizēto pasaules skatījumu vērtējot kā novecojušu. Tiek secināts, ka žanru robežu elastīgums ir pateicīgs populārās literatūras rakstniekiem, kas netiecas sasniegt meistarības augstāko punktu. Turklāt arī esejskuma dominante, ilgākā laika posmā var atstāt uz lietuviešu literatūru nelabvēlīgu iespaidu.⁵⁸ Tātad Lietuvā paralēli postmodernajai literatūrai savu vietu saglabā kanonizētā literatūra un tradicionālās žanru formas. Attiecīgi var piekrist iepriekš minētajiem literatūras darbinieku apgalvojumiem, ka postmodernisms neapdraud lietuviešu literatūras pastāvēšanu un tās attīstību.

Viens no nozīmīgākajiem autoriem lietuviešu literatūrā, kas mēģina „turēties pretim [postmodernisma] vienmirklības uzbrukuma triecieniem“⁵⁹, ir godalgotais prozaists un eksistenciālists Romualds Granausks (*Romualdas Granauskas*; 1939–2014), kura stāstiem veltīts 1999. g. mēnešrakstā „Karogs“ publicētais J. Sprindītes raksts „Lauru zars pār baltu arhetipiem“. Rakstā R. Granauska daiļrades pārļaicīgums tiek pamatots ar darbos plaši iestrādāto mitoloģijas un arhetipu slāni. Raksta tematika sasaucas ar H. M. Majevska publikāciju par lietuviešu etnologa N. Vēļus darbiem, tomēr tā publicēšana var drīzāk tikt pamatota ar mēģinājumu lasītājus un literātus iepazīstināt tuvāk R. Granauska daiļradi, ņemot vērā, ka rakstnieka stāsti jau iepriekš bija iespiesti gan presē⁶⁰, gan lietuviešu noveļu antoloģijā „Tie, kas maizi ēd“⁶¹.

J. Sprindīte publikācijā „Lietuviešu proza krustcelēs“ raksta, ka pieaug rakstnieču skaits, taču mainās arī sievietes tēls.⁶² Jāpiebilst, ka līdz ar rakstnieču skaita palielināšanos lietuviešu literatūrā notiek feministiskā skatījuma veidošanās. Kādreizējais Gētes institūta Rīgā vadītājs

⁵⁶ Sprindytė J. Lithuanian Prose: in Search of a New Identity. In: Mindaugas Kvietauskas (ed.) *Transitions of Lithuanian Postmodernism : Lithuanian Literature in the Post-Soviet Period*. 89.–93. p.

⁵⁷ Sprindīte J. Lietuviešu proza: žanru pārgrupēšanās. *Karogs*. Nr. 7, 1998, 233. lpp.

⁵⁸ Sprindīte J. Lietuviešu proza: žanru pārgrupēšanās. 234. lpp.

⁵⁹ Sprindīte J. Lauru zars pār baltu arhetipiem. *Karogs*. Nr. 9, 1999, 224. lpp.

⁶⁰ Granausks R. Lopiņu dziedāšana. *Karogs*. Nr. 6, 1999, 103.–123. lpp.; Granausks R. Ar taureni uz lūpām. *Karogs*. Nr. 6, 1999, 123.–156. lpp.

⁶¹ Granausks R. Tie, kas maizi ēd. Grām.: Sukovskis A. (sast.) Tie, kas maizi ēd. Rīga: Liesma, 1979, 334.–348. lpp.

⁶² Sprindīte J. Lietuviešu proza krustcelēs. *LZA Vēstis*. Nr. 1/2, 1998, 106. lpp.

Fridrihs Vinteršeids (*Friedrich Winterscheidt*) to ir pamatojis ar to, ka, varas sistēmām mainoties, sievietes piedzīvoja spēcīgu emancipācijas vilni.⁶³

J. Sprindīte publikācijā min arī pāris lietuviešu literatūrai raksturīgākās iezīmes, piemēram, ironijas, parodijas, groteskas, karikatūras elementus, karnevālismu un smieklu kultūru. Šī ir tikai neliela daļa no lietuviešu literatūru raksturīgajām iezīmēm, papildus var iztīrīt pilsētnieciskās mentalitātes nostiprināšanos, opozīcijas pilsēta/lauki mazināšanos, autobiogrāfiskumu, žanru dekonstrukciju un difūziju, identitātes svārstīšanos, telpas idejas maiņu — jēdzienu publisku/privātu difūziju, desakralizāciju, intertekstuālītāti un seksualitāti.⁶⁴

90. g. J. Sprindītes rakstītajam un veiktajam tiek sekots līdzīgi regulāri. Žurnāla „Letonica“ pirmajā numurā, kas iznāk 1998. g. latviešu literatūrzinātnieks Broņislavs Tabūns (1928–2004) piedāvā apskatu par J. Sprindītes monogrāfiju „Lietuvių apysaka“ (1996), kas ir pētījums par garā stāsta izcelšanos un attīstību lietuviešu literatūrā. Atsaucoties uz apskata autoru, šai monogrāfijai tiek pievērsta uzmanība, jo gan lietuviešu, gan latviešu prozas žanru pētniecībā prioritāra vieta ir bijusi novelei un romānam, taču „daudz atturīgāka attieksme bijusi pret ne tik produktīvām un procesa iekšējai tipoloģijai pakļāvīgām starpžanru formām. Viena no tām ir garais stāsts.“⁶⁵ J. Sprindīte garo stāstu kā episka vēstījuma formu ir apskatījusi kā teorētiskajā, tā literatūrvēsturiskajā aspektā, apvienojot to ar darbu analīzi. B. Tabūns pievērš uzmanību tam, kādu paņēmienu monogrāfijas autore ir izmantojusi, skaidrojot garā stāsta jēdzienu, un izdarītajiem secinājumiem. Tiek sniegts arī vispārīgs ieskats garā stāsta attīstības vēsturē un iezīmētas paralēles starp latviešu un lietuviešu literatūras attīstību padomju un trimdas laikā.⁶⁶

B. Tabūna monogrāfijas apskats uzrāda tendenci vilkt paralēles starp latviešu un lietuviešu literatūras procesiem, kas varētu pamatot raksta publicēšanu un to, kāpēc būtu nepieciešams par J. Sprindītes monogrāfiju zināt. Tomēr, lai izdarītu noslēdzošu secinājumu šajā jautājumā ir nepieciešams aplūkot arī 21. gs. Latvijā publicētos rakstus un grāmatas par lietuviešu literatūru.

Rakstu saturs 90. g. sākumā informē par apjukumu un lūzumu lietuviešu literatūrā. Publicēto rakstu autori latviešu periodikā par lietuviešu literatūras procesiem ir lietuviešu literatūrzinātnieki vai literatūrkritiķi, kuri apraksta rakstnieku paaudžu nomaiņu un koncentrējas un jaunākās rakstnieku paaudzes daiļrades un principu aprakstu, tai skaitā literārās

⁶³ Vinteršeids Fr. Zudušo tagadni meklējot : Baltija kā aizmirstas un nenovērtētas literatūras telpa. *Grāmatu Apskats*. Nr. 8/9, 1997, 23. lpp

⁶⁴ Sprindytė J. Lithuanian Prose: In Search of a New Identity. In: Mindaugas Kvietauskas (ed.) *Transitions of Lithuanian Postmodernism : Lithuanian Literature in the Post-Soviet Period*. Amsterdam – New York, NY: Rodopi, 2011, 89. p.

⁶⁵ Tabūns B. Jauns pētījums žanroloģijā. Grām.: Grosmane E. (red.) *Letonica*. Rīga: LFMI, 1998, 170. lpp.

⁶⁶ Tabūns B. Jauns pētījums žanroloģijā. 171.–172. lpp.

tradīcijas laušanu, kas, kultivējot pieņemumu par lietuviešu literatūras pagrimumu, skarbi tiek kritizēta. Tomēr zīmīgi ir tas, ka šo apgalvojumu paudēji ir vecākās paaudzes pārstāvji.

Periodikā 90. g. otrajā pusē parādās tā laika jaunās paaudzes pētnieku, piemēram, D. J. Vaļūķenaite, lietuviešu literatūras vērtējums, kas pretstatā vecās paaudzes literātu viedoklim, ir objektīvāks, vēl jo vairāk tāpēc, ka kritiķe lietuviešu literatūras tendences vērtē pasaules mērogā un atrodas ārpus Lietuvas. Līdzīgi D. J. Vaļūķenaitei arī J. Sprindīte desmitgades otrajā pusē sniedz pamatotāku vērtējumu lietuviešu literatūras procesiem un apgalvo, ka līdzās populārajai literatūrai attīstās arī tā sauktā elitārā literatūra, līdz ar to lietuviešu literatūras nākotne nav apdraudēta.

Šādi — objektīvāki un ar piemēriem pamatoti vērojumi un publikācijas — ir lasāmas 90. g. otrajā pusē, kad situācija lietuviešu literatūrā stabilizējas. Tas ļauj secināt, ka procesu un literatūras objektīvai izvērtēšanai ir nepieciešama laika distance. Turklāt situācijas objektīvais vērtējums pastarpināti sniedz informāciju, ka postmodernisms tiek uztverts kā periods, kas gluži dabiski kādā brīdī noslēgsies.

Literatūrzinātniece E. Eglāja-Kristone apgalvo, ka, salīdzinot ar padomju gadiem, 90. g. Latvijā par lietuviešu literatūras tendencēm periodiskajos izdevumos regulāri rakstīts netiek.⁶⁷ Šāds apgalvojums ir precīzs, ņemot vērā faktu, ka latviešu literāti periodikā apskatus par literatūras procesiem Lietuvā vai salīdzinājumu starp latviešu un lietuviešu literatūru npublicē. Ar lietuviešu literatūra procesiem lasītājs tiek iepazīstināts lietuviešu literatūrzinātnieku un literātu publikācijās. Latviešu literāti publicē tulkoto lietuviešu daiļradi un atskatus uz apmeklētajiem literārajiem pasākumiem, tomēr jāpiebilst, latviešu literatūrzinātnieku pievēršanās lietuviešu literatūras procesiem parādās desmitgades nobeigumā humanitāro zinātņu almanahā „Letonica“. Ņemot vērā, ka 20. gs. beigās nostiprinās valstu attiecības akadēmiskā līmenī, var izteikt minējumu, 21. gs. akadēmiskā līmeņa publikāciju skaits palielināsies. Lai šo apgalvojumu apstiprinātu ir nepieciešams pievērsties arī 21. gs. pirmās padesmitgades notikumu, publikāciju apskatam.

⁶⁷ Eglāja-Kristone E. Lietuviešu literatūra Latvijā un latviešu valodā. 1990—2007. Grām.: Kalnačs, Benedikts (sast.). *Latvieši, igauņi un lietuvieši: literārie un kultūras kontakti*. Rīga: LU LFMI, 2008, 807. lpp.

2. Lietuviešu un latviešu rakstniecība vēstures šķērsgrīzumā (2000–2015)

Līdz ar neatkarības atgūšanu Latvijas un Lietuvas valdības par galveno ārpolitikas mērķi izvirzīja integrēšanos transatlantiskajās organizācijās un iestāšanos Eiropas Savienībā (ES), kas līdz 1993. g. tika dēvēta par Eiropas Ekonomisko kopienu (EEK). Centieni integrēties Eiropas kultūrā un vēlākā dalība ES⁶⁸ ietekmēja turpmāko gadu notikumus un attīstību, ne tikai politikas, ekonomikas, bet arī kultūras līmenī.

Otrā tūkstošgade sākās ar jaunu periodu gan lietuviešu, gan latviešu literatūrā. Kaut arī neatkarības pirmajā desmitgadē varēja vērot literatūras komercializēšanās aizmetņus, tikai pēc 20./21. gs. mijas mārketinga nozares izveidošanās un grāmatas pārtapšana par patēriņa preci kļuva par šī perioda raksturlielumu.

21. gs. joprojām uzmanības centrā ir postmodernā proza. 90. g. iecienītos dokumentālos darbus par okupācijas laikā pārdzīvoto 21. gs. nomaina jauna tipa grāmatas — slavenību autobiogrāfijas —, kuras raksta visbiežāk žurnālisti. Turklāt „profesionālus kritiķus nomaina tirdzniecības centru speciālisti un vai reklāma, literatūru — lektūra.“⁶⁹ Lietuvā šajā laikā rakstnieki ir atklājuši komerciāli pateicīgas tēmas — „erotiku, sabiedrisku un politisku notikumu identificēšanu, mājienus uz skandāliem, populāru sociālo lomu izklaidēšanu, kā arī ne mazāk svarīgi ir sapņi un vīzijas.“⁷⁰

Domājot par žanriskajām pārmaiņām, 21. gs. joprojām klātesošas ir 90. g. aizsāktās tendences. Kā norāda lietuviešu literatūrzinātniece Laura Laurušaitē (*Laura Laurušaitē*; dz. 1981), Lietuvā „romānus sākuši rakstīt visi, un pat tos tekstus, kuri agrāk tika saukti par dažādiem prozas vai literatūras kritikas darbiem, tagad dēvē par romāniem [...], jo romāns pašlaik ir neapšaubāms tirgus elks.“⁷¹ Kā piemērus var minēt Renatas Šerelītes (*Renata Šerelytē*; dz. 1970) grotesko romānu „Vējo raitelis“ (2010) un Alvīda Šlepika romānu „Mans vārds ir Mārīte“ (*Mano vardas — Marytė*, 2012).

R. Šerelītes romāns, pretēji tradicionālajai romāna žanra izpratnei, ir apjomā neliels darbs (136 lpp.), turklāt nedod ieskatu tēlu pagātnē, kas, ņemot vērā arī intertekstuālisma, maģiskā reālisma elementus un grotesku, apgrūtina teksta izpratni. Turklāt romānam piemīt mūsdienu lietuviešu literatūrai raksturīgais sižeta fiksētais stāvoklis un neloģisks, neparasts vēstījums. A. Šlepika romāns „Mans vārds ir Mārīte“ ir fragmentārs un veidots kā scenārijs, līdz ar to

⁶⁸ Latvija un Lietuva ES tika uzņemtas 2004. g.

⁶⁹ Kolevinskienė Ž. Šiuolaikainės lietuvių prozos spindesys ir skurdas. *Gimtas žodis*. Nr. 12, 2012, 24. psl.

⁷⁰ Turpat.

⁷¹ Laurušaitė L. Nost ar poētisko draņķi! *Karogs*. Nr. 7, 2004, 134. lpp.

rakstnieks izmanto maz māksliniecisko izteiksmes līdzekļu un apraksta tikai darbības, nepievēršot uzmanību tēlu raksturojumam un sižeta pilnīgam izklāstam.

Lietuviešu modernista A. Šlepika minētais romāns, tāpat kā Justīna Sajauska (*Justinas Sajauskas*; dz. 1944) miniatūru romāns „Suvalkijos geografija” (2001), Vītauta V. Landsberģa (*Vytautas V. Landsbergis*; dz. 1962) drāma „Bunkeris” (2009), ir tie darbi un rakstnieki, kuri 21. gs. sākumā pievērsās arī vēsturiskās atmiņas atjaunojošanos darbiem. Lietuviešu literatūrzinātniece Aurēlija Mīkolaitīte (*Aurelija Mykolaitytė*) ir norādījusi, ka šādus darbus radīja tieši vecākās paaudzes rakstnieki.⁷² Līdz ar to var secināt, ka darbu tematika uzskatāmi norāda uz rakstnieka pieredzi vecākajai vai jaunākajai paaudzei.

Jāpiebilst, ka Lietuvā paaudzes tiek izdalītas pēc to dzimšanu gadiem — triju četrnieku paaudze (1934–1944), triju piecinieku paaudze (1950–1955), triju sešinieku paaudze (1956–1966), triju septiņnieku paaudze (1967–1977), triju astoņnieku paaudze (1978–1988) —, kā arī tiek izdalītas vecākās vidējās un jaunākās trimdas autoru paaudzes.⁷³

Latvijā debitē maz jaunu rakstnieku, līdz ar to nenotiek paaudžu maiņa un, tāpat kā 90. g. lietuviešu literatūrā, latviešu literatūrā 21. gs. priekšplānā nostājas rakstnieces. Tādējādi latviešu prozā sava vieta var tikt atvēlēta feminisma literatūrai.⁷⁴ Kā norāda latviešu literatūrkritiķe Ieva Dubiņa (dz. 1968) latviešu literatūrā vēsturiskās tematikas daiļdarbos ir vērojama postmodernismam raksturīgā vēstures izpratne, kas ir pretēja padomju laikos piedāvātajai vēstures izpratnei. Proti, 21. gs. rakstnieku skatījumā vēsture ir fragmentāra, balstoties uz to, ka katra cilvēka skatījums uz vēsturi atšķiras un ir vērā ņemams.⁷⁵ Tāpat latviešu literatūrā iezīmējas identitātes problemātika, piemēram, latviešu rakstnieces Andras Neiburgas (dz. 1957) stāstu krājumā „Stum, stum” (2004).⁷⁶

Lietuviešu literatūrā šī jautājuma problemātika vērojama pēc 2005. g., kad mūsdienu lietuviešu literatūrā nozīmīgu vietu ieņēma emigrācijas literatūra, kas izveidojas līdz ar cilvēku izceļošanu uz ārzemēm kopš neatkarības atgūšanas. Kā skaidro lietuviešu literatūrzinātniece Židrone Kolevinskienē (*Zydrone Kolevinskienė*), emigrācijas literatūra vērš uzmanību uz nacionālās identitātes, tās ilgtspējības un dinamikas jautājumiem globalizācijas laikmetā. Kā arī emigrācijas literatūra attēlo galveno tēlu norēķināšanos ar pagātni (Lietuvā) un jaunas identitātes veidošanās procesu.⁷⁷

⁷² Mykolaitytė A. Naujausioji literatūra nuo 1990 m. In: Kuiziniene D. (ed.) *Trumpa lietuvių literatūros istorija*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2014, 111. p.

⁷³ Literatūrinēs kartos. *Tekstai*. Pieejams: www.tekstai.lt/literaturines-kartos#catid473 [skat.: 25.05.2016.]

⁷⁴ Dubiņa I. Stāsta un dzīves mijiedarbe. Grām.: [Aut.kol.] *Latviešu literatūras vēsture 2000–2006*. Rīga: Valters un Rapa, 2007, 72. lpp.

⁷⁵ Turpat.

⁷⁶ Dubiņa I. Stāsta un dzīves mijiedarbe. Grām.: [Aut.kol.] *Latviešu literatūras vēsture 2000–2006*. Rīga: Valters un Rapa, 2007, 79. lpp.

⁷⁷ Kolevinskienē Ž. Šiuolaikainēs lietuvių prozos spindesys ir skurdas. *Gimtas žodis*. Nr. 12, 2012, 25.–26. psl.

Globalizācijas tendenču skartiem, Latvijas un Lietuvas kultūras darbiniekiem nācās domāt par pašmāju literatūras popularizēšana ārpus valsts robežām. 1998. g. Lietuvā tika dibināta organizācija „Lietuviškos knygos“, kas 2001. g. aizsāka lietuviešu literatūras tulkošanas veicināšanas programmu. To turpināja Lietuvas Starptautisko kultūru programmas centrs, sniedzot fonda „Books from Lithuania“ atbalstu. Pašlaik programmu turpina Lietuvas kultūras institūts (LKI). Institūta direktore Aušrine Žilinskiene (Aušrinē Žilinskienē) ir paudusi, ka 21. gs. galvenā uzmanība tiek vērsta uz lietuviešu literatūras tulkojumiem angļu un vācu valodā.⁷⁸

Analoģiski organizācijai „Lietuviškos knygos“, 2002. g. Latvijā tika dibināta biedrība „Latviešu literatūras centrs“ (LLC), kura uzdevums bija latviešu literatūras popularizēšana ārvalstīs. Darbības laikā LLC pārstāvji kopā ar dzejniekiem Ingu Gaili un Kārli Vērdiņu apmeklēja, piemēram, 2006. g. Viļņas Starptautisko grāmatu tirgu, kura laikā notika tikšanās ar Baltijas valstu literatūras centru pārstāvjiem.⁷⁹ Tāpat sadarbībā ar starptautisko literatūras centru tīklu „Literature Across Frontiers“ 2009. g. tika organizēts starptautisks atdzejas seminārs Starptautiskajā Rakstnieku un tulkojēju mājā Ventspilī. Seminārā Latviju pārstāvēja dzejnieki Kārlis Vērdiņš (dz. 1979) un Ingmāra Balode (dz. 1981), savukārt Lietuvu — dzejnieki Artūrs Vaļonis (*Artūras Valionis*; dz. 1973) un Donāts Petrošs (*Donatas Petrošius*; dz. 1978).⁸⁰

Starptautiskā Rakstnieku un tulkojēju māja tika atvērta 2006. g. ar Latvijas Kultūras ministrijas finansiālu atbalstu un līdzdalību. Par tās mērķi tika izvirzīta latviešu literatūras attīstības decentralizācijas un literāro procesu iekļaušanas starptautiskajā apritē veicināšana, kā arī starpkultūru dialogu sekmēšana. Starptautiskajā Rakstnieku un tulkojēju mājā ir uzturējušies vairāki lietuviešu literāti, piemēram, literatūrkritiķi un dramaturģe Gabriele Labanauskaite, rakstnieks Andrius Jakučūns (*Andrius Jakučiūnas*; 1976), rakstnieks Herkus Kunčius, tulkojējs V. Braziūnas un citi.⁸¹ Var secināt, ka jaunajā tūkstošgadē Ventspils Starptautiskā Rakstnieku un tulkojēju māja Latvijā kļūst par vietu, kur literātiem ne tikai strādāt, bet arī dalīties personiskajā pieredzē un savas kultūras un literatūras jaunumos. Informācija par to, vai tika rīkoti tulkojēju semināri lietuviešu un latviešu starpā (līdzīgi kā neatkarības pirmo gadu semināri Nidā)⁸², nav atrodama.

⁷⁸[Nezināms aut.] Lietuvių literatūros vertimų gausa. Pieejams: lithuanianculture.lt/lietuviu-literaturos-vertimu-gausa [skat. 3.05.2016.]

⁷⁹ [Nezināms aut.] Latvija Viļņas Starptautiskajā grāmatu tirgū. Pieejams: www.literature.lv/lv/index.html [skat. 7.05.2016]

⁸⁰ [Nezināms aut.] Šonedēļ norisinās starptautisks atdzejas seminārs. Pieejams: www.literature.lv/lv/index.html [skat. 7.05.2016]

⁸¹ Informācija par Starptautisko Rakstnieku un tulkojēju māju ir atrodama mājaslapā: www.ventspilshouse.lv

⁸² Eglāja-Kristsons, E. Lietuviešu literatūra Latvijā un latviešu valodā. 1990—2007. Grām.: Kalnačs B. (sast.). *Latvieši, igauņi un lietuvieši: literārie un kultūras kontakti*. Rīga: LU LFMI, 2008, 816. lpp.

Vērtējot rakstnieka vietu 21. gs., jāsaprot, ka sabiedrībā un rakstnieku vidū aktualizējas uzskats, ka rakstnieks ir kā jebkurš sabiedrības loceklis, un viņa darbi ir vērtējami tāpat kā jebkura valsts pilsoņa darbi — pēc to satura un kvalitātes.⁸³ Romantizēto uzskatu par rakstnieka īpašo misiju un darbu sabiedrības labā nomainīja piekāpšanās demokrātijas pamatprincipiem un sekošana Eiropas praksei. Tātad var secināt, ka rakstnieks postmodernisma laikmetā ir zaudējis savu autoritātes statusu, to uzrāda arī literatūras kritika. Interneta vide dod iespēju ikvienam izteikties, līdz ar to pieaug personalizētu emuāru skaits, kas tematiski ir veltīti tieši grāmatu apskatiem.

21. gs. jaunu izaicinājumu latviešu un lietuviešu literatūrai un sabiedrībai met globalizācija un interneta attīstība. Šīs parādības veicina jaunas diskusijas par grāmatas nozīmi un rakstnieka vietu mūsdienu sabiedrībā, turklāt saasinās arī nacionālās identitātes jautājums. Līdz ar iestāšanos ES, Latvija un Lietuva darbojas Eiropas kultūras kontekstā, un domājams, ka tas attiecīgi ietekmē savstarpējos Lietuvas un Latvijas kontaktus, tomēr, lai izdarītu skaidrus secinājumus, ir nepieciešams pievērsties literāro kontaktu analīzei. Tāpat, lai noteiktu, kā lietuviešu literatūrzinātnieki vērtē postmodernisma literatūru mūsdienās un vai var runāt par postmodernisma perioda beigām, ir jāpievēršas arī literatūras procesu atspoguļojumam Latvijā.

2.1. Literārie kontakti

Nereti laikmetu, gadsimtu, tūkstošgadu mija ir tikai skaitlis, kas nesaskan ar pasaulē, sabiedrībā, kultūrā un literatūrā notiekošo. Nereti notiekošais nepakļaujas tūkstošgades novilktajai robežai, tā ir arī šajā gadījumā, kad uzmanības centrā ir latviešu un lietuviešu literārie kontakti.

Kaut gadsimti mijās 1999./2000. g., literārie kontakti vēl šaipus 21. gs. uzrāda 90. g. iezīmes, kad tika turpinātas tradīcijas un literārie kontakti nozīmēja personiskas attiecības abu valstu literāru starpā. Tā, piemēram, mēnešrakstā „Karogs“ tiek ziņots, ka 2001. g. Latvijā viesojās lietuviešu dzejnieks Justīns Marcinkēvičs, kurš ne tikai tulkošanai atstāja dzejoļu krājumu „Carmina minora“ (2000), bet arī tikās ar „kolēģiem senu draugu statusā — ar Dainu Avotiņu, Gunāru Cīruli, Māri Čaklo un Valdi Rūmnieku“.⁸⁴ Tāpat informācija presē liecina, ka draudzīgas attiecības saistīja latviešu rakstnieci Laimu Kotu (iepriekš Muktupāvelu; dz. 1962)

⁸³ Jakonytė L. The Writer in the Post-Soviet State: trends in Self-Interpretation. In: Mindaugas Kvietkauskas (ed.) *Transitions of Lithuanian Postmodernism : Lithuanian Literature in the Post-Soviet Period*. Amsterdam – New York, NY: Rodopi, 2011, 82. p.

⁸⁴ Muktupāvela R. Justīns Marcinkēvičs Rīgā. *Karogs*. Nr. 8, 2001, 209. lpp.

un lietuviešu rakstnieci Jurgu Ivanauskaiti (*Jurga Ivanauskaitė*, 1961–2007). Tomēr vienlaikus arvien izteiktāk lietuviešu un latviešu literārie kontakti ieguva starptautisku raksturu, tādējādi literātu savstarpējām attiecībām kļūstot profesionālām un bezpersoniskākām.

Notikumiem bagāts bija 2001. g., kad Baltijas valstu pārstāvji — latviešu rakstniece Māra Zālīte (dz. 1952), lietuviešu dzejnieks un tulkotājs Antans Gaiļus (*Antanas Gailius*; dz. 1951), Maima Berga (*Maimu Berg*; dz. 1945) devās uz Berlīnes literārajiem svētkiem, lai iepazīstinātu ar Latvijas, Lietuvas un Igaunijas literatūru. Savukārt tā gada rudenī Siguldā notika arī III Eiropas dzejas Apaļais galds, kas pulcēja četrdesmit Eiropas dzejniekus, tai skaitā lietuviešu dzejniekus. Informatīvo šī pasākuma rakstu papildina ārzemju viesu dzejas atdzejojumi.⁸⁵ Tikšanās ar lietuviešu rakstniekiem notika arī 2001. g. festivālā „Prozas lasījumi“, kur Lietuvu pārstāvēja rakstnieks un tulkotājs Jurģis Kunčins (*Jurgis Kunčinas*; 1947–2002). Festivāls „Prozas lasījumi“ regulāri tika apmeklēti līdz 2005. g.,⁸⁶ taču informācija par turpmākajiem gadiem liecina, ka līdz 2014. g. lietuviešu rakstnieki festivālu neapmeklēja.

2014. g. festivāla „Prozas lasījumi“ Baltijas autoru vakarā Lietuvu pārstāvēja rakstnieks A. Šlepiks un rakstniece Kristina Sabaļauskaite (Kristina Sabaliauskaitė; dz. 1974), kurai pēc romāna „Silva Rerum“ popularitātes šī bija otrā viesošānās Latvijā.⁸⁷ 2015. g. festivālā fragmentu no romāna „Tamsa ir partneriai“ (2012) lasīja rakstnieks S. Paruļskis, savukārt mākslas zinātniece un rakstniece Undine Radzevičūte (Undinė Radzevičiūtė; dz. 1967) lasīja fragmentu no romāna „Žuvys ir drakonai“ (2013). U. Radzevičūtes romāns ieguvis 2015. gada ES Literatūras balvu.

Festivāla „Prozas lasījumi“ organizēšanu 2004. g. pārņēma LLC. Biedrības darbību līdz 2015. g. rudenim finansēja Valsts Kultūrkapitāla fonds (VKKF), taču pēc fiksētajiem pārkāpumiem valsts finansējuma izmantošanā, VKKF padome pieņēma lēmumu sadarbību pārtraukt.⁸⁸ Sākot ar 2016. g. festivālu „Prozas lasījumi“ organizē Latvijas Rakstnieku savienība.

Lai veicinātu valstu sadarbību šajā laikā tiek izstrādāti arī projekti, piemēram, 2005. g. Kauņā notika Latvijas un Lietuvas foruma I kongress, par kura vadmotīvu tika noteikts abu valstu savstarpējā dialoga veidošana un sadarbības veicināšana.⁸⁹

⁸⁵ Jundze A. Jaukā pilsēta. Kur te ir geto? *Literatūra un Māksla Latvijā*. 2001. g. 6. septembris, 5. lpp.

⁸⁶ 2003. g. Lietuvu pārstāvēja — rakstnieks S. Paruļskis, 2004. g. — rakstnieks Andrius Jakučūns (*Andrius Jakučiūnas*; dz. 1976), bet 2005. g. dramaturgs Marjus Ivaškēvičs (*Marius Ivaškevičius*; dz. 1973).

⁸⁷ Balode I. Es ticu vēsturei. [I. Balodes intervija ar K. Sabaļauskaiti]. *Latviju teksti*. Nr. 1, 2015, 2. lpp.

⁸⁸ [Nezināms aut.]. Arī Kultūrkapitāla fonda padome lauz līgumus ar Literatūras centru. *Latvijas Sabiedriskie mediji*. 23.20.2015. Pieejams: www.lsm.lv/lv/raksts/kulturpolitika/kultura/ari-kulturkapitāla-fonda-padome-lauz-ligumus-ar-literaturas-centru.a151574/ [skat.: 8.05.2016.]

⁸⁹ [Nezināms aut.] Forumā kongresi. *Latvijas un Lietuvas forums*. Pieejams: www.lt-lv-forum.org/18000/pas%C4%81kumi.html [skat.: 10.05.2016.]

2012. g. foruma V kongresā Viļņā tika apskatīti mediju, izglītības politikas jautājumi, kā arī jauniešu organizāciju un pierobežas novadu sadarbības iespējas. Konferencēs sēdē „delegāti vienojās par rezolūciju sadarbības un baltu identitātes stiprināšanai [..]“, kas ietvēra arī aicinājumu „pievērst īpašu uzmanību kaimiņu tautas profesionālās mākslinieciskās jaunrades izplatīšanai, iepazīstināšanai ar kaimiņu tautas literatūru un tās tulkojumiem [..], tādējādi veidojot vienotu mākslinieciskās jaunrades telpu.“⁹⁰ Ziņojums latviešu, lietuviešu un angļu valodā ir pieejams Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas mājaslapā.⁹¹

Jāpiebilst, ka Latvijas un Lietuvas forums 2007. g. īstenoja projektu „Lietuviešu un latviešu stundu cikls pierobežas reģionos“, kas 2010. g. tika pārdēvēts par „Lietuva un Latvija: kaimiņi bez robežām“. Projekta mērķis bija stiprināt pierobežu skolu sadarbību un popularizētu lietuviešu valodu un kultūru Latvijā, kā arī latviešu valodu un kultūru Lietuvā.⁹²

Tika rīkotas vasaras nometnes „Mūsu saknes – balti“, kurās viesojas arī abu valstu rakstnieki, piemēram, 2007. g. lietuviešu dzejnieks Vlads Bražūns (*Vladas Braziūnas*; dz. 1952) un latviešu dzejnieks Knuts Skujenieks (dz. 1936).⁹³ Kā informēja foruma organizatore, Latvija atbalstīja nometni Germanišķos, bet pārējās nometnes, piemēram, Dievenišķēs un Jaunakmenē, finansēja Lietuvas Ārlietu ministrija. Atbalsta trūkums no Latvijas puses attiecīgi radījis valsts institūciju starpā saspīlētību.

2012. g. norisinājās pēdējais foruma kongress, jo organizatoru mērķis — aktualizēt Lietuvas un Latvijas sadarbības jomas un apzināt problēmas — tika sasniegts. Turklāt organizatores sniegtā informācija, liecināja, ka kongresa veidošana nedeva vēlamo rezultātu, līdz ar to tika nolemts mainīt pieeju un rīkot nelielas, tomēr specializētas diskusijas.

Latvijas un Lietuvas foruma gadījums norāda uz to, ka tiešu kontaktu un sadarbības veidošana nav aktuāla un tiek uzskatīta par lieku. Priekšroka tiek dota starptautiskiem pasākumiem, tie tiek apmeklēti un ir ilgtspējīgi, tomēr jāņem vērā, ka to dalība tajos nebūt neliecina, par Latvijas un Lietuvas ciešajiem literārajiem kontaktiem. Līdzīgu apgalvojumu izvirza arī P. Bankovskis, rakstot par iespaidiem konferencēs ārvalstīs. Publicists raksta:

„[...] nākamajā pasākumā atkal kādu no viņiem [lietuviešiem] satikšu [...] un nodomāšu — paskat, atšķirībā no tiem igauņiem, kas izceļas jau pa gabalu — katrs sataisījies kā rokzvaigzne —,

⁹⁰ Stadgale I. Baltu kopīgā identitāte. *Vārds*, 2012, nr. 2(3), 109. lpp.

⁹¹ Germans N., Sarkanis A. Ziņojums par Latvijas un Lietuvas sadarbības perspektīvām. *Latvijas Republikas Ārlietu ministrija*. Pieejams: www.mfa.gov.lv/data/aaa/report_latvia_lithuania.pdf [skat. 10.05.2016.]

⁹² [Nezināms aut.] Skolu tikšanās. Latvijas un Lietuvas forums. Pieejams: www.lt-lv-forum.org/19125/pas%C4%81kumi/skolu-tiksan%C4%81s/2006.html [skat.: 10.05.2016.]

⁹³ [Nezināms aut.] Lietuvas un Latvijas studentu vasaras nometne Germanišķos. *Latvijas un Lietuvas forums*. Pieejams: www.lt-lv-forum.org/18067/pas%C4%81kumi/nometnes/nometne-%C4%A3ermanis%C4%B7os.html [skat.: 10.05.2016.]

lietuviešu rakstnieks ir tieši tāds pats kā mēs. [...] tomēr savādi. Jo šī saruna nenotiks nedz Rīgā, nedz Viļņā, [...], bet gan Mančesterā, Berlīnē, varbūt pat Ņujorkā.”⁹⁴

P. Bankovskis dod mājienu, ka Eiropas Savienības vai citu fondu finansēti pasākumi un projekti abu tautu komunikācijā un sadarbībā spēlē nozīmīgu — starpnieka — lomu. Turklāt raksts liek noprast arī to, ka, pēc P. Bankovska domām, starpkultūru komunikācijas traucējumiem par iemeslu konkurence un slēptas emocijas, kas svārstās starp skaudību pret kaimiņtautas panākumiem un kaunu par savu kūtrumu.

Laikraksta „Bauskas Dzīve“ interneta vietnē publicētajā rakstā „Iecavā popularizē Lietuvas literatūru“ tiek informēts par 2010. g. tematisko pēcpusdienu „Neikdienišķas sarunas“ Iecavas Edvarta Virzas bibliotēkā, kurā piedalījās K. Skujenieks, lietuviešu literatūrzinātnieks Kēstutis Nastopka (*Kęstutis Nastopka*; dz. 1940) un V. Bražūns, kā arī Iecavas novada bērnu bibliotēku darbinieces un Bauskas Centrālās bibliotēkas speciāliste Laimdota Ozoliņa. Kā minēts rakstā, „Iecavas apmeklējuma iemesls ir lietuviešu literatūras popularizēšanas pārrobežu projekts, ko īsteno Pakrojas publiskā bibliotēka.”⁹⁵ Ņemot vērā šajā rakstā sniegto informāciju un apkopoto informāciju par pasākumiem Lietuvā un Latvijā, var secināt, ka mērķis — literatūras popularizēšana kaimiņvalstī — ir gan Lietuvas, gan Latvijas prioritāte, kura realizācija prasa abu valstu sadarbību. Līdz ar to literāro kontaktu līmenī problēma nav uzrādāma, jo tiek ievērotas abu valstu intereses. Tomēr var izteikt minējumu, ka interešu sadursme notiek valsts iekšienē, grāmatu izdevniecību darba līmenī. Šis jautājums tiks apskatīts darba turpinājumā.

Turpinot par lietuviešu un latviešu literārajiem kontaktiem, jāmin 2014. g. novembrī notikušais lietuviešu un latviešu dzejnieku draudzības vakars, kura iniciatore bija lietuviešu dzejniece Ilze Butkute (Ilzē Butkutē; dz. 1984). Ideja par dzejas vakaru Latvijā bija dzimusi pēc festivāla „Dzejas dienas“ apmeklējuma.⁹⁶ Būtu jāizceļ pasākuma nosaukums, norādot uz vārdiem *draudzības vakars*, kā dēļ var apgalvot, ka jaunās paaudzes literāti mēģina veidot personiskākas attiecības un stiprināt lietuviešu un latviešu literāros kontaktus.

Pēc šī sadraudzības vakara laikmetīgajā literatūras un filozofijas interneta žurnālā „Punctum“ I. Brūveres-Darulienes tulkojumā tika publicēti jaunās paaudzes lietuviešu dzejnieki, no kuriem daži ciemojās dzejas vakarā, — Aušra Kaziļūnaite (*Aušra Kaziliūnaitē*;

⁹⁴ Bankovskis P. Lietuviešu projekts: tālu prom, tik tuvu. *Karogs*. Nr. 7, 2004, 21. lpp.

⁹⁵ Ušča A. Iecavā popularizē Lietuvas literatūru. *Bauskas Dzīve*. 13.10. 2010. Pieejams: bauskasdzive.diena.lv/vietejas-zinas/iecava-popularize-lietuvias-literaturu-10714 [skat.: 16.05.2016.]

⁹⁶ [Nezināms aut.] Notiks latviešu un lietuviešu draudzības vakars dzejā. *Latvijas Sabiedriskie mediji*. 6.11.2014. Pieejams: www.lsm.lv/lv/raksts/literatura/kultura/notiks-latvieshu-un-lietuvieshu-draudziibas-vakars-dzeja.a105361/ [skat. 20.03.2016.]

dz. 1987)⁹⁷, Jurgita Jasponīte (*Jurgita Jasponytė*; dz. 1981)⁹⁸, Ramūne Brundzaite (*Ramunė Brundzaitė*; dz. 1988)⁹⁹, Dainius Gintals (*Dainius Gintalas*; dz. 1973)¹⁰⁰.

Vērtējot 21. gs. pirmās padesmitgades literāro kontaktu stāvokli, jāsecina, ka latviešu un lietuviešu attiecībās globalizējoties, literārie kontakti vājinās. 21. gs. padmitgades beigās var novērot jaunās paaudzes centienus rast veidus, kā starpkulturālo komunikāciju atjaunot. Līdz ar to var izvirzīt hipotētisku apgalvojumu, ka literāro kontakti tuvākajos gados notiprināsies.

2.2. Lietuviešu literatūras procesu atspoguļojums Latvijā

Otrajā tūkstošgadē literatūrā joprojām dominē postmodernisma literatūra, tomēr jau 90. g. otrajā pusē lietuviešu literatūras procesus aprakstošajās publikācijās pastarpināti tika izteikti viedokļi, ka ir gaidāms postmodernisma literatūras noriets. Lai uzzinātu, vai šis jautājums ir joprojām aktuāls literatūrzinātnieku starpā un vai šī prognoze piepildās, ir jāaplūko literatūras procesu atspoguļojums rakstos.

20. un 21. gs. mijā par lietuviešu literatūru rakstīja lietuviešu kultūrfilozofs un rakstnieks Reģimants Tamošaitis (*Regimantas Tamošaitis*; dz. 1956). Šajā rakstā, domājot par lietuviešu literatūras nākotni, kultūrfilozofs apgalvo:

„Domājot par lietuviešu literatūras perspektīvām, vajadzētu atbrīvoties no totalitārās laika mistikas un padomāt kaut kā savādāk — vai nākotnē lietuviešiem piemītis pietiekami daudz simbolizēšanas spēju un pašapziņas?“¹⁰¹

Šo jautājumu izvirza ne tikai R. Tamošaitis, bet lietuviešu literāti kopskaitā, ņemot vērā tolaik lietuviešu literātu starpā populāro pārliecību, ka „literatūra ir vietas atmiņa, — tā rodas no attiecīgās kultūras tradīcijas, no konkrētajiem dzīves apstākļiem un funkcionē vienīgi konkrētajā kontekstā, kas to ģenerē, — ierobežotā un lokalizētā jēdzienu sistēmā.“¹⁰²

Šis raksts turpina lietuviešu literatūrkritiķes Delijas J. Vaļūķenaites paustās idejas par lietuviešu literatūru pasaules mērogā un postkoloniālisma teoriju aspektā.¹⁰³ Autors pieskaras Rietumu valstu literatūras imitācijas jautājumam un norāda:

⁹⁷ Kaziļūnaite A. Mēness ir tablete. *Punctum*. 19.11.2014. Pieejams: www.punctummagazine.lv/2014/11/19/meness-ir-tablete/ [skat.: 12.04.2016.]

⁹⁸ Jasponīte J. Sapņa ēnā. *Punctum*. 26.11.2014. Pieejams: www.punctummagazine.lv/2014/11/26/sapna-ena/ [skat.: 12.04.2016.]

⁹⁹ Brundzaite R. Taureņu kapi. *Punctum*. 30.12.2014. Pieejams: www.punctummagazine.lv/2014/12/30/taurenu-kapi/ [skat.: 12.04.2016.]

¹⁰⁰ Gintals D. Vairāk nekā viss piederu jums. *Punctum*. 15.01.2016. Pieejams: www.punctummagazine.lv/2016/01/15/vairak-neka-viss-piederu-jums/ [skat.: 12.04.2016.]

¹⁰¹ Tamošaitis R. Pie trešā gadu tūkstoša sliekšņa. *Karogs*. Nr. 8, 2000, 4. lpp.

¹⁰² Tamošaitis R. Pie trešā gadu tūkstoša sliekšņa. 4. lpp.

¹⁰³ Vaļūķenaite D. J. Tagadējā lietuviešu proza: skats no malas. *Karogs*. Nr. 3, 1998, 230.–241. lpp.

„Viņiem [mākslas radītājiem] nav jāorientējas pēc citiem un jāsteidzas reizē ar visiem — vārda tiešā nozīmē viņi savā tradīcijā dzīvo. jo ar viņu starpniecību runā vietas atmiņa — kultūras pieredze, kas reizēm var radīt plašu rezonansi un harmonizēt universālas vērtības. [...] Te nevajadzētu saskatīt kultūretniskās izolēšanās tendences [...], gluži vienkārši jāpieņem ikdienišķais fakts: no vienas puses ņemot, literatūra vienmēr ir bijusi kontekstuāla — šāda īpašība to gan lokalizē, gan universalizē; no otras puses ņemot, literatūra ir ieslēgta valodas rezervātos. Tā saucamā lielā literatūra ir nevis tik daudz vērtības, kā valodas rezervāta, daiļradītāju un daiļdarbu statistiskais lielums. Vārda tiešā nozīmē — kvantitāte! Kvalitāte rodas no lielas valodas interaktīvajām iespējām.“¹⁰⁴

Mazām valstīm ir jāņem vērā valodas robežas, kas ir noteicošais faktors, piemēram, lietuviešu literatūras vietai pasaules mērogā, turklāt rakstītājā ir saskatāmi aizmetņi jautājumam par mazo valstu spēju nodrošināt tulkojumu izplatību ārvalstīs, kas, tuvojoties uzņemšanai ES, aktualizējās arvien vairāk.

1997. g. konkrētāk par Baltijas savstarpējo literatūras tulkojumu problemātiku pēc neatkarības atgūšanas rakstīja arī Fr. Vinteršeids:

„[...] autori [...] vairs nevar lasīt cits cita grāmatas visiem saprotamajā krievu tulkojumā un izjust saikni ar citam ar citu. Padomju laikos nacionālo literatūru saturs tika [...] nodots tālāk ar krievu valodas starpniecību, turpretim tagad šis ceļš vienai literatūrai pie citas un arī uz „pasaules literatūru“ ir zudis.“¹⁰⁵

Nenoliedzami valodas jautājums ir nozīmīgs faktors valstu savstarpējo attiecību uzturēšanā, un var apgalvot, ka valodas barjera ietekmēja gan publikāciju apriti, gan literāro un cilvēcisko kontaktu kvalitāti. Turklāt, ņemot vērā, ka gan Lietuvā, gan Latvijā jaunāko paaudžu krievu valodas zināšanas pasliktinās, savukārt angļu valodas zināšanas nereti ir nepilnīgas, situācija kļūst problemātiskāka.

Domājot par postmodernisma literatūru, R. Tamošaitis izsaka to, ko 90. g. lietuviešu literāro procesu aprakstos var nolasīt pastarpināti, t. i., ka „postmodernisms, feminisms, margināliju kultūra vai „atejvietu revolūcija“ [...] nepārkāps pāri gadu tūkstoša laika robežai“¹⁰⁶, tam par iemeslu tiek minēts jaunāko autoru nespēja literatūrā atspoguļot kolektīvās idejas, tāpat arī tas, ka „literatūrā idejiskās personas vairs nav funkcionālas, jo reizē ar totālajām domāšanas formām sabrukusi arī vienīgā vērtību un patiesības centra ideja“¹⁰⁷, t. i., rakstnieks ir zaudējis autoritātes statusu, kas attiecīgi izraisa vēlmi lasītāju, skatītāju šokēt, jo tikai tā ir iespējams piesaistīt un noturēt lasītāja uzmanību. Tomēr literatūra, kas pastāvīgi kairina lasītāja maņas, nav ilgtspējīga.

¹⁰⁴ Tamošaitis R. Pie trešā gadu tūkstoša sliekšņa. *Karogs*. Nr. 8, 2000, 5. lpp.

¹⁰⁵ Vinteršeids Fr. Zudušo tagadni meklējot : Baltija kā aizmirstas un nenovērtētas literatūras telpa. *Grāmatu Apskats*. Nr. 8/9, 1997, 23. lpp.

¹⁰⁶ Tamošaitis R. Pie trešā gadu tūkstoša sliekšņa. *Karogs*. Nr. 8, 2000, 6. lpp.

¹⁰⁷ Tamošaitis R. Pie trešā gadu tūkstoša sliekšņa. 7. lpp.

Spriežot par masu kultūru un literātu centieniem apzināt, kādai jābūt jauno laiku literatūrai, ko tai jāizsaka, kāpēc tā ir vajadzīga, R. Tamošaitis secina, ka šo jautājumu pamatā slēpjās cits jautājums — kāpēc vajadzīga lietuviešu literatūra/lietuvieši? Vēl 2012. gadā lietuviešu literatūrzinātniece Ž. Kolevinskiene rakstīja, ka joprojām ir aktuāli jautājumi — kas veido lietuviešu literatūras kodolu un kāds ir mūsdienu lietuviešu literatūras centrs? — par spīti tam, ka rast atbildes uz tiem nav viegli, pat neiespējami.¹⁰⁸

R. Tamošaitis uz paša izvirzīto jautājumu atbild:

„Vispirmām kārtām — sev pašiem. Arī lietuviešu literatūra — vispirmām kārtām mums pašiem. Tai jārodas aiz iekšējas nepieciešamības — tad tā būs īsta.“¹⁰⁹

Lietuviešu literātiem tiek izvirzīts uzdevums atbrīvoties vēlmes imitēt un radīt literatūru radošās iedvesmas, nevis tirgus pieprasījuma vadītiem, turklāt raksta autors prognozē, ka nākotnē, izzūdot logocentriski hierarhiskajai lielumu strukturizācijas sistēmai, „kas nosaka idejiskās opozīcijas: savējais — svešais, progress — atpalcība vai centrs — perifērija“, literatūru vērtēs nevis pēc tās vērtības attiecībā, piemēram, pret pasaules literatūru, bet gan tieši pēc tās funkcijas — „kāda mērā literatūra funkcionē sabiedrībā, kura to rada.“¹¹⁰

Prognoze par idejisko opozīciju vājināšanos ir analogiska prognozei par postmodernisma literatūras norietu, tomēr šķietami loģiskais R. Tamošaita secinājums, ka nākotnē literatūra nebūs komercializēta, ir arī balstīts tieši uz idejiskajām opozīcijām. Līdz ar to secinājums ir apšaubāms un jāpiebilst, ka vēl ir pārāgri spriest par tik tālu nākotni.

Par lietuviešu dzeju pēc 20./21. gs. mijas, tāpat kā neatkarības gadu pirmās desmitgades laikā latviešu periodikā tiek publicēti tikai pāris publikācijas, piemēram, lietuviešu dzejnieces Ērikas Druņģītes (*Erika Drungytė*; dz. 1971) esejas literārajā žurnālā „Luna“ un mēnešrakstā „Karogs“.

Žurnālā „Luna“ dzejniece apgalvo, ka jaunajā tūkstošgadē, kad tiek diskutēts par lietuviešu poēziju, paaudžu problēma vairs nav aktuāla. Svarīgāks ir valodas jautājums un postmodernisma kultūras ietekme uz valodu. Dzejniece raksta:

„Mainās runāšanas taktikas un stratēģijas. Variēja formas un toņi, manieres un materiāls. Gramatika, sintakse un leksika kļūst arvien šaurākas. Taču radošajā procesā skaidri ir redzami gan tie, kas akumulē valodas enerģiju, gan tie, kas valodu tikai gremo, atgremo, spēlē *post post*, mēģina pierādīt antitekstus, antisakrālo, antidzeju. Taču ir kāda dīvaina sakarība — pat paši lielākie *anti* nez kāpēc baidās no drukātā vārda, no grāmatas telpas. Vai grāmata vēl asociējas ar kādu *sacrum* priekšstatu mūsu apziņā? Ar kādu tabu? Vai godbijība pret grāmatu nerada īsto, nesameloto un neizspēlēto attiecību dzelmi ar valodu?“¹¹¹

¹⁰⁸ Kolevinskiene Ž. Šiuolaikainēs lietuvių prozos spindesys ir skurdas. *Gimtas žodis*. Nr. 12, 2012, 21. psl.

¹⁰⁹ Tamošaitis R. Pie trešā gadu tūkstoša sliekšņa. *Karogs*. Nr. 8, 2000, 10. lpp.

¹¹⁰ Tamošaitis R. Pie trešā gadu tūkstoša sliekšņa. 11. lpp.

¹¹¹ Druņģīte Ē. Lietuviešu dzejas šodien: ceļi un ceļotāji. *Luna*. Nr. 11, 2003, 027. lpp.

Ē. Druņģīte norāda, ka grāmatās izdotie dzejoļu krājumi, to valoda atšķiras no interneta vietnē „Tekstai“ publicētās dzejas valodas, kas ir drosmīgāka un pārkāpj lietuviešu valodas robežas.¹¹² Dzejniece izdara secinājumu, ka dzeja joprojām tiek uztverta kā augstākais žanrs, tomēr jautājumu, vai dzejnieku vada iekšējais cenzors, atstāj neatbildētu.

Domājot par dzejnieka iekšējo cenzoru var atkārtoti minēt ekonomisko cenzūru, ko G. Berelis pieminēja 90. g. kontekstā, tomēr integrējoties ES un pieaugot liberālisma ideju popularitātei, 21. gs. nozīmīga ir politikorektuma ievērošana, kas attiecīgi ierobežo kritisko domāšanu un runas brīvību, tādējādi kļūstot par iekšējo cenzoru. Šīs parādības sakarā būtiska ir Ē. Druņģītes rakstā vērojamā jaunas žanru izpratnes veidošanās, kad paralēli opozīcijai augstais žanrs/zemais žanrs izveidojas un ir saistāma ar opozīciju grāmata/internets.

Otrs lietuviešu dzejnieces raksts tika publicēts 2004. g. mēnešrakstā „Karogs“, tā dēvētajā lietuviešu numuru, tomēr būtiski ir minēt L. Laurušaites pārskatu par 21. gs. lietuviešu literatūru un tā laika populāro, daudzsološo lietuviešu rakstnieku daiļradi publikācijā „Nost ar poētisko draņķi!“ Spriežot par jaunākajām tā laika literatūras tendencēm, L. Laurušaite skaidro:

„Daži literatūras kritiķi jau sāk runāt par jauna cikla sākumu lietuviešu literatūrā. Tas saistīts ar alkām pēc pozitīvas enerģijas, postmodernisma noguruma simptomiem, ar varenu prozas autoritāšu — Ričarda Gaveļa, Jurgā Kunčina — aiziešanu mūžībā. [...] Visjaunāko autoru — Toma Staņūļa (1976), Lauras Sintijas Čerņauskaites (1976), Dainas Opolskaites (1979) — darbos postmodernā spēle ir jau jūtami atslābusi.“¹¹³

Tāpat kā 90. g. notika paaudžu maiņa, arī 21. gs. sākumā, literatūrā debitējot jauniem rakstniekiem, ir saskatāmas jaunas vēsmas, jaunas tendences. Jāsecina, ka literatūra ir neizbēgami pakļauta cikliskumam un cilvēciskuma faktoram un, mainoties cilvēku pieredzei, skatījumam uz dzīvi, tiek mainīta arī literatūras seja. Tomēr, lai noteiktu konkrētākas lietuviešu literatūras pārmaiņu raksturzīmes, ir nepieciešams laiks, jo vēl arvien vadošā ir postmodernisma literatūra.

Sākot ar 1995. g. par tradīciju mēnešraksta „Karogs“ redakcijā kļuva žurnāla „Metai“ apskati, ko veidoja P. Brūveris un T. Rullis. Tradīcija tika atjaunota pēc 2003. g., kad apskatu veidošanu atsāka Daina Kloviene, savukārt pēc 2007. g. mēnešrakstā tiek izveidota rubrika „Kaimiņos“, kas piedāvāja ne tikai mēnešraksta „Metai“ apskatus, bet arī sniedza informāciju par Igaunijas un Lietuvas kultūras dzīves notikumiem.¹¹⁴ Aplūkojot veidotos apskatus, jāsaka, ka D. Kloviene žurnālā apskatītās tēmas neizvērs, bet gan veic tēmu un publicēto autoru

¹¹² Druņģīte Ē. Lietuviešu dzejas šodien: ceļi un ceļotāji. *Luna*. Nr. 11, 2003, 027.–028. lpp.

¹¹³ Laurušaite L. Nost ar poētisko draņķi! *Karogs*. Nr. 7, 2004, 136. lpp.

¹¹⁴ Eglāja-Kristsons, E. Lietuviešu literatūra Latvijā un latviešu valodā. 1900—2007. Grām.: Kalnačs, Benedikts (sast.) *Latvieši, igauņi un lietuvieši: literārie un kultūras kontakti*. Rīga: LU LFMI, 2008, 816. lpp.

uzskaitījumu, kas liek uzdot jautājumu par to, cik liela vērtība ir šādu apskatu publicēšanai.¹¹⁵ Nākamajos gados rubriku veido Rasma Līce. Finansējuma trūkuma dēļ 2010. gadā mēnešraksta izdošana tiek pārtraukta, un, ņemot vērā, ka mēnešraksts „Karogs“ bija vienīgais periodiskais izdevums, kas turpināja plašākai sabiedrībai sniegt ieskatu lietuviešu literatūras procesos, šī tradīcija pēc 2010. g. izzūd.

Pēc B. Tabūna 1999. g. apskata par J. Sprindītes monogrāfiju „Lietuvių apysaka“ jaunākās literatūras apskats tiek piedāvāts arī nākamajos žurnāla „Letonica“ izdevumos, tomēr tikai 2012. g. izdevumā var lasīt nākamo lietuviešu literatūrai veltītās grāmatas apskatu. E. Eglāja-Kristsons rakstā „Vai dubults POST ir jauns PRE?“ apskata rakstu krājumu „Transitions of Lithuanian Postmodernism : Lithuanian literature in the post-Soviet period“ (2011), kurā uz vēstures fona tiek risināti jautājumi par lietuviešu postmodernisma attīstību.

Recenzijas autore norāda, ka „sarežģītais identitātes jautājums, vēsturiskā nepastāvība un hibrīdā realitāte raksturo tiklab Lietuvas, kā arī Latvijas un citu pēcpadomju valstu sabiedrību apziņu un atmiņu.“¹¹⁶ Tātad minētās grāmatas tematika aptver arī latviešu literatūrā un literatūras zinātnē aktuālos jautājumus. Ņemot vērā arī B. Tabūna apskatu, kur tiek vilktas paralēles ar latviešu literatūras procesiem, un abu publikāciju iespēšanas gadu starpību, var secināt, ka apskati tiek veidoti tikai tiem zinātniskajiem pētījumiem, kas saskan ar konkrētā laika aktualitātēm un interesējošo latviešu literatūrā un literatūrzinātnes pētniecībā. Turklāt E. Eglāja-Kristsons norāda, ka ar šī rakstu krājuma iznākšanu, Lietuva ir soli priekšā Latvijai divos aspektos — literatūrzinātnei veltītā finansējuma ziņā, kas nodrošina pētījumu publikāciju nonākšanu plašākā apritē, kā arī darba idejas izstrādes ziņā, kas viena literatūras teorijas un vēstures jautājuma izpētei apvienoja 17 zināmākos lietuviešu literatūrzinātniekus, piemēram, J. Sprindīti, R. Tamošaiti un Solveigu Daugirdaiti (*Solveiga Daugirdaitė*; dz. 1967).¹¹⁷

Sākot ar iesaistīšanos starptautiskajā zinātniskajā darbībā, Baltijas valstu pētnieki arvien aktīvāk uzmanību pievērš Baltijas valstu sakaru, literatūras u. c. jomu pētniecībai un attiecīgi zinātnisku pētījumu izdošanai. Piemēram, Lietuvā izdeva monogrāfiju „Naujasis lietuvių ir latvių romanas : raidos tendencijos 1988–2000-taisiais“ (2006), kur plaši tiek apskatītas Atmodas un neatkarības pirmās desmitgades literatūras tendences, kā arī tiek analizēta latviešu un lietuviešu rakstnieku daiļrade. Savukārt Latvijā tika izdots apjomīgs pētījums „Latvieši, igauņi un lietuvieši: literārie un kultūras kontakti” (2008), kas informē par Baltijas valstu literārajiem un kultūras kontaktiem līdz 2007. gadam. Tika publicēts arī pētījums „Back to

¹¹⁵ Kloviene D. Žurnāls *Metai* martā. *Karogs*. Nr. 5, 2008, 193.–195. lpp.; Kloviene D. Žurnāls *Metai* augustā un septembrī. *Karogs*. Nr. 10, 2008, 191.–192. lpp.;

¹¹⁶ Eglāja-Kristsons E. Vai dubults POST ir jauns PRE? Grām.: Vērduņš K. (red.) *Letonica*. Nr. 1. Rīga: LU LFMI, 2012, 130. lpp.

¹¹⁷ Eglāja-Kristsons E. Vai dubults POST ir jauns PRE? 130., 132. lpp.

Baltic Memory : Lost and Found in Literature 1940-1968“ (2008), kur Latvijas, Lietuvas, Igaunijas un Zviedrijas literatūrzinātnieki analizē padomju laika literatūras attīstības procesus Latvijā, Igaunijā, Lietuvā un trimdā.

Lietuviešu literatūras procesu atspoguļojošās publikācijas Latvijā vēsta, ka 21. gs. līdz ar jaunākās paaudzes ienākšanu literatūras jomā, lietuviešu postmodernā literatūra piedzīvo norietu. Kā arī publicētie raksti liecina, ka Latvijā samazinās literatūras žurnālos un laikrakstos iespēstās publikācijas par lietuviešu literatūras procesiem. Kopumā Latvijas periodikā, kā arī interneta vietnēs rakstītais aptver kultūras notikumus, jaunāko grāmatu anotācijas, intervijas ar rakstniekiem, latviešu kultūras procesu analīzi, kā arī daiļrades publikācijas, kas tikai retu reizi skar lietuviešu kultūras notikumus. Attiecīgi palielinās akadēmiskajos un konferenču rakstu krājumos publicētie raksti, tā, piemēram, 2014. g. žurnālā „Letonica“ lasāma lietuviešu literatūrzinātnieces Aušras Jurgutienes (*Aušra Jurgutienė*; dz. 1956) publikācija „Neo-romanticism in Lithuanian Literature“¹¹⁸, izņēmuma kārtā literārajā žurnāla „Latvju teksti“ 2015. g. numurā ir publicēta B. Kalnača recenzija par L. Laurušaites baltiešu trimdas romānu pētījumu „Tarp nostalgijos ir mimikrijos. Lietuvių ir latvių pokario išeivijos romanai“ (2015),¹¹⁹ tomēr arī šīs recenzijas tapšana ir pamatojama ar faktu, ka monogrāfijā iekļauta arī latviešu trimdas literatūras, latviešu un lietuviešu kontaktu analīze.

¹¹⁸ Jurgutiene A. Neo-Romanticism in Lithuanian Literature. Grām.: Daija P. (red.) *Letonica*. Rīga: LU LFMI, 2014, 123.–141. lpp.

¹¹⁹ Kalnačs B. Kolonizētais ķermenis un prāts: lietuviešu un latviešu trimdas romāns teorētiskā skatījumā. *Latvju teksti*. Nr. 3, 2015, 73.–74. lpp.

3. Lietuviešu romānu tulkojumi — fakti un statistika

90. g. sākuma tendences latviešu un lietuviešu literatūras jomā, kā arī ekonomikās situācijas svārstības atspoguļo ievāktie statistikas dati par lietuviešu romānu tulkojumiem latviešu valodā. Dati, izmantojot valsts nozīmes bibliotēku kopkatalogu un pētījuma „Latvieši, igauņi un lietuvieši: literārie un kultūras kontakti“ bibliogrāfisko rādītāju izdevumu, tika apkopoti tabulā (skat. nodaļas beigās).

Laika posmā no 1991. g. līdz 2015. g. latviešu valodā tulkoti 38 lietuviešu romāni. Pēc neatkarības atgūšanas pirmie lietuviešu romānu tulkojumi tika izdoti tikai 1994. g., kas saskan ar laiku, kad Latvijā nostabilizējās politiskā, ekonomiskā un kultūras situācija.

1996. un 1997. g. lietuviešu romānu tulkojumi izdoti netiek. Šis tukšais laika posms ir saistāms ar Latvijas naudas reformas noslēgšanos 1998. g., turklāt nelielais izdoto tulkojumu skaits turpmākajos gados ir saistāms ar Krievijas finanšu krīzi, kas skāra arī Latviju un Lietuvu.

Romānu izdošana atsākas 1998. g. — īpaši J. Ivanauskaites romānu izdošana. Romānu skaits pēc 2000. g., kad tiek iztulkoti 4 romāni, piedzīvo atkārtotu kritumu — 2002. g., 2003. g. — romāni izdoti netiek. tomēr tikai 2004. g. pieaug turpmākajos gados izdoto lietuviešu romānu tulkojumu skaits viena gada laikā.

Pēc 2010. g. lietuviešu romānu tulkojumu izdošana piedzīvo strauju kritumu — 2011. g. tiek tulkots viens romāns, savukārt 2012. g. tulkojumi publicēti netiek. Tulkojumu skaits turpmākajos gados aug pakāpeniski un tikai 2015. g. situācija sasniedz 2010. g. līmeni, kad pie lasītājiem nokļuva pieci romāni. Lietuviešu romānu tulkojumu skaita svārstības ir saistāmas ar Latvijas finanšu krīzi un līdz 2011. g. veiktajām strukturālajām reformām.

Visvairāk tulkotie autori ir J. Ivanauskaite, S. T. Kondrots, Petrs Dirģēla (*Petras Dirģēla*; 1947–2015) un K. Sabaļauskaite. Savukārt vislielāko popularitāti ir guvusi J. Ivanauskaite un K. Sabaļauskaite, par to liecina sniegto interviju un romānu recenziju skaits.

Ražīgākais un līdz 2004. g. vienīgais lietuviešu romānu tulkotājs bijis T. Rullis, taču, aplūkojot laika periodu no 2004. g. līdz 2015. g., jāpiemin arī Dace Meiere (dz. 1973), Daina Avotiņa (dz. 1926), Indra Brūvere-Darulienē (1983), Jānis Elsbergs (dz. 1969), Laima Pūga (dz. 1986), Inta Jansone un Lilija Kope. Visaugstāk vērtēti tiek T. Ruļļa un D. Meieres tulkotie romāni — galvenokārt valodas dēļ.

Kopš neatkarības atjaunošanas lietuviešu romānu izdošanā iesaistās vairāki izdevēji, piemēram, „Preses nams“, „Sol Vita“, „Vaga“, „Avots“, „Pētergailis“, „Kamene“, „AGB“, „Nordik“, „Neputns“, taču, sākot ar 2013. g. kļūst skaidrs, kas ir tie izdevēji, kas ne tikai pārdzīvoja ekonomisko krīzi, bet arī lietuviešu romānu tulkojumus izdod pastāvīgi. Kopš 1994. g. vadošie lietuviešu romānu tulkojumu izdevēji ir apgādi „Jumava“ (7 romāni),

„Zvaigzne ABC“ (6 romāni) un izdevniecības „Dienas Grāmata“ (7 romāni) un „Lauku Avīze“ (6 romāni), taču, sākot ar 2013. g., vienīgās lietuviešu romānu izdevējas ir izdevniecība „Lauku Avīze“ (4 romāni) un apgādi „Jumava“ (3 romāni), „Zvaigzne ABC“ (2 romāni). Apkopotā informācija uzrāda, ka Izdevniecības „Lauku Avīze“ darbības joma ir vecākās lietuviešu rakstnieku paaudzes romānu izdošana.

Var secināt, ka lietuviešu romānu tulkojumu izdošana ir cieši saistīta ar ekonomiskajām svārstībām un lēmums par katra romāna izdošanu ir stratēģisks solis. To uzrāda fakts, ka lietuviešu romānus ir mēģinājušas izdot daudzas, nelielas izdevniecības, taču pēc ekonomiskās krīzes lietuviešu romānu izdevniecībā dominē tikai četras.

Tāpat lielākoties romāni tiek izdoti ar laika nobīdi. Laicīgi — gadu pēc oriģināla izdošanas — tiek pārtulkoti vieglā žanra romāni, piemēram, E. Katana romāns „Sievietes un mīļākie“, J. Adomo romāns „ES+ZB=Es“, un popularitāti guvušo rakstnieku darbi, piemēram, J. Ivanauskaites romāni „Ragana un lietus“, „Ceļojums uz Šambalu“, „Zaudētā Apsolītā zeme“, un K. Sabaļauskaites romāns „Silva Rerum III“. Lietuviešu literatūrā nozīmīgākie darbi, piemēram, S. T. Kondrota, tikuši izdoti pēc vidēji 20 gadus ilga starpposma, pateicoties tulka T. Ruļļa neatlaidībai.

Gads	Izdevējs	Oriģināla gads	Autors	Nosaukums	Tulkotājs
1991					
1992					
1993					
1994	Preses nams	1993	Jurga Ivanauskaite	Ragana un lietus	Talrids Rullis
	Sol Vita	1939	Justs Piliponis	Noslēpumainais viesis no Indijas	Talrids Rullis
		1934		Mūžīgais žīds pilsētā	
1995	Vaga	1987	Rimants Šavēlis	Zirguzaglis	Talrids Rullis
	Preses nams	1989	Ričards Gavēlis	Viļņas pokers	Talrids Rullis
1996					
1997					
1998	Jumava	1997	Jurga Ivanauskaite	Ceļojums uz Šambalu	Talrids Rullis
1999	Avots	1995	Jurga Ivanauskaite	Agnijas maģija	Talrids Rullis
2000	Jumava	1999	Jurga Ivanauskaite	Zaudētā Apsolītā zeme	Talrids Rullis
	Jumava	1998	Aids Pelenis	Četrpadsmit restitūcijas dienas	Talrids Rullis
	Kamene	1981	Sauļus Toms Kondrots	Čūskas skatiens	Talrids Rullis
	Pētergailis	1958	Antans Šķēma	Balta drāna	Talrids Rullis
2001	Jumava	1996	Jurga Ivanauskaite	Trimdā aizdzītā Tibeta	Talrids Rullis
2002					
2003					
2004	AGB	2002	Sigīts Paruļskis	Trīs sekundes debesu	Dace Meiere
2005	Zvaigzne ABC	1998	Jurģis Jankus	Maldu putni	Talrids Rullis

2006	Dienas Grāmata	2000	Jurga Ivanauskaite	Sapņiem līdzī	Talridis Rullis
	Nordik	1970	Kazis Almēns	Pļaujas laiks	Daina Avotiņa
	Neputns	2005	Romualds Granausks	Kenotafs	Talridis Rullis
2007	Dienas Grāmata	1985	Sauļus Toms Kondrots	Un apmāksies tie, kuri skatās pa logu	Talridis Rullis
	Tapals	2006	Edmunds Katans	Sievietes un mīļākie	Inta Jansone
2008					
2009	Dienas Grāmata	2003	Jurga Ivanauskaite	Pacebo	Talridis Rullis
	Izdevniecība „Lauku avīze“	1998	Birute Mackoņīte	Septiņu pulksteņu spēle	Jānis Elsbergs
	Izdevniecība „Lauku avīze“	1936	Antans Vaičulaitis	Valentīna	Talridis Rullis
	Zvaigzne ABC	2005	Egle Čerņauskaite	Visi Itālijas putekļi	Indra Brūvere
2010	Dienas Grāmata	1985	Petrs Dirģēla	Slēptais brasls	Talridis Rullis
	Dienas Grāmata	1987	Petrs Dirģēla	Joldijas jūra I	Talridis Rullis
	Dienas Grāmata	1988	Petrs Dirģēla	Joldijas jūra II	Talridis Rullis
	Dienas Grāmata	1991	Petrs Dirģēla	Ancilus ezers	Talridis Rullis
	Zvaigzne ABC	2009	Julita Varanauskiene	Naudas koks	Lilija Kope
2011	Zvaigzne ABC	2008	Kristina Sabaļauskaite	Silva Rerum	Dace Meiere
2012					
2013	Izdevniecība „Lauku Avīze“	2002	Vītauts Bubnis	Krustā sistais balodis	Daina Avotiņa
	Jumava	1993	Jurga Ivanauskaite	Ragana un lietu	Talridis Rullis
2014	Izdevniecība "Lauku avīze"	2013	Jurga Adomo	ES + ZB = Es	Laima Pūga
	Zvaigzne ABC	2011	Kristina Sabaļauskaite	Silva Rerum II	Dace Meiere
	Izdevniecība "Lauku avīze"	1972	Vītauts Sīrijos Gira	Sarkankoka paradīze	Daina Avotiņa
2015	Izdevniecība "Lauku avīze"	2007	Romualds Granausks	Migla virs ielejām	Daina Avotiņa
	Izdevniecība "Lauku avīze"	2012	Alvīds Šlepiks	Mans vārds ir Mārīte	Daina Avotiņa
	Jumava	2013	Andrjus Tapins	Vilka stunda	Indra Brūvere-Daruliene
	Zvaigzne ABC	2014	Kristina Sabaļauskaite	Silva rerum III	Dace Meiere

3.1. Tulkoto romānu vispārīgs raksturojums

90. g. sākumā lietuviešu literatūrā tiek pārpublicēti pirmskara laikā tapušie, bet padomju varas aizliegtie darbi, kā arī trimdas literātu daiļrade, kas lietuviešu literatūrā ievada jaunas tēmas un citādu skatījumu uz pagātni un tā laika tagadni. Šajā laikā literatūrā ienāk arī jaunā paaudze, kas pārvērtēja, šokēja, atmeta nederīgo un nostājās blakus lietuviešu literatūras

klasiķiem. Pateicoties tulkotāju darbam, lasītājs Latvijā kļuva par šo tendenču un rakstnieku daiļrades liecinieku.

1994. g. kopskaitā tiek publicēti trīs romāni, no tiem divi romāni vienā grāmatā. Kā divi vienā izdevniecība „Sol Vita“ izdod lietuviešu fantastikas žanra aizsācēja un detektīvromānu rakstnieka Justa Pilipoņa (*Justinas Pilyponis*, 1907—1947) šausmu romānu „Noslēpumainais viesis no Indijas“ (*Paslaptingas svetys iš Indijos*, 1939) un humoristiski groteskais romānu „Mūžīgais žīds pilsētā“ (*Amžinas žydas Kaune*, 1934). Tos tulkojis T. Rullis. J. Pilipoņa pirmais romāns „Kelionė aplink Lietuvą per 80 dienu“ Lietuvā tika izdots 1928. g., un līdz 1939. g., kad izdeva pēdējo romānu, kopumā tika publicēti sešpadsmit darbi, 28 sējumos. Lai arī savas dzīves laikā J. Piliponis Lietuvas literārajās aprindās atzīts netika, viņa romāni guva piekrišanu jauniešu vidū.¹²⁰

Skaidrojot 90. g. sākuma tulkoto lietuviešu romānu izvēli, E. Eglāja raksta, ka to, „iespējams, nosacījis 90. gada pirmās puses pieprasījums pēc vieglā žanra darbiem”¹²¹, tomēr, pievēršot uzmanību tulkojumu laika nobīdei, var secināt, ka tika sekots līdzī Lietuvas literārās telpas aktualitātēm, t.i., tam, kādi padomju laikos aizliegtie romāni tika aktualizēti pēc neatkarības atgūšanas, otrkārt, ka fantastikas žanrs gan Lietuvā, gan Latvijā kļūst aktuāls arī pieaugušo vidū.

Jāpiebilst, ka turpmākajos gados tiek izdoti S. T. Kondrota un J. Ivanauskaites romāni, un, lai arī tie ir piederīgi reālistiskajai prozai, to raksturojošākā iezīme ir tieši fantastikas un maģiskā reālisma elementi. Abus iepriekšminētos autorus ir tulkojis T. Rullis, kurš 1998. g. intervijā ar latviešu dzejnieci Intu Rupenheiti par tulkojamo darbu izvēli izteicās sekojoši:

„Nupat atteicos no vienas grāmatas, ka nereprezentē lietuviešu literatūru. Trilleris. Žanrs, kuru es nepazīstu. Ir jābūt atlasei. Ja pie mums nav izdots leišu Blaumanis, Jaunsudrabiņš, kaut vai leišu Lācis un Ikstena [...], tad nevar izdot Partizāna mazos draugus. [...] Ja nezinu, kāda filozofija darbam ir apakšā, nevaru to tulkot! Varēt jau var, bet pēc divdesmit gadiem tulkojums būs morāli novecojis, jo viss tiek balstīts tikai uz smukajiem vārdiņiem.”¹²²

Tulkotāja komentārs šajā jautājumā apstiprina iepriekš izdarītos secinājumus. Pieprasījums ir viena no svirām, kas nosaka to, kāda literatūra tiek tulkota, tomēr ne mazāk ietekmīgs ir tulkotājs — konkrētas tautas literatūras un to aktualitāšu pārzinātājs.

Izdevniecība „Preses nams“ 1994. g. publicē kā Lietuvā, tā Latvijā lasītākās autoras Jurgas Ivanauskaites romānu „Ragana un lietus“ (*Ragana ir lietus*, 1993), kura fragmenti 1994. g. sākumā tiek iespiesti laikraksta „Literatūra un Māksla“ 11. februāra numurā. Romāna

¹²⁰ Beresņēvičs, Ģ. Lietuviešu fantastika. Grām.: Beresņēvičs, Ģedimins, Belogrīvs, Imants (sast.). *Baltijas teiksma: lietuviešu fantāzija un fantastika*. Rīga: Hekate, 2003, 414. lpp.

¹²¹ Eglāja-Kristsons, E. Lietuviešu literatūra Latvijā un latviešu valodā. 1900—2007. Grām.: Kalnačs, Benedikts (sast.) *Latvieši, igauņi un lietuvieši: literārie un kultūras kontakti*. Rīga: LU LFMI, 2008, 835. lpp.

¹²² Rupenheite I. Tulkotāja labā slava. *Diena*. 25. aprīlis, 1998, 11. lpp.

centrā ir trīs atšķirīgos laikmetos dzīvojošu sieviešu traģiski mīlas stāsti — mūsdienu sievietes, žurnālistes Viktorijas, viduslaiku sievietes M. V. un Jaunās Derības Marijas Magdalēnas mīlestības stāsts. Darba tematika ir sieviešu un vīriešu attiecības, seksualitāte un erotika. Romāns Lietuvā izraisīja asu katoļu baznīcas reakciju, un visbeidzot tā atkārtota izdošana tika aizliegta pēc tam, kad 1993. g. Lietuvā grāmatas tirāža bijusi 25 000 grāmatas, taču gada beigās iespiestas vēl 10 000 grāmatas.¹²³ Intervijā, kas publicēta avīzē „Literatūra un Māksla“, par skandālu rakstniece izteicās sekojoši:

„Bija jau ļoti dīvaini, kad, piesaucot gaišos ideālus, viņi to apmētāja dubļiem... Es neidealizēju, necēlu debesīs romānā aprakstīto purvu, šī grāmata bija mana attīrīšanās. Dīvaini, neviens to nesaprata. [...] Es netiecos izraisīt skandālu. Zinu, ka esmu noārdījusi vienu otru tabu, par mīlestības stāsta varoni izvēlēdamās priesteri, vai arī visai atklāti rādīdama erotiskas epizodes. Ar savas laika biedres, arī ar viduslaiku „raganas“ un Marijas Magdalēnas lūpām gribēju runāt par ticību, cerību un mīlestību, šo trijotni, kurā pati varenākā ir mīlestība.“¹²⁴

Par spīti izraisītajam skandālam 2007. g. režisors Aļģimants Puipa (*Algimantas Puipa*; dz. 1951) pēc šī romāna motīviem uzņēma filmu „Noudēmēs užkalbējimas“.

Šo un visus turpmākos rakstnieces romānus ir tulkojis T. Rullis, un, kā ievadvārdos intervijai ar tulkotāju vēsta I. Rupenheite, viņš ir vienīgais, kuru J. Ivanauskaite ir atzinusi par tiesīgu tulkot viņas romānus.¹²⁵ 2013. g. romānu atkārtoti izdod apgāds „Jumava“, kura vāku, tāpat kā 1994. g. izdevuma vāku, rotā rakstnieces zīmējumi.

1995. g. turpinās mazāk zināmu rakstnieku darbu tulkojumu izdošana — tiek publicēts Rimanta Šaveļa (*Rimantas Šavelis*; dz. 1942) vēsturiskais romāns „Zirguzaglis“ (*Tadas Blinda*, 1987). Romāns vēsta par Tada Blinda, vēsturiskas personas, laupītāja dzīvesstāstu.

Šajā gadā „Preses nams“ sērijā „3 plus 5, Baltijas un ziemeļvalstu modernais romāns“ izdeva Ričarda Gavēļa (*Ričardas Gavelis*, 1950–2002) romānu „Viļņas pokers“ (*Vilniaus pokeris*, 1989), kas tiek uzskatīts par „postmodernās rakstniecības manifestu un lietuviešu prozas liberalizācijas zīmi“¹²⁶. Romāna fragments G. Jegermaņa tulkojumā tiek publicēts 1991. g. žurnālā „Grāmata“, savukārt 1995. g. jau T. Ruļļa tulkojumā mēnešrakstā „Karogs“.

1998. g. tiek publicēta J. Ivanauskaites Austrumu triloģijas otrā grāmata — „Ceļojums uz Šambalu“ (*Kelionė į Šambalą*, 1997). Apgāds „Jumava“ triloģiju izdeva ceļojumu aprakstu sērijā „Aiz apvāršņa“. 1994. g. J. Ivanauskaite pirmo reizi devās ceļojumā uz Indiju. Daramsalā, kas ir tibetiešu trimdinieku un Viņa Svētības Dalai Lamas XIV mājvieta, rakstniece apguva

¹²³ Purmale Dz. Romāns, kas izraisījis sensāciju. *Brīvā Latvija*. 15. aprīlis–21. aprīlis, 1996, 4. lpp.

¹²⁴ Šlapelīte Ģ. Neuzskatu sevi par rakstnieci. [Ģ. Šlapelītes intervija ar J. Ivanauskaiti] *Literatūra un Māksla*. 11. februāris, 1994, 5. lpp.

¹²⁵ Rupenheite Ieva. Tulkotāja labā slava. *Diena*. 25. aprīlis, 1998, 11. lpp.

¹²⁶ Eglāja-Kristsons Eva. Lietuviešu literatūra Latvijā un latviešu valodā. 1900—2007. Grām.: Kalnačs, Benedikts (sast.) *Latvieši, igauņi un lietuvieši: literārie un kultūras kontakti*. Rīga: LU LFMI, 2008, 843. lpp.

Tibetas budismu. Kopš pirmā ceļojuma rakstniece Indijā ir atgriezusies vairākkārt un tie kalpoja par iedvesmu jauna daiļrades posma uzsākšanai.

Rakstniecības darbu papildināja 1998. g. veidotā izstāde „108 Mandalos“ un gadu vēlāk rīkotā fotogrāfiju izstāde „Tibetas — kita realybē“. Fotogrāfijas papildina arī romāna „Ceļojums uz Šambalu“ dokumentālo stāstījumu par rakstnieces gada ilgo (1996–1997) svētceļojumu, apmeklējot Daramsalu, Lehu un Katmandu. Romānā J. Ivanauskaite raksta par tibetiešiem un indiešiem, viņu sadzīvi, tradīcijām, kā arī par budismu un savām izjūtām. Grāmatas beigās rakstniece ir pievienojusi paskaidrojumus romānā izmantotajiem budisma terminiem.

1999. g. iznāk J. Ivanauskaites romāns „Agnijas maģija“ (*Agnijos maģija*, 1995). Romāns iesākas ar norādi, ka grāmata nav J. Ivanauskaites, bet gan pazudušās Agnijas dienasgrāmata, ar kuru J. Ivanauskaite bija tikusies tikai vienu reizi. Romāna idejisko kodolu veido doma, ka cilvēka ES neeksistē, ka cilvēks ir vienmēr mainīgs, līdz ar to arī romānā dažādās situācijās tiek aprakstīti Agnijas dažādās rakstura šķautnes — Agnija Histēriķe, Agnija Ikdienišķā, Agnija Alķīmiķe u. c.¹²⁷

2000. g., kad tiek izdoti četri romānu tulkojumi. Vienu no četrām izdotajām grāmatām ir J. Ivanauskaites Austrumu triloģijas trešā grāmata — „Zaudētā Apsolītā zeme“ (*Prarasta pažadētoji zeme*, 1999). Romāns vēsta par autores gadu ilgo (1998–1999) ceļojumu pa Lasu (Tibetu), Katmandu un Daramsalu, kas tāpat kā pirmās divas triloģijas daļas ietver ceļojumu fotogrāfijas un budisma terminu paskaidrojumus, tomēr vislielākā uzmanība ir veltīta rakstnieces garīgo meklējumu piezīmēm. J. Ivanauskaite romānā apraksta arī Tibetas vēsturi, tai skaitā Tibetas okupāciju, kā arī lielo tūristu pieplūdumu — šie, pēc rakstnieces domām, ir galvenie draudi Tibetas pastāvēšanai. Jāpiebilst, ka pēc pastāvīgajiem ceļojumiem uz Indiju un trimdas tibetiešu pilsētu, J. Ivanauskaite skaļi iestājās pret Tibetas okupāciju. Tomēr ne okupācija, ne tūristu ieplūdums nenosaka romāna nosaukumu. Nosaukuma simboliskā jēga atklājas romāna pēdējās lappusēs:

„Ak vai, mēs esam zaudējuši savas iekšējās spējas, kuru izkopšanai bijušas veltītas arhaiskās kultūras un vēl līdz mūsu dienām nonākušās tradicionālās reliģijas. Tas, ka pasaulē vairs nenotiek garīgo brīnumu, [...] apliecina nevis mūsu „racionālo sapratni“ [...], nevis „acu gaismas atgūšanu“, bet gan liecina par aklumu, jo esam kļuvuši sveši savai būfībai, dvēseles dzelmeņos ieslēptajam spēkam un patiesībai.“¹²⁸

Jāpiebilst, ka Lietuvā Austrumu triloģija 2006. g. tika izdota vienā sējumā „Tibeto mandala“ (2006). Lietuviešu literatūrzinātniece Rita Gaudenaite-Špokauskiene (Rita Gudēnaitē-

¹²⁷ Repše G. Dzīvas asinis, papes maģija. *Diena*. 9. jūnijs, 1999, 11. lpp.

¹²⁸ Ivanauskaite J. *Zaudētā Apsolītā zeme*. Rīga: Jumava, 2000. 40.–41. lpp.

Špokauskienė) apgalvo, ka lai arī „Tibeto mandala“ nav iekļaujama populārās literatūras sarakstā, izdevēji bija izvēlējušies grāmatai tipisku dižpārdokļa formātu (16,51x24,13), visticamāk tādēļ, lai vitrīnās ievietoto grāmatu varētu redzēt no tāluma.¹²⁹ Grāmata Lietuvā tika izdota vairākkārt.

Apgāds „Jumava“ šajā gadā izdod arī politisko trilleri „Četrpadsmit restitūcijas dienas“ (*Keturiolika „Restitūcijas“ dienas*, 1998), tā autors ir bijušais Lietuvas diplomāts, tagadējais rakstnieks un scenārists Aids Puklēvičs (*Aidas Puklevičius*, 1968), taču romāns publicēts ar pseidonīmu Aids Pelenis. 1997. g. vēl diplomāta amatā, A. Puklēvičs tika notiesāts uz četriem gadiem ieslodzījumā par naudas piesavināšanos, tomēr pirms laika viņu apžēloja.

Romāna vāka anotācija vēsta, ka romāna centrā ir slepens Padomju Savienības restitūcijas projekts, kur tiek iesaistīti amerikāņu un krievu drošības dienesti un arī lietuviešu diplomāts. Darbība risinās bijušās padomju Savienības valstīs un Eiropā. Latvijas presē par šo darbu recenzijas nav.

Trešā izdotā grāmata ir S. T. Kondrota romāns (*Žalčio žvilgsnis*, 1981). Iepriekš latviešu lasītājam rakstnieks bija pazīstams pēc stāstu publicējumiem laikrakstos „Literatūra un Māksla“, „Padomju Jaunatne“, „Labrīt“ un „Karogs“. 1998. g. T. Rullis intervijā ar I. Rupenheiti sacīja, ka šis ir viens no Eiropā populārākajiem romāniem, kas Francijā līdz 1998. g. tika izdots 3 reizes, tomēr tulkotājam nebija izdevies atrast izdevniecību Latvijā, kura būtu gatava romānu izdot.¹³⁰ 2000. g. romānu visbeidzot publicēja izdevniecība „Kamene“.

Ceturta 2000. g. izdotā grāmata ir izdevniecības „Pētergailis“ publicētais lietuviešu trimdas rakstnieka Antana Šķēmas (*Antanas Škēma*, 1911–1961) romāns „Balta drāna“ (*Balta drobulė*, 1958). Romāns tiek dēvēts nozīmīgāko rakstnieka veikumu, kas spilgti atklāj trimdas lietuviešu rakstnieku traģisko stāvokli.¹³¹

2001. g. apgāds „Jumava“ izdeva J. Ivanauskaites Austrumu triloģijas pirmo grāmatu — „Trimdā aizdzītā Tibeta“ (*Ištremtas Tībetas*, 1996), kas iesākas ar Viņa Svētības Dalai Lama XIV ievadvārdiem. Romānā ir izklāstītas Tibetas budisma un kultūras galvenās pamatlīnijas, ko papildina arī rakstnieces iespaidi, kā arī uzņemtās fotogrāfijas. Atšķirībā no triloģijas otrās un trešās grāmatas, romāna „Trimdā aizdzītā Tibeta“ beigās nav pievienoti budisma terminoloģijas skaidrojumi, un grāmata ir arī plānāka (239 lpp.).¹³² G. Berelis to skaidro ar rakstnieces garīgo meklējumu sākumiem, „turklāt triloģijas kontekstā šāds „budisma īsais

¹²⁹ Gudėnaitė-Špokauskienė R. Z. Čėpaitės ir J. Ivanauskaitės vardai kaip prekių ženklai. *Gimtasīs žodis*. Nr. 11, 2012, 3. psl.

¹³⁰ Rupenheite Ieva. Tulkotāja labā slava. *Diena*. 25. aprīlis, 1998, 11. lpp.

¹³¹ Mačianskaitė L. Antanas Škėma. In: Žukas S. (sud.) *Literatūros vadovėlis*. Vilnius: Baltos Lankos, 2004. 133. lpp.

¹³² Ivanauskaite J. *Trimdā aizdzītā Tibeta*. Rīga: Jumava, 2001, 239 lpp.

kurss“ attaisnojas. Daudzas Trimdā aizdzītajā Tibetā knapi skartās tēmas izvēršas turpmākajos sējumos.¹³³

Pēc divu gadu pārtraukuma romānu publicēšana atsākās 2004. g., kad izdevniecība AGB D. Meieres tulkojumā izdeva S. Paruļska debiju prozā — romānu „Trīs sekundes debesu” (*Trys sekundės dangaus*, 2002). Romāna pamatā ir rakstnieka gaisa desantnieka pieredze padomju armijā, kas papildināta ar filozofiskām pārdomām un sabiedrības kritiku. 2003. g. par šo romānu rakstnieks saņēma Lietuvas Rakstnieku savienības prēmiju, savukārt 2004. g. kļuva par Lietuvas Nacionālās kultūras un mākslas prēmijas laureātu. Romāna „Trīs sekundes debesu” fragmenti publicēti 2003. g. nedēļas kultūras laikrakstā „Forums“, 2004. g. mēnešrakstā „Karogs“ un žurnālā „Luna“.

2005. g. lietuviešu romānu izdevniecībā iesaistījās Zvaigzne ABC, izdodot Jurgā Jankus (*Jurgis Jankus*; 1906–2002) psiholoģisko romānu „Maldu putni” (*Paklydę paukščiai*, 1998). Grāmatas tulkošanu no Lietuvas Republikas kultūras ministrijas līdzekļiem atbalstīja fonds „Books from Lithuania“. Tulkotājs T. Rullis.

2006. g. tika izdotas četru romānu tulkojumi. D. Avotiņas tulkojumā izdevniecība „Nordik“ izdeva lietuviešu trimdas rakstnieka Kaža Almēna (*Kazys Almenas*; dz. 1935) vēsturisko romānu „Pļaujas laiks” (*Piuties metas*, 1970). Romāna centrā ir Lietuvas–Polijas pastāvēšanas beigu posms 18. gs. pirmajā pusē pēc Ziemeļu kara un meistara Mara dramatiskais dzīvesstāsts.

Šajā gadā izdevniecība „Dienas Grāmata” izdeva J. Ivanauskaites romānu „Sapņiem līdzī” (*Sapņu nublokšti*, 2000), kura fragments 2004. g. tika publicēts laikraksta „Karogs” un 2006. g. sākumā laikrakstā „Diena”. Romāns vēsta par ārzemniekiem, kuri dodas uz Tibetas pilsētu Šurturu garīgās patiesības meklējumos, tomēr piedzīvo grūtības — uzstādītais mērķis prasa daudz darba. Kā secina T. Rullis tulkojuma fragmenta ievadvārdos laikrakstā „Karogs”, „ja agrākajos darbos bijusi krietna deva ironijas un pašironijas, romānu *Sapņiem līdzī* iekrāso arī sarkasms, taču tam rūgtu, toties vieglprātīgo lasītāju dziedējošu zāļu piegarša.”¹³⁴ Rakstniece mūsdienu cilvēka garīguma meklējumu un ar to saistītās problemātikas tematiku ir iestrādājusi arī 2009. g. romānā „Placebo” (*Placebas*, 2003).

2006. g. izdevniecība „Neputns” izdeva Romualda Granauska romānu „Kenotafs” (*Kenotafas*, 2005). Grāmatā ir iekļauts rakstnieka īsstāsts „Ar taureni uz lūpām” (*Su peteliške ant lūpų*, 1994). R. Granausks ir viens no visaugstāk novērtētajiem lietuviešu rakstniekiem — rakstnieks ir saņēmis Lietuvas Nacionālo kultūras un mākslas prēmiju u. c. 2013. g. Lietuvas literatūras un folkloras institūts rakstnieka noveļu krājumu „Šventųjų gyvenimai” (2013) atzina

¹³³ Berelis G. Jurgas Ivanauskaites ceļojums uz Austrumzemi. *Diena*. 2001, 16. oktobris, 11. lpp.

¹³⁴ Rullis T. Ievadvārdi. *Karogs*. Nr.7, 2004, 66. lpp.

par radošāko grāmatu. Katra grāmatas novele ir veltīta kādam no svētajiem, par to liecina arī virsraksti, piemēram, „Šv. Gerda“, „Šv. Paulina“, „Šv. Stanislavas“, tomēr viņi ir attēloti kā vienkārši padomju cilvēki un grēcinieki. Šajā noveļu krājumā, tāpat kā R. Granauska lugā „Jūratē ir Kastytis“ parādās mūsdienu lietuviešu literatūras viena no iezīmēm — desakralizācija. Romāna „Kenotafs“ pamatā ir eksistenciālisma idejas.

2007. g. izdevniecība „Dienas Grāmata“ T. Ruļļa tulkojumā izdod S. T. Kondrota romānu „Un apmāksies tie, kuri skatās pa logu“ (*Ir apsiniauks žvelgiantys pro langą*, 1985). Tā fragments T. Ruļļa tulkojumā tika publicēts jau 1994. g. 7. maijā laikrakstā „Labrīt“. Latviešu kultūras žurnāliste Ieva Skulte norāda, ka neilgi pēc šī romāna publicēšanas Lietuvā, rakstnieks emigrē uz Vāciju, ņemot vērā, ka romānā paustais bija pretrunā ar padomju laikos pieņemto.¹³⁵

Šajā gadā tiek izdots arī Edmunda Katana (*Edmundas Katanas* — pseidonīms) romāns „Sievietes un mīļākie“ (*Moterys ir meilužiai*, 2006). To publicēja izdevniecība „Tapals“, un tulkoja I. Jansone. Romānā tiek aprakstītas sešu pāru attiecības un katru epizodi parāda gan vīriešu, gan sieviešu skatījumā, tādējādi atklājot nianšes, kuras abi dzimumi noklusē.

2009. g. izdevniecībā „Dienas Grāmata“ tiek izdots J. Ivanauskaites psiholoģiskais, filozofiskais romāns „Placebo“. Šis ir rakstnieces pēdējais romāns. Tā centrā ir zīlnieces Jūlijas mīklainā nāve. Jūlijas tuvinieki mēģina rast atbildi, kas ar viņu notika, bet viss norāda uz Placebo sistēmu, kura ar mediju un tehnoloģiju palīdzību kontrolē cilvēku dzīves. Idejiski romāns skar Lietuvas negatīvās tendences, piemēram, aizraušanos un sekošanu dažāda veida reliģiskajām kustībām un māņiem. Par šo tēmu rakstniece ir izteikusies jau 2001. g. intervijā¹³⁶ ar latviešu kultūras žurnālistu Arno Jundzi (dz. 1965), kā arī savas pārdomas paudusi latviski esejā „Par lietuviešu eliti“¹³⁷. Lietuvā šis romāns 2003. g. ieņēma pirmo vietu visvairāk pirktu grāmatu desmitniekā. Neliels romāna fragments 2012. g. tika publicēts interneta žurnālā „Satori“.

2009. g. arī „Lata romānu“ sērijā izdevniecība „Lauku Avīze“ izdeva divus lietuviešu romānus. J. Elsberga tulkojumā iznāca Birutes Mackoņītes (*Birutė Mackonytė*; dz. 1928) detektīvromāns „Septiņu pulksteņu spēle“ (*Lošimas septyniais laikrodžiais*, 1998). T. Ruļļa tulkojumā iznāca Antana Vaičulaiša (*Antanas Vaičiulaitis*, 1906–1992) romāns „Valentīna“ (*Valentina*, 1936).

Šajā gadā apgāds „Zvaigzne ABC“ izdod lietuviešu rakstnieces Egles Čerņauskaites (*Eglė Čerņauskaitė*; dz. 1970) romānu „Visi Itālijas putekļi“ (*Visos Italijos dulkės*, 2005) I.

¹³⁵ Skulte I. Kas skatās pa logu — S.T. Kondrots „Un apmāksies tie, kuri skatās pa logu“. Pieejams: www.dgramata.lv/lasitava/recenzijas-apskati-pardomas/kas-skatas-pa-logu---st-kondrots-un-apmaksies-tie-kuri-skatas-pa-logu/ [12.04.2016.]

¹³⁶ Jundze A. Ko tu, Jurga, te ar savu Tibetu maisies? *Literatūra un Māksla Latvijā*. 4. oktobris, 2001, 1., 6. lpp.

¹³⁷ Ivanauskaite J. Par lietuviešu eliti. *Literatūra un Māksla Latvijā*. 20. septembris, 2001, 14. lpp.

Brūveres tulkojumā. Romāna vāka anotācija vēsta, ka romāns ir žurnālisti Simonu, kura saņem uzdevumu veidot reklāmas rakstu sēriju par jauno dziedātāju Kristīnu Baltutīti, kura ir pazudusi bez ziņas. Žurnāliste uzsāk dziedātājas meklējumus un atrod mīlestību.

2010. g. „Dienas Grāmata“ T. Ruļļa tulkojumā izdod Petra Dirģēlas (*Petras Dirģēla; 1947–2015*) vēsturisko Baltijas triloģiju. Tiek izdota pirmā daļa „Slēptais brasls“ (*Kūlgrinda, 1985*) otrā daļa „Joldijas jūra“ divos sējumos (*Joldijos jūra, 1987–1988*) un trešā daļa „Ancilus ezers“ (*Anciliaus ežeras, 1991*). Triloģijas fragmenti publicēti 2005. g. mēnešraksta „Karogs“ sestajā numurā. Intervijā ar L. Laurušaiti P. Dirģēla ir sacījis, ka Joldijas jūras daļa „veselus divdesmit gadus latviešu izdevējus nav interesējusi, jo latviešu izdevējus interesē tas pats, kas vācu izdevējus.“¹³⁸

2010. g. izdevniecība „Zvaigzne ABC“ ar SEB bankas atbalstu izdod finanšu analītiķes Julitas Varanauskienes (*Julita Varanauskienē; dz. 1975*) romānu „Naudas koks : kā ar zināšanām, attapību un pacietību var panākt finansiālu stabilitāti“ (*Pinigų medis : arba kaip žinios, sumanumas ir kantrybė gali virsti finansinę ramybę, 2009*). Romāns ir dalīts divās daļās — pirmo daļu veido vēstījums par precētu sievieti, kura tiecas pēc finansiālas neatkarības. Padomus viņa meklē gan darbā, sporta klubā, gan pie draudzenēm. Savukārt otrajā daļā ir vienkāršā valodā ir izklāstīti finanšu eksperta padomi, kā noskaidrot savu finanšu situāciju, izstrādāt finanšu plānu un kārtot ikdienas finanses.

2011. g. izdevniecība „Zvaigzne ABC“ D. Meieres tulkojumā iznāk K. Sabaļauskaites vēsturiskais romāns „Silva Rerum“ (2008). „Silva rerum“ tāpat kā nākamās divas daļas vēsta par notikumiem 17./18. gs. Samagotijā un Viļņā, un tā centrā ir Norvaišu dzimta, mīlestība, gribas brīvība un leģenda par Viļņas bazilisku. Romāna popularitāte Lietuvā ir vērā ņemama — tas ne tikai līdz 2012. g. tika izdots astoņas reizes, bet arī tam par godu Viļņā tika rīkotas ekskursijas. 2009. g. romāns ieguva Lietuvas Gada grāmatas titulu un rakstniece saņēma Jurgas Ivanauskaites prēmiju. Tomēr slava, kā atzīst rakstniece, bija neparedzēta, jo vēsturiskie romāni Lietuvā nav iecienīti.¹³⁹

2013. g. „Lata romānu“ sērijā izdevniecība „Lauku Avīze“ izdeva padomju periodā vairākkārt tulkotā lietuviešu rakstnieka Vītauta Bubņa (*Vytautas Bubnys; dz. 1932*) romānu „Krustā sistais balodis“ (*Balandžio plastėjime, 2002*). Romāna darbība risinās bijušajā Dienvidslāvijā 20. gs. 90. g., pilsoņu kara laikā, kad galvenais varonis Egons mūka apģērbu iemaina pret ieroci karā. Darba pēcvārdā tiek atklāts tā idejiskais kods:

¹³⁸ Laurušaitē L. Intervija neparastos apstākļos. [L. Laurušaites intervija ar P. Dirģēlu]. *Karogs*. Nr. 6, 2005, 4. lpp.

¹³⁹ Brokāne L. Kristina Sabaļauskaite — nebaidīties būt citādam. [L. Brokānes intervija ar K. Sabaļauskaiti]. *Neatkarīgā Rīta avīze*. 19. marts, 2012, 10. lpp.

„Romānā pie krusta sists kokā grebts balodis ir realitāte. Šo krustu ir veidojis viens no romāna tēliem [...] ar to gaišu domu, ka Dievs ir viens un cilvēks nedrīkst viņu sadalīt pēc savas ticības un tautības. Ja viņi to dara, tad šit krustā mieru un satiecības simbolu dūju un ar to kopā paši sevi.“¹⁴⁰

Tulkotāja D. Avotiņa darba pēcvārdā romānu ir raksturojusi kā mūsdienās aktuālu un mākslinieciski nozīmīgu. 2003. g. romāns ieguva Baltijas Asamblejas balvu. Intervijā laikrakstam „Latvijas Avīze“ rakstnieks atklāja:

„Mani neizbrīnīja, ka par mani vienbalsīgi nobalsoja Lietuvas komisijas locekļi, bet izbrīnīja, ka balsoja arī Latvijas un Igaunijas pārstāvji, jo grāmata pat nebija iztulkota latviski.“¹⁴¹

Rakstnieks šim panākumam par iemeslu minēja sava vārda atpazīstamību gan latviešu, gan igauņu literatūrā.

2014. g. apgāds „Jumava“ L. Pūgas tulkojumā izdeva Jurgas Adomo, īstajā vārdā Jurgas Lukoševičienes (*Jurga Lukoševičienē*), romānu „ES + ZB = ES“ (*AŠ + MB = AŠ*, 2013). Romāns stāsta par patiesiem notikumiem grāmatas autores dzīvē, proti, J. Adomo uzzināja, ka draugs viņu 3 gadus krāpa ar citu sievieti, tādēļ, lai sakārtotu dzīvi un atgūtu pašapziņu, viņa pakļauj sevi dažādiem pārbaudījumiem, piemēram, sāka ar ārstniecisko badošanos. Savas izjūtas un šķiršanās pārdzīvojumus J. Adomo atklāti un regulāri fiksēja emuārā,¹⁴² kas piesaistīja plašu sabiedrības uzmanību un tika izdots romānā.

Romāna latviešu valodas tulkojums tika atklāts 1. martā, „Latvijas Grāmatu izstādē 2015“, kurā viesojās arī rakstniece. Romāna turpinājums „AŠ – MB = NAUJA PRADŽIA“ (2014) latviešu valodā nav tulkots.

2014. g. izdevniecība „Latvijas Avīze“ D. Avotiņas tulkojumā izdeva Vītauta Sirijos Giras (Vytautas Sirijos Gira; 1911–1997) romānu „Sarkankoka paradīze“ (*Raudonmedžio rojus*, 1972). Romānā tiek aprakstīta 20. gs. 30. g. Kauņa — tolaik Lietuvas galvaspilsēta. Galvenais varonis ir Karolis, piedzīvo bagātību, mīlestību un tiek iesaistīts pretrunīgos pirmskara notikumos. Par romāna latviskā tulkojuma iznākšanu tika ziņots laikrakstā „Lietuvos žinios“. Raksta autors apgalvo, ka romānu var salīdzināt ar latviešu rakstnieka un literatūrkritiķa Andreja Upīša (1877–1970) romānu „Smaidoša lapa“ (1937), latviešu rakstnieka Pāvila Rozīša (1908–1937) romānu „Ceplis“ (1928) un latviešu rakstnieces Elīnas Zālītes (1898–1955)

¹⁴⁰ Avotiņa Daina. Pēcvārds. Grām.: Bubnis Vītauts. *Krustā sistais balodis*. Rīga: izdevniecība „Lauku Avīze“, 2013, 265. lpp.

¹⁴¹ Kusiņa L. Vītauts Bubnis: Cilvēks ir savas zemes liecinieks. [L. Kusiņas intervija ar V. Bubni]. *Latvijas Avīze*. 17.09.2013. Pieejams: www.la.lv/vitauts-bubnis-cilveks-ir-savas-zemes-liecinieks%E2%80%A9-2/ [skat.: 03.04.2016.]

¹⁴² Jurgas Adomo emuārs pieejams: www.jurgaadomo.com

romānu „Agrā rūsa“ (1944). Pēc V. Sirijos Giras romāna motīviem 1980. g. Lietuvā tika uzņemts Brona Talačka (Bronius Talačka; 1935–2009) kinoseriāls ar tādu pašu nosaukumu.¹⁴³

Apgāds „Zvaigzne ABC“ 2014. g. izdod „Silva Rerum II“ (2011). Darbība romānā risinās 1707.–1710. g. — Lielā Ziemeļu kara, Lielā mēra, bada laikā. Tā centrā joprojām ir Norvaišu dzimta, tomēr plaši tiek aprakstīti arī visdažādākie sabiedrības slāņi. Šis romāns ticis uzrakstīts kā pirmais, tomēr K. Sabaļauskaite izstrādāja pirmo daļu, kurā tiktu sniegts ieskats romānā notiekošā vēsturē. Intervijā rakstniece ir atzinusi, ka nevēlējās atbaidīt lasītāju, izsākdama ar tik smagu notikumu apskatu. Romāns ieguvis titulu Lietuvas Gada grāmata 2011.

Nākamajā gadā tiek izdots romāns „Silva Rerum III“ (2014). Tā darbība risinās jau 18. gs. vidū, Lietuvas Dižkunigaitijā, kad Norvaišu dzimtas locekļi, atjaunodami savas dzimtas ietekmi un bagātību, kļūst par lieciniekiem Radvilu dzimtas drāmai. Romāns balstīts uz patiesiem notikumiem un biogrāfijām.

2015. g. D. Avotiņas tulkojumā un izdevniecībā „Lauku Avīze“ iznāca divu lietuviešu romānu tulkojumi — R. Granauska romāns „Migla virs ielejām“ (*Rūkas virš slēnių*, 2007) un Alvīda Šlepika romāns „Mans vārds ir Mārīte“.

R. Granauska romāns „Migla virs ielejām“, kas 2008. g. bija izvirzīts Baltijas Asamblejas balvai, Latvijā iznāca pēc rakstnieka nāves. Tas iesākas ar tulkotājas veltījumu rakstniekam: „Romuald, Tu piederai tai rakstnieku saimei, kas Lietuvas literatūrā pēdējo simts gadu laikā radīja labākos stāstus un romānus. [...] Tavas rokas dēvēja par zelta meistara rokām. Simboliski un tieši — tās veidoja zelta laikmetu Lietuvas literatūrā.“¹⁴⁴ Arī uz romāna vāka ir izcelti vārdi — „Zelta laikmeta romāns Lietuvas literatūrā.“

Alvīda Šlepika romāns „Mans vārds ir Mārīte“ vēsta par vienu no vēstures baltajiem plankumiem — *vilku bērniem*. Otrā pasaules kara laikā vācietes sūtīja savus bērnus Lietuvas pusē strādāt pie lietuviešu zemniekiem, lai nopelnītu badā mirstošajai ģimenei pārtiku. Iedvesmojoties no patiesiem stāstiem, A. Šlepiks apraksta galvenās varones — vācu meitenes Renātes, kuras lietuviešu vārds ir Mārīte —, un viņas ģimenes traģisko likteni.

Kā min latviešu dzejniece Eva Mārtuža (dz. 1954), „Lietuvas Rakstnieku savienības izdevniecības vadītājs literatūrzinātnieks Valentīns Sventicks, iesakot A. Šlepika romānu tulkošanai latviski, rakstīja, ka tas ir spēcīgākais no jaunās rakstnieku paaudzes pēdējo gadu romāniem, kurš guvis augstas balvas un kura tirāža tiek atkārtota un atkārtota.“¹⁴⁵ Akcijā „Metu knygos rinkimai 2012“ lasītāju balsojums romānu noteica par labāko pieaugušo literatūras

¹⁴³ Musteikis A. „Raudonmedžio rojus“ retro romantika. *Lietuvos žinios*. 7.02.2014. Pieejams: lzinios.lt/lzinios/lzinios-lt-rekomenduoja/-raudonmedzio-rojus-retro-romantika/173179 [skat.: 12.05.2016.]

¹⁴⁴ Avotiņa D. Ievadvārdi. Grām.: Granausks R. *Migla virs ielejām*. Rīga: izdevniecība „Lauku Avīze“, 2015. [Bez lpp.]

¹⁴⁵ Mārtuža E. Ir labi sajūst blakus kādu stiprāku. *Latvijas Avīze*. 7. augusts, 2015, 14. lpp.

kategorijā.¹⁴⁶ Lietuvā līdz 2014. g. romāns tika izdots četras reizes. Recenzijas Latvijas medijos par šo romānu nav.

2015. g. apgāds „Jumava“ publicē I. Brūveres-Darulienes tulkoto Andrjus Tapina (*Andrius Tapinas*; dz. 1977) fantastikas romānu „Vilka stunda“ (*Vilko valanda*, 2013). Romāns pieder pie zinātniskās fantastikas apakšžanra — stīmpanka. Romāna darbība risinās 1905. g. Viļņā, kur valda citāda vēsturiskā realitāte un kurā darbojas gan izdomātas, gan reālas personas, tomēr kā rakstnieks atzina tulkojuma atvēršanas svētkos Rīgā, 2015. gada 15. decembrī, galvenais varonis ir Viļņa.¹⁴⁷ Tulkojot romānu, I. Brūvere-Daruliene ieviesa jaunvārdus, piemēram, sildāmkrūze, guguļi, planeklis u. c., to skaidrojums, līdztekus citiem romānā izmantotiem jēdzieniem, ir sniegts vārdnīcā grāmatas beigās.

Romāns ir apjomīgs — 525 lpp., kur ir ievietotas arī ilustrācijas. Romāna reklamēšanai tika izstrādāta arī apjomīga mārketinga kampaņa, kas ietver grāmatas mājaslapas, sociālā tīkla „Facebook“ lapas izveidi. Latvijā grāmatas atklāšanas dienā notika vairākas intervijas¹⁴⁸, kā arī tika publicētas vairākas recenzijas. Pēc avotu sniegtās informācijas apgādā „Jumava“, interviju, recenziju skaits nav veicinājis romāna pirkšanu. Tas tiek skaidrots ar to, ka lasītājiem iepriekš A. Tapins nav bijis zināms un ka arī grāmatas lielais lappušu skaits dara lasītāju uzmanīgāku.

Romāna turpinājums Lietuvā iznāca 2015. g. ar nosaukumu „Maro diena“, kura reklamēšanai interneta vietnē „Youtube“ tika publicēts reklāmas rullītis. Šis romāns latviski nav ticis izdots.

Latviešu valodā tulkotie romāni žanra ziņā un tematiski ir ļoti dažādi, tādējādi var spriest, ka kopumā tiek padomāts par visu žanru piekritējiem un par lietuviešu literatūru lasītājs var gūt maksimāli pilnīgu priekšstatu. No 1994. g.–2015. g. pārsvarā tiek publicēti romāni, kas tapuši trimdā, pirmskara Lietuvā vai 80. g. beigās. Kopumā tematiski dominē romāni par dažādiem vēstures periodiem no 17.gs.–20. gs.

Neatkarības atjaunošanas pirmajā desmitgadē romāni ar laika nobīdi iznāk skaitliski visvairāk, kas ir saistāms ar centieniem aktualizēt lietuviešu literatūrā nozīmīgus, bet agrāk aizliegtus romānus. Tā laika aktuālās literatūras tulkojumus veido J. Ivanauskaites romāni.

Pēc 2000. g. romānu klāstu papildina mūsdienu vieglo žanru lietuviešu romāni. Novērojams ir tas, ka jaunāko un vidējo rakstnieku paaudzi pārstāv tikai populārās literatūras rakstnieki. Latviešu lasītājs netiek iepazīstināts ar lietuviešu emigrācijas literatūras darbiem un,

¹⁴⁶ [Nezināms aut.] Romanas „Mano vardas — Marytė“ — Metų knyga. *Lrytas.lt*. 20.02.2013. Pieejams: kultura.lrytas.lt/meno-pulsas/romanas-mano-var-das-maryte-metu-knyga.htm [skat.: 16.05.2016.]

¹⁴⁷ Strautmane I., Rikše R., Lauga S. Tulkojumā no lietuviešu valodas iznācis Andrjusa Tapina romāns „Vilku stunda“. *Kultūras Rondo*, 2015. Pieejams: l1.lsm.lv/lv/raksts/kulturas-rondo/tulkojuma-no-lietuviesu-valodas-iznacinis-andrjusa-tapina-romans-v.a60938/ [skat.: 1.04.2016.]

¹⁴⁸ Latvijas Radio 1 programmai „Kultūras rondo“; Latvijas Radio 4 programmai „Literatūras otrdiena“, radio Naba raidījumam „Bronhīts“.

piemēram, Lietuvā zināmās R. Šerelītes daiļradi. Vērojams ir arī tas, ka, romānam Latvijā kļūstot populāram, izdevniecības, tulkotāji seko līdz rakstnieka vai rakstnieces daiļrades procesam un tiek tulkoti rakstnieka vai rakstnieces nākamie romāni. Uzskatāmāk tas ir J. Ivanauskaites un arī K. Sabaļauskaites gadījumā.

3.2. Tulkoto romānu recepcija periodikā un interneta vietnēs Latvijā

Domājot par literatūras kritiku laika posmā no 1991. g. līdz 2015. g., var izdalīt divus periodus. Pirmo periodu, kas ilgst līdz aptuveni 2000. g., raksturo literatūras kritikas trūkums, savukārt otro periodu, kas ilgst no 2000. g. līdz 2015. g., raksturo pāreja uz interneta mediju telpu, tādējādi dodot iespējas arī lasītājiem veidot emuārus un brīvi publicēt literatūras kritikas, līdz ar to kopējā kritikas kvalitāte pazeminās. Literatūras kritika pēc 90. g. pārejas posma atkopjas, tomēr, lai gūtu pilnīgu priekšstatu par to, kā tiek vērtēti lietuviešu romāni, paralēli profesionālajām recenzijām apskatā ir nepieciešams iekļaut arī emuāros publicētos rakstus. Turpmākajā nodaļas izklāstā tiek iekļautas recenzijas, kas veltītas Lietuvā populārākajiem rakstniekiem un romāniem, kas arī latviešu lasītāju starpā guvuši ievērojamu uzmanību.

J. Ivanauskaite ir ne tikai visvairāk tulkotā lietuviešu autore Latvijā, bet attiecīgi arī rakstnieces daiļradei ir veltīta vislielākā kritiķu uzmanība. Recenzijas ir publicētas periodikā — „Diena“, „Kultūras Diena“, „Liesma“, „Elpa“, „Grāmatu Apskats“, „Labrīt“ —, G. Bereļa recenzijas ir pārpublicētas rakstnieka emuārā¹⁴⁹, tāpat nedaudz recenziju — kopskaitā divas — ir publicētas interneta žurnālā „Satori“ un Latvijas Universitātes literāro tekstu vietnē „Ubi sunt“.

Par spīti augstajiem rādītājiem grāmatu topā un rakstnieces slava, Lietuvā J. Ivanauskaites romāni tiek vērtēti kritiski. Kā raksta L. Laurušaite: „Bieži vien Ivanauskaites proza noslēdzas šaurā eksotisku tēmu lokā un riskē palikt gan aktuāla un viegli lasāma, tomēr viendienas literatūra.“¹⁵⁰ Šādu secinājums lasāms arī latviešu valodā rakstītajās recenzijās.

Uz populārās literatūras iezīmēm J. Ivanauskaites literatūrā tiek norādīts Ramonas Malnupes recenzijā par 2013. g. atkārtoti izdoto romānu „Ragana un lietus“. Recenzijas autore raksta:

„Varbūt grāmata lasītājam šķiet nedaudz grūti uztverama vairāku sižeta līniju dēļ, tomēr pamazām romāna fināls kļūst gandrīz vai paredzams. Iespējams, tieši tāpēc romāns nav ilgi paliekošs lasītāja atmiņā un dziļāku paša lasītāja interpretāciju neizraisa. Romāns pilnībā

¹⁴⁹ *Guntis Berelis vērtē: raksti par literatūru*. Pieejams: berelis.wordpress.com

¹⁵⁰ Laurušaite L. Nost ar poētisko draņķi! *Karogs*. Nr. 7, 2004, 134. lpp.

noslēdzas, neatstājot lasītājam vietu, un tieši tas liek „Raganu un lietus” salīdzināt ar sieviešu iecienīto „viena vakara” literatūru.¹⁵¹

Recenzente norāda uz romānā izstrādātajām trīs sižetu līnijām, kas tradicionāli atbilstu augstākajai literatūrai, tomēr, neizvēršot sacīto, gala secinājumā romāns vērtēts kā populārās literatūras romāns. Jāsaka, ka romāns ietver vairākas augstākās un populārās literatūras iezīmes, līdz ar to nav iespējams to dēvēt tikai par vienu vai tikai par otru. Arī G. Berelis izdara līdzīgu spriedumu, kas vizuāli redzams recenzijas izkārtojumā. Recenzija tika veidota kā dialogs, kurā sarunājās, diskutēja Skeptiķis un Iejūtīgais, „jo arī manī [G. Berelī] radās visai divdabīgas attiecības ar šo tekstu.”¹⁵²

Jau iesākumā recenzents norāda, ka romāns nav ne skandalozs, ne erotikas piesātināts, kā to solījuši mediji, tomēr G. Berelis turpat atsaucas uz J. Ivanauskaiti, kura ir sacījusi, ka „tabu pārkāpti vietējā mērogā.”¹⁵³ Uz skandalozuma izpratnes atšķirībām norāda arī latviešu dzejniece Laima Līvena (1943–2006):

„Bet kāpēc tad romāns izraisīja tādu skandālu? Skarta ir aizliegtā tēma — ticība. [...] ļoti spilgtas un detaļām bagātas ir intīmās dzīves ainas, bet tāpēc jau nevar autorei pārmest pornogrāfiju, tad jau sauksim par pornogrāfiju arī Dž. Džoisa „Ulisu”.”¹⁵⁴

Šeit var norādīt uz ļoti būtisku, acīmredzamu atšķirību starp latviešiem un lietuviešiem, kas ir jāņem vērā, — lietuvieši pārstāv ilgu un noturīgu katolicisma tradīciju, kamēr latvieši piesliecas daudz liberālākajam protestantismam. Tās, protams, ir vēstures sekas, tomēr, ņemot vērā šo faktu, ir skaidrs, ka tas, kas ir skandalozs (iespējams, arī populārs) Lietuvā, visticamāk nebūs skandalozs Latvijā.

Turpinājumā G. Bereļa recenzijā rakstītais saskan ar citētās recenzijas autores rakstīto, ka romānā nav atvēlēta vieta un materiāls interpretācijai, tomēr, pievēršot uzmanību romānā attēlotajām mītiskajām un dzīvajām radībām, kā arī Bībeles simbolikai, G. Berelis atklāj „daudzpakāpju un gluži vai barokālu metaforu režģi”¹⁵⁵ un secina, ka „spožās spēļu mantiņas parasti ātri vien aizmirst. Stipri šaubos, vai tu pēc gadiem desmit vai piecpadsmit būsi aizmirsis „Raganu un lietu”. Un, ja nebūsi, — par ko tas liecinās?”¹⁵⁶ Noprotamā atbilde uz šo jautājumu ir — tas liecinās, ka romāns nav vienas dienas romāns —, tomēr „Ubi sunt” recenzijā par 2013. g. romāna atkārtoto izdevumu simboli, lietu simboliskā nozīme pieminēta netiek, bet gan

¹⁵¹ Malnupe R. Ārpus pieņemtajiem rāmjiem. Jurga Ivanauskaite „Ragana un lietus”. *Ubi sunt*. 15.02.2013. Pieejams: www.ubisunt.lv/zinas/t/18473/ [skat.: 29.03.2016.]

¹⁵² Berelis G. (1994) „Ragana un lietus”. Dialogs ar sevi. Grām.: Berelis G. *Klusums un vārds*. Rīga: Daugava, 1997, 194. lpp.

¹⁵³ Berelis G. (1994) „Ragana un lietus”. Dialogs ar sevi. Grām.: Berelis G. *Klusums un vārds*. Rīga: Daugava, 1997, 194. lpp.

¹⁵⁴ Līvena L. Marija Magdalēna vēstures griežos. *Elpa*. 1994. g. 14. oktobris, 7. lpp.

¹⁵⁵ Berelis G. (1994) „Ragana un lietus”. Dialogs ar sevi. Grām.: Berelis G. *Klusums un vārds*. Rīga: Daugava, 1997, 200. lpp.

¹⁵⁶ Berelis G. (1994) „Ragana un lietus”. Dialogs ar sevi. 201. lpp.

uzmanība tiek pievērsta sižeta līnijām. Tātad var secināt, ka 21. gs. lasītājam ir svarīga darbība, notikumu neparedzamība, kas attiecīgi ir mērvienība pēc kā nosaka romāna kvalitāti.

Vienkāršo un sarežģīto lasītāju ir izšķīrusi arī I. Auziņa:

„[...] *vienkāršais lasītājs* var baudīt virskārtu — labu, aizraujošu mīlestības stāstu, turklāt dažādos laikos; *sarežģītais lasītājs* var lasīdams atcerēties, kas slēpjas aiz vārdiem Freids, Jungs, Simona de Bovuāra, Aļģirds Greims, Kortāsars, Anaīsa Nīna, Buņjels, var mēģināt atdalīt romāna *režģi*, *shēmu* no tam apvītajiem vārdiem, var atsvaidzināt savas zināšanas par Bībeli, izjust viduslaiku misticismu, var līdztekus uzrakstītajam risināt savas pārdomas par *augsto*, *svēto* un *zemo*, *nešķīsto*...“¹⁵⁷

Paturpinot par vienkāršo lasītāju, nedaudz jāpiemin Latvijā tulkoto lietuviešu vieglo žanru literatūras recepcija. Lielākoties par vieglā žanra literatūru profesionālas recenzijas veidotas netiek, galvenokārt par tiem izsakās lasītāji. Jāizceļ viens, pārdomu raisošs ziņu portāla „Delfi“ sadaļā „Viņa“¹⁵⁸ publicētais viedoklis par E. Čerņauskaite romānu „Visi Itālijas putekļi“. Raksta autore spriež, ka romāns nav lasīšanas vērts, jo „no gandrīz 300 lpp. tikai aptuveni 100 lpp. bija aprakstīti interesanti notikumi, kas piesaistīja uzmanību. [...] Jāpiemin, ka šis romāns vīriešiem noteikti liksies vēl garlaicīgāks nekā sievietēm.“¹⁵⁹ Šis vērtējums pauž to, ko lasītājs sagaida no populārās literatūras — tai ir jāizklaidē. Un tas ir galvenais kritērijs, kas nosaka, vai romāns ir labs. Citviet recenzijā lasām:

„Pēc grāmatas apraksta izlasīšanas nolēmu, ka stāsts ir diezgan daudzsološs, tāpēc sāku lasīt [...]. Teikšu godīgi — līdz kriminālromāna cienīgām intrigām nācās gaidīt ilgi.“¹⁶⁰

Recenzijas autore norāda uz to, ka lasītājs uzticas reklāmai un anotācijā rakstītajam, un, ja tiek apgalvots, ka romāns ir aizraujošs, turklāt Lietuvā iemantojis lielu popularitāti, lasītājs tieši to arī sagaida. Var izteikt minējumu, ka tieši neatbilstība starp reklāmu un realitāti ir par iemeslu vieglā žanra literatūras recenziju neesamībai, kaut pirkšanas rādītāji var norādīt uz pretējo —, ka romāns ir pieprasīts.

Atgriežoties pie J. Ivanauskaites daiļrades, populārās literatūras iezīmes tajā izceļ arī latviešu rakstniece Ieva Melgalve recenzijā „Ja nu tev arī viss riebjas“ par romānu „Placebo“. Iemesls, kāpēc romāns tiek pieskaitīts pie populārās literatūras, ir tā sižets, sižetā izmantotais sazvērestības teorijām raksturīgais notikumu risinājums, kā arī seksuāla rakstura ainas, cigarešu, alkoholu, narkotiku, mediju tematika, kas, „protams, teorētiski var būt romāna tēmas

¹⁵⁷ Auziņa I. Jurga Ivanauskaite. Ragana un lietūs. *Liesma*. Nr. 10+, 1994, 31. lpp.

¹⁵⁸ Egle Čerņauskaite ‘Visi Itālijas putekļi’. *Viņa*. 13.08.2009. Pieejams: www.delfi.lv/vina/personiba-un-brivais-laiks/aktuali/egle-cernauskaite-visi-italijas-putekli.d?id=26210827 [skat.: 28.04.2016]

¹⁵⁹ Krauze R. Egle Čerņauskaite „Visi Itālijas putekļi“. *R'n'R*. 30.03.2015. Pieejams: renatekrauze.blogspot.com/2015/03/egle-cernauskaite-visi-italijas-putekli.html?view=magazine [skat.: 28.04.2016.]

¹⁶⁰ Krauze R. Egle Čerņauskaite „Visi Itālijas putekļi“. *R'n'R*. 30.03.2015. Pieejams: renatekrauze.blogspot.com/2015/03/egle-cernauskaite-visi-italijas-putekli.html?view=magazine [skat.: 28.04.2016.]

pašas par sevi, bet grāmatā tās parādās epizodiski, bez atrisinājuma, un faktiski to vienīgais mērķis ir turēt lasītāja psihi pastāvīga uzbudinājuma stāvoklī.¹⁶¹

Kaut arī romāns tiek vērtēts negatīvi tā sižeta dēļ, argumenti pret populāro literatūru kā „primitīva žanra literatūra“¹⁶² ir balstīti personīgā nepatīkā, līdz ar to nav iespējams runāt par kvalitatīvu romāna vērtējumu. Šajā gadījumā kļūst skaidra tulkojumu recepcijas problemātika, kas ir nekompetence un zināšanu trūkums, kad runa ir par lietuviešu kultūru, jo I. Melgalve neatpazīna un nepieminēja faktu, ka rakstniece atsaucas ne tikai uz vispārējas kultūras iezīmēm, bet gan tieši uz tendencēm Lietuvā.

Periodikā ievērojama uzmanība tika pievērsta J. Ivanauskaites Austrumu triloģijai. G. Berelis recenzijā par Austrumu triloģijas pirmo grāmatu „Trimdā aizdzītā Tibeta“ raksta, ka literatūrā ir izveidojies savdabīgs, jauns žanrs — „Mans ceļojums uz Austrumzemi“, tomēr J. Ivanauskaites triloģija, šajā ceļojumu piezīmju un aprakstu kontekstā, ir unikāla, jo rakstniece uz Rietumu cilvēka garīgajiem meklējumiem lūkojas racionāli un raksta par tiem atklāti. G. Berelis, atskatoties uz iepriekšējo gadu tulkotajām triloģijas daļām, apgalvo, ka tās laikā J. Ivanauskaite pakāpeniski nonāk pie nozīmīgas atziņas:

„[...] „mēs” esam mēs, „viņi” ir un paliek viņi — nekāda identificēšanās nav iespējama, un nepalīdz pat doma par iepriekšējām dzīvēm, kas aizvadītas Tibetā.“¹⁶³

Šis secinājums dod impulsu un tiek ironiski apspēlēts J. Ivanauskaites romānā „Sapņiem līdzī”. Latviešu literatūrzinātnieks Rimands Ceplis (dz. 1977) recenzijā „Kosmiskās apziņas sapnis” par romāna idejisko kodolu raksta:

„[...] nedz austrumu, nedz rietumu pasaule līdz dzīves jēgas apjausmai tā arī nav nonākusi, jo katrs no šo pasaulu iemītniekiem dzīvo un rada savu sapņu realitāti. [...] Piederības ideja, dzimšanas vieta, nacionāla valsts un valoda autores versijā ir tikai termini, kas mūsdienu praksē tiek valkāti līdzīgi kā drēbes. Tēli, neatkarīgi no piederības rietumu vai austrumu pasaulei, apliecina identitātes sagrāvi — mūsdienu cilvēks ir nolemts trimdai un nomadam.“¹⁶⁴

J. Ivanauskaite garīgo meklējumu problemātiku saista ar postmodernisma kultūrā aktuālo identitātes daudzšķautņaino problemātiku.

Atgriežoties pie Austrumu triloģijas, jāsaka, ka G. Bereļa recenzijās par romāniem „Ceļojums uz Šambalu”¹⁶⁵, „Zaudētā Apsolītā zeme”¹⁶⁶ vērtējums tiek izteikts pastarpināti, akcentējot to, ka, vērtējot lasītāja attiecības ar literatūru Austrumu triloģijas kontekstā, romāni

¹⁶¹ Melgalve Ieva. Ja nu arī tev viss riebjas. *Satori*. 2009. g. 28. aprīlī. Pieejams: www.satori.lv/raksts/2799. [skat. 08.05.2016.]

¹⁶² Turpat.

¹⁶³ Berelis G. Jurgas Ivanauskaites ceļojums uz Austrumzemi. *Diena*. 16. oktobris, 2001, 11. lpp.

¹⁶⁴ Ceplis R. Kosmiskās apziņas sapnis. *Kultūras Diena*. 12. janvāris, 2007, 9. lpp.

¹⁶⁵ Berelis G. Guntis Berelis iesaka. *Grāmatu Apskats*. Nr. 5, 1999, 34.–35. lpp.

¹⁶⁶ Berelis G. Tibeta kā dvēseles stāvoklis. *Diena*. 1. februāris, 2001, 10. lpp.

atmasko lasītāju tieksmi pēc mistiskā, pēc slēptu zināšanu iemantošanas un lasītāju attieksmi pret patiesām garīgām vērtībām —, ka tās var nopirkt, nopērkot grāmatu.

Latviešu dzejnieks J. Elsbergs (ar pseidonīmu Jānis Ramba) recenzijā „Ivanauskaites ceļš uz Šambalu“ par romānu „Ceļojums uz Šambalu“ atzinīgi vērtē T. Ruļļa ieguldījumu grāmatas tulkojumā, „ņemot vērā, ka tā ir latviski pirmā tik apjomīgā grāmata par budismu, tātad bijis jārisina milzums terminoloģisku problēmu,“¹⁶⁷ tomēr norāda arī uz dažām kļūdām:

„Jumavas redaktors ir bijis paviršs, [...] jānodrebinaš, kad „dalailamam jāierodas līdzīgi sešos“, ļaudis „pieņem saules vannas“, slavenais mūziķis Frenks Zapa ir pārtapis par Franko Capu, pop song tiek zemsvītrā tulkots kā „blēņu dziesma“ un tamlīdzīgi.“¹⁶⁸

J. Ivanauskaite ar savu daiļradi ir izpelnījies lielu uzmanību, tomēr jāsaaka, ka daiļrades vērtējums nav viennozīmīgs. Tomēr, iespējams, tāpēc J. Ivanauskaite ir interesanta un Latvijā joprojām visvairāk intervētā lietuviešu rakstniece.¹⁶⁹

S. T. Kondrots ir vēl viens no tulkotākiem lietuviešu rakstniekiem. Latviski ir izdoti divi romāni, tomēr rakstnieka noveles bija zināmas jau padomju gados, savukārt stāsti — neatkarības gados.¹⁷⁰ Par rakstnieka daiļradi ir publicētas nedaudzas recenzijas gan periodikā, gan interneta vietnēs — laikrakstā „Diena“, interneta žurnālā „Satori“ un nezināmas autores emuārā „Lasītājas piezīmes“. Vislielākā recenzentu uzmanība tikusi vērsta uz otro S. T. Kondrota romānu „Un apmāksies tie, kuri skatās pa logu“.

Kritiķu uzmanība piesaista romāna savdabīgums, tas ir rakstīts otrajā personā, un pastāvīgi gan lasītājus, gan romāna varoņus uzrunā uz jūs. R. Ceplis norāda, ka vēstījums otrajā personā rada „anonīmus, ārpus laika esošus monologus, savpatnu tagadnes vēstījumu, tēlu sarunas, kā arī dialogus“.¹⁷¹ Emuāra „Lasītājas piezīmes“ autore otrās personas izmantojumu tekstā saista ar romāna tematu un apgalvo, lai arī romānā rakstnieks atsaucas uz Padomju Savienību, ir skaidrs, ka tiek rakstīts par ikvienu totalitāru režīmu, un, lai arī mūsdienās uz recenzijas autori totalitāro varu pastāvēšana neattiecas, otrās personas lietojums norāda, ka tā attiecas uz ikvienu.¹⁷² Šo apgalvojumu var apstiprināt, ņemot vērā, ka romāna centrā ir Bībeles stāsts par Kainu un Ābelu, kas nereti tiek izmantots kā arhetips.

R. Ceplis romānu dēvē par intelektuālās prozas paraugu, kuras uzdevums ir jautāt, likt pastāvīgi domāt. Latviešu literatūrzinātniece un kritiķe Bārbala Simsone (1978) secina:

¹⁶⁷ Ramba J. Ivanauskaites ceļš uz Šambalu. *Diena*. 8. decembris, 1998, 20. lpp.

¹⁶⁸ Turpat.

¹⁶⁹ Eglāja-Kristsons Eva. Lietuviešu literatūra Latvijā un latviešu valodā. 1900—2007. Grām.: Kalnačs, Benedikts (sast.) *Latvieši, igauņi un lietuvieši: literārie un kultūras kontakti*. Rīga: LU LFMI, 2008, 845. lpp.

¹⁷⁰ Eglāja-Kristsons Eva. Lietuviešu literatūra Latvijā un latviešu valodā. 1900—2007. 852. lpp.

¹⁷¹ Ceplis R. Maģija ir valodā. *Diena*. 8. jūnijs, 2007, 9. lpp.

¹⁷² [Nezināms aut.] un apmāksies.snigs. *Lasītājas piezīmes*. 30.12.[Bez gada]. Pieejams: lasitajaspiezimes.wordpress.com/tag/leisu-literatura/ [skat.: 13.04.2016.]

„Paralēli skopajam sižetam vēstītāja un varoņu monologos aumaļām izverd alegorisku tēlu pārblīvētas pārdomas par eksistenciāliem jēgas un savpatnības meklējumiem, dzīves līkločiem, laiktelpas mudžekļiem un galīgas patiesības neiespējamību. [...] Vēstītājs nepiedāvā motīvus un paskaidrojumus, [...], bet gan uzņemas Dieva lomu biblisko personāžu valstībā, — brīžiem apšaubīdams savu eksistenci, brīžiem noliedzams un atkal augšāmceldams sevi pašu.“¹⁷³

Kā intelektuālās prozas pārstāvi var minēt arī R. Gavēli un viņa romānu „Viļņas pokers“. 1991. g. žurnālā „Grāmata“ ir publicēts romāna fragments, tulkotāja G. Jegermaņa recenzija un arī R. Gavēļa raksts „Antidemiurģs vai kas ir Viļņas pokers“.

G. Jegermanis norāda, ka romāns ir piesātināts ar dažādām idejām, simboliem, tai skaitā, piemēram, lietuviešu literatūrkritiķu vērtējumā R. Gavēlis literatūrā ir visveiksmīgāk izmantojis psihoanalīzes metodi.¹⁷⁴ Romānu veido četras nodaļas, veltītas četru varoņu apziņas plūsmas izklāstam, kas koncentrējas uz kādas sievietes Lolitas nāvi. Šādi tiek atklāta arī romāna būtība: „Viļņas pokers — katrs spēlē ar savām kārtīm, citu kārtis nezinot; neviens nezina patiesību, un tomēr katram ir sava taisnība, un tā tiek izteikta.“¹⁷⁵ Taču recenzents min, ka šis ir tikai viens no daudziem Viļņas pokera skaidrojumiem, un tādēļ romāns kopumā ir pateicīgs materiāls dažādiem pētījumiem.

Recenzija pauž G. Jegermaņa sajūsmu par šo darbu, tomēr, kā norāda E. Eglāja-Kristone: „Latviešu kritikā romāns ir pamanīts, atzīts par provokatīvu un postmodernu, tomēr plašāka diskusija neizraisās un netiek meklētas paralēles ar latviešu literārajiem procesiem.“¹⁷⁶

Ilgus gadus tulkotājs T. Rullis mudināja izdot P. Dirģēlas vēsturiskos romānus, tomēr Baltijas triloģijai ir pievērsušies tikai trīs recenziju autori — Viktors Dāboliņš žurnālā „Latvju teksti“, rakstniece Kristīne Sadovska laikrakstā „Diena“¹⁷⁷ un emuāra „Lasītājas piezīmes“ autore. Baltijas triloģija kopumā tiek vērtēta atzinīgi, taču, piemēram, „Lasītājas piezīmes“ autore kā lasīšanu apgrūtinošu, bet pacietību pārbaudošu iemeslu min pirmās daļas galvenā varoņa Stanislova Būgas patētisko toni un „asaraini nelaimīgo mīlestības līniju“¹⁷⁸, savukārt V. Dāboliņš min, ka triloģiju ir grūti lasīt kā viengabalainu tekstu:

„Pirmās grāmatas atraisītais vēstījums un nelielais iesaistīto personāžu klāsts kontrastē ar pārējo grāmatu smagnējo, reizēm pārāk vienmuļo (sevišķi II grāmatas pirmajā daļā) stāstījuma ritmu. Faktu un personāžu uzskaitījums kļūst nomācošs, bet telpas tvērums un skrupulozā iedziļināšanās vēsturē ir pārbaudījums, kam reti kurš lasītājs būs sagatavots.“¹⁷⁹

¹⁷³ Simsone B. Logs uz miglas labirintu. *Satori*. 13.05.2007. Pieejams: www.satori.lv/raksts/1164/Barbala_Simsone/Logs_uz_miglas_labirintu [skat.: 13.04.2016.]

¹⁷⁴ Jegermanis G. Literārā kāršu spēle vai lūzums lietuviešu literatūrā. *Grāmata*. Nr. 1, 1991, 82. lpp.

¹⁷⁵ Jegermanis G. Literārā kāršu spēle vai lūzums lietuviešu literatūrā. 83., 84. lpp.

¹⁷⁶ Eglāja-Kristone, E. Lietuviešu literatūra Latvijā un latviešu valodā. 1900—2007. Grām.: Kalnačs, Benedikts (sast.) *Latvieši, igauņi un lietuvieši: literārie un kultūras kontakti*. Rīga: LU LFMI, 2008, 844. lpp.

¹⁷⁷ Sadovska K. Pašķirot vēsturi vaļā. *Diena*. 2010. g. 15. jūnijs, 18. lpp.

¹⁷⁸ [Nezināms aut.] Baltijas triloģija. Lasītājas piezīmes. Pieejams: lasitajaspiezimes.wordpress.com/2011/10/16/baltijas-trilogija/ [skat.: 28.04.2016.]

¹⁷⁹ Dāboliņš V. Saucēja balss jūras šalkoņā. *Latvju teksti*. Nr. 3, 2011, 56. lpp.

Kā redzams, tradicionālais vēstures žanrs 21. gs. lasītāju pārbauda un tādēļ nav iecienīts. Latviešu lasītāja attieksmi pret lietuviešu vēsturisko romānu mainīs K. Sabaļauskaites romāni, bet par tiem nedaudz vēlāk.

Par Latvijā daudzkārt intervētā un biežā viesā S. Paruļska romānu „Trīs sekundes debesu” publicētas divas recenzijas periodikā — iknedēļas kultūras laikrakstā „Forums”, „Diena”, un neprofesionālas recenzijas ir publicētas divos emuāros.

Latviešu žurnālists Viestarts Gailītis recenzijā raksta, ka romāns gāž par rakstnieku izveidojušos iespaidu:

„[...] ap Paruļski uzkults tāds kā skarba veča mīts [...]. Taču Paruļska pēc šņabja, atejām, kopmītnēm un kāpām smakojošā armijas mistifikācija ir pārdomu un dzejiskuma pilna.”¹⁸⁰

Kā arī norāda, ka romānā tiek attīstītas divas sižeta līnijas — viena no tām vēsta par dzīvi armijā, savukārt otra — par dzīvi pēc armijas. Pretnostatītas tiek arī armijas un katolicisma attiecības, tādējādi rakstniekam meklējot atbildi uz jautājumu, kur un kādam cilvēkam pēc atgriešanās no armijas būt. Kā secina V. Gailītis: „Desants ir varoņa liktenis — viņš krīt, krīt, krīt. tikai dažas sekundes viņš ir debesīs un tad sasniedz plaisu.”¹⁸¹ Romāna varonis, lai arī fiziski ir atgriezies mājās, tomēr garīgi nekad nespēs atgūties no pieredzētā. Šis ir vēl viens no lietuviešu rakstnieku romāniem, kas apspēlē identitātes jautājumu.

Izsakot vērtējumu, emuāru autori uzsver un iesaka grāmatu lasīt tajā pausto pārdomu dēļ, piemēram, par armijas un baznīcas attiecībām, par to, kā cilvēkam pēc armijas iekļauties sabiedrībā.¹⁸²

A. Jundze recenzijās par „Trīs sekundes debesu” izceļ tulkojuma kvalitātes jautājumu un brīdina tulkotājus un izdevējus: „[...] lūdzu, esiet ļoti piesardzīgi ar padomju armijas slengu. Te nepalīdzēs [...] argo (cietuma žargona) skaidrojošā vārdnīca [...], ne izsmalcināta filoloģiska loģika.”¹⁸³ Recenzents, balstoties savā armijas pieredzē, piedāvā piemērus no romāna, kur armijas slenga tulkojums latviešu valodā nereti ir pārspīlēts, un nobeigumā apgalvo, ka „Sigita Paruļska romāns jau nav par to, kā rupjāk nolamāties vai kā *uzvārīties* uz sabiedrības vienai daļai joprojām aktuālām tēmām.”¹⁸⁴

A. Jundzes kritika uzrāda, cik būtiski kritiķim un arī tulkotājam ir pārzināt dažādas tēmas un pieredzes trūkuma gadījumā, spēt rast pareizāko risinājumu. Jāsaka, ka pieredze un konkrēta literatūras žanra vai jomas pārzināšana palielina kritikas vērtību un ļauj lasītājam iepazīties ne

¹⁸⁰ Gailītis V. Plaisa. *Diena*. 2004. g. 16. jūlijs, 14. lpp.

¹⁸¹ Gailītis V. Plaisa. *Diena*. 2004. g. 16. jūlijs, 14. lpp.

¹⁸² Rozenfelds U. Grāmata — trīs sekundes debesu. *Baltais runcis*. 15.02.2015. Pieejams: www.baltaisruncis.lv/blogs/tris-sekundes-debesu [skat.: 28.04.2016.]; Briģe S. Trīs dāvanas, I. *Thestoryofelza : Kabatas lieluma metropole*. 9.12.2015. Pieejams: thestoryofelza.wordpress.com/2015/12/09/tris-davanas-i/ [skat.: 28.04.2016.]

¹⁸³ Jundze A. Par sūdiem un debesīm. *Forums*. 23.–30. jūlijs, 2004, 9. lpp.

¹⁸⁴ Turpat.

tikai ar romāna saturu, bet arī gūt papildus informāciju romāna iztirzāto tēmu kontekstu. Pretēji tam kritikas aprobežojas ar romānu satura pārstāstu un lasītājs uzzina, vai to ir vai nav vērts iegādāties. Iedziļinoties šajā jautājumā, var veikt secinājums par to, kā kritiķis, būdams starpnieks starp literatūru un lasītāju, uztver lasītājus un attiecīgi izsaka literatūras un lasītāja attiecības.

Uz literatūras komercialitāti A. Jundze norāda arī recenzijā par R. Granauska romānu „Kenotafs“, ironizējot, ka „vienīgais, ko var pārņemt Romualdam Granauskam, ir absolūti nekomerciālais un atbaidošais romāna nosaukums“¹⁸⁵, un apgalvojot, ka romāns ir adresēts tiem lasītājiem, kuriem interesē nopietna un idejiski dziļa, nevis populārā literatūra.

Turpinot A. Jundzes tulkojumu kvalitātes tēmu, jāsaka, ka liela uzmanība tulkojuma kvalitātei tiek pievērsta arī K. Sabaļauskaite romānu recenzijās. Tās ir publicētas literārajā žurnālā „Latvju teksti“, literāro tekstu vietnē „Ubi sunt“, interneta žurnālā „Satori“ un vairākos lasītāju emuāros. Recenzijās liela uzmanība tiek pievērsta triloģijas valodai, kas neapšaubāmi ir arī D. Meieres ieguldītā darba vērtējums. 2012. g. par romāna „Silva Rerum“ tulkojumu D. Meiere 2012. g. tika izvirzīta Latvijas Literatūras gada balvai nominācijā „Labākais tulkojums“ un saņēma Ventspils pilsētas domes balvu „Sudraba tintnīca“¹⁸⁶.

Par romāna „Silva rerum“ valodu plaši rakstījusi L. Kristberga:

„Saikļi „un“, „bet“, „ja“, „taču“ seko viens otram bez apstājas, vārdu straumes plūst aizgūtnēm — gluži kā būtu pierakstīta mutvārdu liecība, ko stāstītājs steidz vienā elpas vilcienā izstāstīt, neaizmirstot vissīkāko detaļu. Turklāt, lai atstātu lielāku iespaidu uz [...] lasītāju, sinonīmu dedzīga virknēšana rada arī ritma un pulsācijas efektu. [...] Šis rimtais, tekošais valodas plūdums kontekstuāli rezonē ar *silva rerum* definīciju, jo faktiski tas ir atmiņu stāsts, kas tikai retumis ieguvis tiešās runas veidolu. Tāpat arī garie teikumi (dažbrīd pat divu lappušu garumā) vieš pārlicību par kontinuitāti, par laika plūdumu, kurā satilpst [visa vēsture].“¹⁸⁷

Recenzentes apgalvojums, ka valoda izsaka „Silva rerum“ definīciju, ir trāpīgs, jo šī romāna kontekstā „Silva rerum“ ir Lietuvas bajāru ģimenē no paaudzes paaudzē nododama grāmata, kur tiek fiksēti dzimtas locekļu dzīves nozīmīgākie notikumi un informācija, līdz ar to tā vēsta par visu dzimtas vēsturi. Turklāt interesanti ir tas, ka K. Sabaļauskaite nav izstrādājusi dialogus, romānu veido tikai stāstījums par dzimtas pagātņi.

Vērtējot valodas lietojumu, L. Kristberga apgalvo:

„[...] vēsturiskā perioda ikdienas raupjums un skarbums tiek veiksmīgi vizualizēts arī ar necenzētu, vienkāršrunas vārdu lietojumu — tie pamanāmi bez izņēmuma gan augstdzimušu

¹⁸⁵ Jundze A. Balts taurenis, melns taurenis. *Neatkarīgā Rīta avīze*. 12. janvāris, 2007, 11. lpp.

¹⁸⁶ Silva rerum. *Zvaigzne ABC*. Pieejams: www.zvaigzne.lv/lv/gramatas/apraksts/81086-silva_rerum.html [skat.: 1.05.2016.]

¹⁸⁷ Kristberga L. Kovārņa acs. *Latvju teksti*. Nr. 8, 2012, 49. lpp.

varoņu, gan zemāko tautas slāņu pārstāvju leksikā. [...] Līdzīgi arī dabas tēlojumos izmantotās metaforas raisa asociācijas ar mežonīgumu un instinktiem, kas nepakļaujas kontrolei.¹⁸⁸

Vērā ņemams ir tulkotājas veikums, jo ir izdevies romānu pārnest latviešu valodā, paliekot neredzamai un saglabājot K. Sabaļauskaitei sacīto maksimāli nemainītu.

I. Melgalvi pārsteidz romāna iekšējā harmonija, „kuru pilnīgi mierīgi var paņemt līdzī uz slimnīcu un lasīt, gaidot, kamēr izpilēs sistēma un izies narkoze — visas sāpes tiek iepilinātas liegi un graciozi, bet pat šausmīgākajām ainām piemīt sapņa spilgtums un tēlainība.”¹⁸⁹ Recenzijas autore romāna harmoniskumam min divus iespējamus iemeslus — rakstnieces emociju un prāta harmoniju vai izprasto sižeta veidošanas mākslu. Jāpiebilst, ka K. Sabaļauskaite ir studējusi mākslas zinātņi, padziļināti tieši 17., 18. gs. un baroku, kā arī romāna rakstīšanā ir ieguldīts milzīgs darbs, jo, kā rakstniece intervijā atzina, katra detaļa, katrs fakts ir pārbaudīts, katrs priekšmets ir attēlots atbilstoši tā laika realitātei.¹⁹⁰ Var apgalvot, ka romānā saskatītais harmoniskums rodas no rakstnieces zināšanu pamatīguma un dziļuma.

Tāpat I. Melgalve norāda, ka nav iespējams izcelt fragmentu, kurš spētu raksturot romānu kopumā, jo „šī grāmata gluži vienkārši nav tēžveidīga,”¹⁹¹ romāns ir monolīta vienība. Latviešu literatūrzinātnieks Arnis Koroševskis norāda, ka vēstījuma konstruēšanas veids K. Sabaļauskaitei romānos nostāda iepretī postmodernajai prozai, kas ir fragmentāra, lietišķa un minimālistiska, un secina, ka romāns pieder klasiskā modernisma virzienam un ka, piemēram, P. Dirģēlas un K. Sabaļauskaitei vēsturiskie romāni „norāda uz likumsakarīgu tendenci mūsdienu literatūrā: atgriešanos pie reālisma un romantisma elementiem un to īpatnas pārradīšanas.”¹⁹²

Neprofesionālās recenzijās tieši „Silva Rerum” triloģijas monolītiskums un vēriens tiek novērtēts visaugstāk. Kādā no recenzijām romāns „Silva Rerum III”, salīdzinoši ar pirmajām daļām, tiek vērtēts kā vājāks (pirmajām daļām dotas 9 balles, savukārt trešajai — 7). Vērtējumu recenzijas autors pamato ar to, ka romānā „pazīd lielie noslēpumi. To visu aizstāj sīka muižnieka ikdienu kalpojot savam kungam. Arī aptvertais Lietuvas vēstures posms ir salīdzinoši īss.”¹⁹³ Arī citos emuāros rakstītais akcentē romāna vēstījuma un apskatītā laika

¹⁸⁸ Kristberga L. Kovārņa acs. *Latvju teksti*. Nr. 8, 2012, 49. lpp.

¹⁸⁹ Melgalve I. Gaišais vārdu mežs. *Satori*. 7.04.2011. Pieejams: www.satori.lv/raksts/3707/Ieva_Melgalve/Gaisais_vardu_mezs [skat.: 1.05.2016.]

¹⁹⁰ Balode I. Kristina Sabaļauskaite: Cilvēku stāsti, lietu mežs. [I. Balodes intervija ar K. Sabaļauskaiti] *Satori*. 24.03.2011. Pieejams: www.satori.lv/raksts/3693 [skat.: 1.05.2016.]

¹⁹¹ Melgalve I. Gaišais vārdu mežs. *Satori*. 7.04.2011. Pieejams: www.satori.lv/raksts/3707/Ieva_Melgalve/Gaisais_vardu_mezs [skat.: 1.05.2016.]

¹⁹² Koroševskis A. Literatūras virzienu un estētikas simbioze Kristīnas Sabaļauskaitei romānā „Silva Rerum II”. *Ubi sunt*. 31.07.2014. Pieejams: www.ubisunt.lv/zinas/t/28295/ [skat.: 1.05.2016.]

¹⁹³ [Nezināms aut.] *Silva Rerum III* by Kristīna Sabaļauskaite. ...*zīvis kraulā nepeld...* 23.02.2015. Pieejams: asmodeus.lv/2015/02/23/silva-rerum-iii-by-kristina-sabalauskaite/ [skat.: 1.05.2016.]

posmu vēriena mazināšanos, tomēr tas neietekmē recenzijas autoru sniegtā vērtējuma augstumu.

Laika gaitā recenzijas uzrāda lasītāja uztveres maiņu. K. Sabaļauskaites romānu recenzijas izceļ iespējamo robežšķirtni lietuviešu literatūrā starp postmoderno un nākošo literatūru, jo ne tikai trioloģijas vēstījums ticis veidots pretēji postmodernajai prozai, bet arī lasītājam kļūst pieņemamāks vēstījuma un tematikas vēriens, kas izceļas, salīdzinot rakstīto par „Silva rerum III“ un par „Silva rerum“, „Silva rerum II“.

Liels recenziju skaits ir veltīts arī A. Tapina fantastikas romānam „Vilka stunda“. Par šo romānu ticis rakstīts presē — žurnālā „Ir“, „Kultūras Diena un Izklaide“, internetā — literāro tekstu vietnē „Ubi sunt“, emuāros „... zivis kraulā nepeld...“, „Thestoryofelza : Kabatas lieluma metropole“ un „Starp lappusēm“.

Fantastikas literatūras lietpratēja B. Simsone izceļ interesantu faktu, ka fantāzijas literatūras kopainā citu starpā mēdz izcelties dažādi fantastikas žanra apakšvirzieni vai konkrētu tēlu daudzkārtējs izmantojums, piemēram, tika ekspluatēta paranormālā romantikas tematika, sekojot romānu sērijas „Krēsla“ piemēram, tāpat vēlāk ar romāna „Bada spēles“ populāras kļūst antiutopijas tematika.¹⁹⁴ Taču šobrīd, kā norāda literatūrkritiķe, Baltijas literatūrā aktuāls kļūst cita veida fantastikas žanra paveids: „Lietuvā un Latvijā ar divu gadu starpību nāk klajā pirmie darbi, kas sarakstīti [...] tvaikpanka (steampunk) nozarē.“¹⁹⁵ Latvijā tā ir rakstnieces Lauras Dreišes trioloģija „Danse Macabre“, savukārt Lietuvā — jau iepriekšminētais A. Tapina romāns.

Recenzijas turpinājumā recenzente norāda, ka sižets ir aizraujošs un intriģējošs, tomēr arī apgalvo, ka „autors vietumis iekrīt debitantiem raksturīgajā slazdā un aiz patiesas mīlestības pret aprakstāmo objektu [Viļņu] ļauj sižetam izslīdēt no pirkstiem [...]. Tas īpaši labi redzams, ja salīdzinām aprakstu lēnumu ar sižetisko straujumu. Nezinot lietuviešu valodu, grūti pateikt, vai tā ir tulkojuma īpašība vai sastopama arī oriģinālā, bet varoņi nemitīgi nevis kaut kur ieiet, bet „ieskrien“, nevis kaut ko paņemt, bet „paķer“ utt.“¹⁹⁶

Uz to, ka rakstnieks ir meistars intrigas veidošanā, norāda arī Latvijas radio kultūras žurnāliste Anda Buševica (dz. 1972), turklāt lasītājs tiek informēts, ka nākamajos romāna turpinājumos rakstnieks ir solījis aptvert plašāku ģeogrāfisko lauku, ietverot arī Londonu, Stambulu un Rīgu.¹⁹⁷ Recenzijā A. Buševica koncentrējas uz sižeta pārstāstu un to, kāpēc grāmata būtu jāiegādājas, ar ko tā lasītājam varētu būt saistoša, tāpēc var izteikt minējumu, ka recenzija tapusi, lai veicinātu romāna publicitāti.

¹⁹⁴ Simsone B. Leišu vilka uznāciens. *Kultūras Diena un Izklaide*. 2016. g. 28. janvāris, 10. lpp.

¹⁹⁵ Turpat.

¹⁹⁶ Turpat.

¹⁹⁷ Buševica A. Tvaika darbināta pasaule. *Ir*. 3.–9. marts, 2016, 32. lpp.

„Ubi sunt“ vietnē publicētajā recenzijā autors pauž skarbāku kritiku. Recenzijā tiek akcentēti jau B. Simsones minētais tēlu stereotipiskais raksturojums, turklāt romāns tiek vērtēts kā sadrumstalots, jo tēli un ainas nereti paliek neizvērstas. Autors pauž viedokli, ka „šaurāks, bet koncentrētāks darbs ar spēcīgāk izstrādātiem galvenajiem varoņiem, sižeta līnijām un alternatīvās vēstures brīnumiem atmiņā spētu iespiesties dziļāk“¹⁹⁸, taču vienlaikus neņem vērā faktu, ka romānam tika paredzēts turpinājums, kur (kā J. Ivanauskaites Austrumu triloģijā un K. Sabaļauskaites romānos) pirmajā daļā iesāktais sižets var tikt izvērsts tālāk un iesaistītie varoņi iepazīti tuvāk.

Neprofesionālajās recenzijās, kas publicētas emuāros romāna vērtējums ir atzinīgs. Tiek izteikta vēlme lasīt rakstnieka nākamās grāmatas, kā arī apmeklēt romāna ekranizāciju kino.¹⁹⁹

Lietuviešu romānu tulkojumu būtiskāko recenziju apkopojums, kaut arī deva virspusēju ieskatu latviešu kritiķu un lasītāju vērtējumā, tomēr ļauj izdarīt nozīmīgus secinājumus. 90. g., līdz ar J. Ivanauskaites romānu publikācijām, izceļas būtiska atšķirība starp lietuviešu un latviešu lasītāju. Kļūst skaidrs, ka kulturālo atšķirību dēļ nevar paļauties uz lietuviešu lasītāju reakciju un vērtējumu. Romāns, kas ir populārs Lietuvā, var nebūt populārs Latvijā. Tāpat 21. gs. pirmajā padesmitgadē, lai arī A. Tapina romāns „Vilka stunda“ Lietuvā kļuva populārs un Latvijā tika veikta apjomīgs mārketinga kampaņa, pirkšanas rādītāji nav augsti.

Vērojama ir arī publicēto recenziju kvalitātes atšķirība. Var izcelt A. Koroševska, B. Simsones un A. Jundzes recenzijas, jo tajās autori romānu vērtēšanai pieiet profesionāli, iepazīstinot lasītāju ar plašāku romāna kontekstu. Turklāt presē pārsvarā tiek publicēti zināmu, nopietnu un Latvijā atzītu lietuviešu autoru darbu recenzijas.²⁰⁰

Aplūkojot neprofesionālās recenzijas, var secināt, ka lasītājs uzticas reklāmai un romāna anotācijā rakstītajā, kā arī izklaide ir galvenā ir populārās literatūras funkcija un kritērijs, pēc kā vieglā žanra darbi tiek vērtēti. Emuāros publicētajās neprofesionālajās recenzijās autori koncentrējas vairāk uz to, vai aplūkotais romāns ir lasīšanas vērts vai nav.

Pagrieziena punkts lietuviešu literatūrā, par ko L. Laurušaite rakstīja 2004. g. un kā secināja A. Koroševskis, ir vērojams K. Sabaļauskaites triloģijā „Silva rerum“. K. Sabaļauskaite atjauno lielo vēstījumu un piesliecas klasiskajam modernismam. Pārmaiņas

¹⁹⁸ Šints V. Brālīgie tvaiki. Andrjus Tapins „Vilka stunda“. *Ubi sunt*. 19.01.2016. Pieejams: www.ubisunt.lv/zinas/t/37909/ [skat.: 28.04.2016.]

¹⁹⁹ Briģe S. Vilka stunda. *Thestoryofelza : Kabatas lieluma metropole*. 26.03.2016. Pieejams: thestoryofelza.wordpress.com/2016/03/26/vilka-stunda/ [28.04.2016.]; [Nezināms aut.] Atsauksme: Andrjus Tapins — Vilka stunda. *Starp lappusēm*. 20.12.2015. Pieejams: starplappusem.wordpress.com/2015/12/20/atsauksme-andrjus-tapins-vilka-stunda/ [skat.: 28.04.2016.]; [Nezināms aut.] Vilka stunda by Andrjus Tapins. *...zivis kraulā nepeld...* 30.12.2015. Pieejams: asmodeus.lv/2015/12/30/vilka-stunda-by-andrjus-tapins/ [skat.: 28.04.2016.]

²⁰⁰ Jāpiebilst, ka recenzijas netiek publicētas par lietuviešu romāniem, kas publicēti izdevniecībā „Lauku Avīze“.

uzrāda arī emuāros publicēto recenziju vērtējumi. Lasītājam kļūst pieņemamāks vēstījuma vēriens un tematikas nopietnība.

Kopumā lietuviešu romānu tulkojumiem veltītas ir nedaudzas recenzijas — galvenokārt, zināmiem lietuviešu autoriem, kā arī Lietuvā popularitāti guvušiem un vadošo izdevniecību izdotiem darbiem.

4. Starpkultūru komunikācijas problēma Latvijā izdoto lietuviešu romānu tulkojumu kontekstā

Skaidrojot to, kāpēc lietuviešu literatūra 90. g. nebija aktuāla, E. Eglāja-Kristsone apgalvo, ka lietuviešu literatūra tika uztverta kā blakusesošs process.²⁰¹ Šādu domu pauda arī A. Jundze vēl 2007. g., rakstot, ka „latviešu lasītāju visumā snobiskajā uztverē lietuviešu autoru proza ir kaut kas tikpat margināls kā pašmāju autoru teksti.“²⁰² Abos piemēros situācija tiek skaidrota, netieši izmantojot kultūras kodu *brāļi lietuvieši*, kas izsaka lietuviešu radniecību latviešu tautai, kultūrai un kas dotajā kontekstā šķietami izskaidro lietuviešu literatūras nepopularitāti, tomēr jāpiebilst, ka šis apgalvojums nevienā no piemēriem netiek izvērsts, skaidrots plašāk, līdz ar to kļūst apšaubāms.

Salīdzinot, piemēram, Latvijas presē, piemēram, mēnešrakstā „Karogs“ vai literatūras žurnālā „Latvju teksti“ publicētās recenzijas par latviešu un lietuviešu literatūras darbiem, kļūst skaidrs, ka recenzijas par latviešu literatūru skaitliski ir atbilstošas publicēto darbu skaitam un marginalizēta tiek tieši lietuviešu literatūra, jo recenzijas par tulkotajiem romāniem ir nedaudz. Turklāt ir nevietā vainot vienīgi lasītāju, ņemot vērā, ka publikāciju autori periodikā ir literāti. Jāpiebilst, ka otrās nodaļas pirmajā apakšnodaļā tika jau minēts, ka literārie kontakti problēmu neuzrāda, taču tā rodas, Latvijas un Lietuvas interesēm saduroties valstu iekšienē — grāmatniecības un rakstniecības jomā.

E. Eglāja-Kristsone rakstā, kas veltīts izteicienu *māsa — Lietuva* un *brāļi — lietuvieši* pielietojuma analīzei latviešu periodikā, skaidro, ka Latvijā Lietuva tiek uzlūkota kā māsa, ar kuru Latvijai ir līdzīgs liktenis un vērtības, savukārt lietuvieši tiek uztverti kā brāļi, ar kopējiem politiskajiem mērķiem un brālības izjūtu.²⁰³ Literatūrzinātniece secina, ka kopš pirmsākumiem brālības ideja starp abām tautām tiek pieminēta militārajā, biznesa un kultūras jomās, savukārt atsaukšanās uz Lietuvu kā māsu ir vairāk sentimentāla un emocionālas solidaritātes izsakoša metafora, kas visbiežāk parādās dzejā.²⁰⁴ Veicot diskursa analīzi, literatūrzinātniece sniedz nozīmīgu ieguldījumu latviešu un lietuviešu romānu tulkojumu latviešu valodā problemātikas apzināšanā.

²⁰¹ Eglāja-Kristsone, E. Lietuviešu literatūra Latvijā un latviešu valodā. 1900—2007. Grām.: Kalnačs, Benedikts (sast.) *Latvieši, igauņi un lietuvieši: literārie un kultūras kontakti*. Rīga: LU LFMI, 2008, 799. lpp.

²⁰² Jundze A. Balts taurenis, melns taurenis. *Neatkarīgā Rīta avīze*. 12. janvāris, 2007, 11. lpp.

²⁰³ Eglāja-Kristsone E. Sisterland Lithuania and Brothernation Lithuanians. Gendering the Neighbourhood in Latvian Periodicals over Time. Grām.: Butkus V., Junkutē V. (sud.). *Baltiška, tautinē, regioninē savimonē baltu literatūrose ir kultūrose*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2015, 91. psl.

²⁰⁴ Eglāja-Kristsone E. Sisterland Lithuania and Brothernation Lithuanians. Gendering the Neighbourhood in Latvian Periodicals over Time. 100. psl.

Tuvojoties 20./21. gs. mijai, kad aktualizējas starptautiska mēroga konferences un pasākumi, mainās brālības idejas izpratne. Starptautiskajā arēnā radniecības terminoloģija tiek izmantota, jo politiskajā jomā Latviju un Lietuvu vienoja mērķis iestāties ES, kā arī 21. gs. joprojām ir sarežģītas attiecības ar Krievijas Federāciju. Tomēr Latvijā tautu radniecības jautājums pēc suverenitātes atgūšanas vājinās, līdz kamēr 21. gs. kļūst mazsvarīgs. Tas ir skaidrojams ar tiešu kontaktu un to nepieciešamības mazināšanos, piemēram, Lietuvas un Latvijas foruma gadījumā; tāpat ar literatūras apskatu publikāciju mazināšanos — lietuviešu literatūras procesi plašākai sabiedrībai atspoguļoti netiek, lietuviešu literatūra ir kļuvusi par akadēmisku interešu jomu. Tāpat Latvijā tautu radniecības jautājuma mazsvarīgumu pamato lietuviešu romānu tulkojumu nelielā rezonanse, ko uzrāda recenziju skaits un saturs.

Rakstot par dzeju, lietuviešu dzejniece Ē. Druņģīte 2004. g. rakstā „Dzejas valoda — saprast un iztulkot“ pietuvojās tulkošanas problemātikai un izdarīja nozīmīgu secinājumu:

„Mums visiem zināmais mīts par baltu tautu tuvību varbūt bija aktuāls vēstures kritiskajos posmos [...]. Taču tieši ar mākslas palīdzību ir skaidri redzams, cik šis mīts ir nestabils un pat jocīgs.“²⁰⁵

Atšķirīgā vēstures gaita un notikumi ir abu valstu kultūras ievērojami mainījusi, tādēļ var izdarīt secinājumus, ka mūsdienās svarīgi ir nevis kultivēt jēdzienu *brāļu tautas*, bet gan atklāti atzīt un mēģināt risināt starpkultūru komunikācijas problēmas.

Tā kā literatūra ir informācijas nesējs, var apgalvot, lietuviešu romānu tulkojumu latviešu valodā problemātikai par pamatu ir literāro tradīciju un literāro kodu atšķirības. Lietuviešu romānu tulkojumu recenzijas uzrāda, ka vērtējums ir atkarīgs no tā, cik daudz tiek pārzināts konteksts kādā romāns tiek radīts. Ja zināšanas par autoru vai kultūrvēsturisko kontekstu ir minimālas, attiecīgs būs arī darba vērtējums. Līdz ar to ir nepieciešams pētīt konkrētus latviešu un lietuviešu literāros darbus. Šādi pētījumi sniegtu iespēju raksturot lietuviešu romānu tulkojumu recepcijas problēmu, un pietuvoties pilnīgai lietuviešu romānu problemātikas apzināšanai. Kā arī 21. gs., kad aktuāls ir identitātes jautājums, šīs problēmas apzināšana sniegtu jaunu informāciju baltu tautu identitātes pētniecībā.

²⁰⁵ Druņģīte Ē. Dzejas valoda — saprast un iztulkot. *Karogs*. Nr.7, 2004, 23. lpp.

Secinājumi

1. 90. g. pēc neatkarības atgūšanas, latviešu un lietuviešu literatūrai piedzīvojot krīzi, starp literatūru, tās radītājiem un adresātu notiek daudzdimensionālās pārmaiņas: disharmonējas vecākās un jaunākās rakstnieku paaudzes attiecības, mainās rakstnieku attieksme pret rakstīšanas procesu, kā arī mainās literatūras un rakstnieka attiecības ar lasītāju. Literatūra, kas tobrīd ir ieguvusi postmodernisma literatūrai raksturīgās iezīmes, komercializējas, savukārt rakstnieks zaudē autoritātes statusu.

2. Tuvojoties 20. gs. beigām, latviešu un lietuviešu literārie kontakti pārkāpj Baltijas reģiona robežas un iegūst plašāku starptautisku raksturu. Aktuāli kļūst akadēmiska līmeņa kontakti starp literatūru pētniecības institūcijām.

3. Latviešu periodikā (1991–2000) rakstus par lietuviešu literatūras procesiem publicē lietuviešu literatūrzinātnieki un literāti, latviešu literatūrzinātnieki lietuviešu literatūras procesiem pievēršas 20. gs. beigās. 90. g. sākumā latviešu literāti publicē galvenokārt lietuviešu daiļrades tulkojumus un apmeklēto pasākumu apskatus.

4. 90. g. otrajā pusē, situācijai literatūrā stabilizējoties, lietuviešu literatūrzinātnieku publikācijās paustie literatūras procesu vērojumi kļūst objektīvāki un pamatotāki. Masu kultūra vairs netiek uzskatīta par nacionālās literatūras pastāvēšanas draudu.

5. Sākot ar 21. gs., globalizācijas procesu un interneta attīstības dēļ atjaunojas diskusijas par grāmatas un rakstnieka vietu mūsdienu sabiedrībā. Lietuvā un Latvijā uzmanība tiek pievērsta nacionālo literatūru popularizēšanai ārvalstīs. Šīs ieceres realizācija starp abām kaimiņvalstīm prasa sadarbību, līdz ar to mentalitāšu, kultūras tradīciju atšķirības literāro kontaktu līmenī nav uzrādāmas. Interesu sadursme notiek valstu iekšienē, grāmatu izdevniecības darba līmenī. Lietuviešu romānu tulkojumu izdošana ir atkarīga no politiskās un ekonomiskās stabilitātes valstī, tāpēc lēmums par tulkojumu izdošanu ir stratēģisks solis.

6. 2000.–2015. g. lietuviešu literatūras procesu atspoguļojumam veltīto publikāciju skaits Latvijas periodikā samazinās. Latviešu literatūrzinātnieku veidotie raksti skar tās lietuviešu literatūras procesu aktualitātes, kas ir aktuālas arī tā laika literatūras pētniecībai Latvijā.

7. 21. gs. Lietuvā literatūrkritiķi un literatūrzinātnieki lietuviešu literatūras procesu analīzi veic, izmantojot postkoloniālisma teoriju. Aktualizējas literatūras imitācijas un valodas interaktīvo iespēju problemātika. Žanru izpratne paplašinās — opozīcijas augstais/zemais žanrs izpratne tiek saistīta ar opozīciju grāmata/internets. Tiek runāts par jauna literatūras posma sākumu un postmodernisma literatūras norietu, kas saistāms ar jaunās paaudzes ienākšanu literatūrā.

Izmantotie avoti un literatūra

Avoti:

- Eglāja-Kristsons, E. Lietuviešu literatūra Latvijā un latviešu valodā. 1900—2007. Grām.: Kalnačs, Benedikts (sast.) *Latvieši, igauņi un lietuvieši: literārie un kultūras kontakti*. Rīga: LU LFMI, 2008. 544.–858. lpp.
- Eglāja-Kristsons E. Lietuviešu literatūra Latvijā. Grām.: Daukste-Silasproģe I. (sast.) *Latvieši, igauņi un lietuvieši: literārie un kultūras kontakti : Bibliogrāfiskie rādītāji*. Rīga: LU LFMI, 2008. 117.–225. lpp.
- Valsts nozīmes bibliotēku kopkatalogs*. Pieejams: kopkatalogs.lv/F/?func=find-b-0&local_base=inc04

Literatūra:

- Adamaite U. Pagaršo pēc tam. *Kultūras Diena*. 8. aprīlis, 2011. 2.–3. lpp.
- Auziņa I. Jurga Ivanauskaite. Ragana un lietus. *Liesma*. Nr. 10+, 1994. 31. lpp.
- Auziņa I. Rūpes par tulkojumu kvalitāti. *Karogs*. Nr. 5, 1996. 224.–225. lpp.
- Avotiņa D. Ievadvārdi. Grām.: Granausks R. *Migla virs ielejām*. Rīga: izdevniecība „Lauku Avīze“, 2015. [Bez lpp.]
- Avotiņa D. Pēcvārds. Grām.: Bubnis Vītauts. *Krustā sistais balodis*. Rīga: izdevniecība „Lauku Avīze“, 2013. 265. lpp.
- Balode I. Es ticu vēsturei. [I. Balodes intervija ar K. Sabaļauskaiti]. *Latviju teksti*. Nr. 1, 2015. 2.–8. lpp.
- Bankovskis P. Lietuviešu projekts: tālu prom, tik tuvu. *Karogs*. Nr. 7, 2004. 19.–21. lpp.
- Berelis G. „Apjukušais cilvēks? Apjukumsituācija?“. *Karogs*. Nr. 10, 1992. 193.–200. lpp.
- Berelis G. Guntis Berelis iesaka. *Grāmatu Apskats*. Nr. 5, 1999. 34.–35. lpp.
- Berelis G. Jurgas Ivanauskaites ceļojums uz Austrumzemi. *Diena*. 16. oktobris, 2001. 11. lpp.
- Berelis G. (1994) „Ragana un lietus“. Dialogs ar sevi. Grām.: Berelis G. *Klusums un vārds*. Rīga: Daugava, 1997. 193.–201. lpp.
- Berelis G. Starp varoņu un ākstu pieminētiem. Grām.: Berelis G. *Latviešu literatūras vēsture*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1999. 300.–323. lpp.
- Berelis G. Tibeta kā dvēseles stāvoklis. *Diena*. 1. februāris, 2001. 10. lpp.
- Beresņēvičs Ģ. Lietuviešu fantastika. Grām.: Beresņēvičs, Ģedimins, Belogrīvs, Imants (sast.). *Baltijas teiksma: lietuviešu fantāzija un fantastika*. Rīga: Hekate, 2003. 414.–430. lpp.

- Brokāne L. Kristina Sabaļauskaite — nebaidīties būt citādei. [L. Brokānes intervija ar K. Sabaļauskaiti]. *Neatkarīgā Rīta avīze*. 19. marts, 2012. 10.–11. lpp.
- Brūveris P. Lietuvas mēnešraksts „Metai“, aprīļa un maija burtnīcas. *Karogs*. Nr. 8, 1995. 247.–251. lpp.
- Buševice A. Tvaika darbināta pasaule. *Ir*. 3.–9. marts, 2016. 32.–33. lpp.
- Ceplis R. Kosmiskās apziņas sapnis. *Kultūras Diena*. 12. janvāris, 2007. 9. lpp.
- Ceplis R. Maģija ir valodā. *Diena*. 8. jūnijs, 2007. 9. lpp.
- Daujotīte V. Literatūras gods. *Karogs*. Nr. 10, 1997. 221.–227. lpp.
- Daukste-Silasproģe I. Baltijas studiju konference Tartu. Grosmane E. (sast.) *Letonica*. Rīga: LU LFMI, 2002. 224.–225. lpp.
- Dāboliņš V. Saucēja balss jūras šalkoņā. *Latvju teksti*. Nr. 3, 2011. 55.–56. lpp.
- Druņģīte Ē. Dzejas valoda — saprast un iztulkot. *Karogs*. Nr. 7, 2004. 22.–24. lpp.
- Druņģīte Ē. Lietuviešu dzejas šodien: ceļi un ceļotāji. *Luna*. Nr. 11, 2003. 025.–028. lpp.
- Dubiņa I. Stāsta un dzīves mijiedarbe. Grām.: [Aut.kol.] *Latviešu literatūras vēsture 2000–2006*. Rīga: Valters un Rapa, 2007. 72.–110. lpp.
- Eglāja-Kristsons E. Sisterland Lithuania and Brothernation Lithuanians. Gendering the Neighbourhood in Latvian Periodicals over Time. Grām.: Butkus V., Junkutė V. (sud.) *Baltiška, tautinė, regioninė savimonė baltų literatūrose ir kultūrose*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2015. 89.–101. psl.
- Eglāja-Kristsons E. Vai dubults POST ir jauns PRE? Grām.: Vērdiņš K. (red.) *Letonica*. Nr. 1 (22). Rīga: LU LFMI, 2012. 130.–132. lpp.
- Gailītis V. Plaisa. *Diena*. 16. jūlijs, 2004. 14. lpp.
- Gaižūns S. Latviešu literatūra Lietuvā. Grām.: Daukste-Silasproģe I. (sast.) *Latvieši, igauņi un lietuvieši: literārie un kultūras kontakti : Bibliogrāfiskie rādītāji*. Rīga: LU LFMI, 2008. 284.–318. lpp.
- Granausks R. Ar taurenī uz lūpām. *Karogs*. Nr. 6, 1999. 123.–156. lpp.
- Granausks R. Lopiņu dziedāšana. *Karogs*. Nr. 6, 1999. 103.–123. lpp.
- Granausks R. Tie, kas maizi ēd. Grām.: Sukovskis A. (sast.) *Tie, kas maizi ēd*. Rīga: Liesma, 1979. 334.–348. lpp.
- Greims A. J. Par literatūras kritiku un moderno literāro avantūru. *Grāmata*. Nr. 4, 1992. 41.–47. lpp.
- Gudēnaitē-Špokauskienē R. Z. Čepaitēs ir J. Ivanauskaitēs vardai kaip prekių ženklai. *Gimtasis žodis*. Nr. 11, 2012. 3.–8. psl.
- Gūtmanis O. Klaipēdā Poēzijas pavasarī. *Kurzemes Vārds*. 8. jūnijs, 1999. 12. lpp.
- Ivanauskaite J. *Ceļojums uz Šambalu*. Rīga: Jumava, 1998. 441 lpp.

- Ivanauskaite J. Par lietuviešu eliti. *Literatūra un Māksla Latvijā*. 20. septembris, 2001. 14. lpp.
- Ivanauskaite J. *Trimdā aizdzītā Tibeta*. Rīga: Jumava, 2001. 239 lpp.
- Ivanauskaite J. *Zaudētā Apsolītā zeme*. Rīga: Jumava, 2000. 442 lpp.
- Jakonytė L. The Writer in the Post-Soviet State: Trends in Self-Interpretation. In: Mindaugas Kvietauskas (ed.) *Transitions of Lithuanian Postmodernism : Lithuanian Literature in the Post-Soviet Period*. Amsterdam – New York, NY: Rodopi, 2011. 65.–88. p.
- Jēgermanis, G. G. Jēgermaņa ievads. *Grāmata*. Nr. 5, 1990. 68. lpp.
- Jundze A. Balts taurenis, melns taurenis. *Neatkarīgā Rīta avīze*. 12. janvāris, 2007. 11.lpp.
- Jundze A. Jaukā pilsēta. Kur te ir geto? *Literatūra un Māksla Latvijā*. 6. septembris, 2001, 5. lpp.
- Jundze A. Ko tu, Jurga, te ar savu Tibetu maisies? *Literatūra un Māksla Latvijā*. 4. oktobris, 2001. 1., 6. lpp.
- Jundze A. Par sūdiem un debesīm. *Forums*. 23.–30. jūlijs, 2004. 9. lpp.
- Jurgutiene A. Neo-Romanticism in Lithuanian Literature. Grām.: Daija P. (red.) *Letonica*. Rīga: LU LFMI, 2014. 123.–141. lpp.
- Kalnačs B. Kolonizētais ķermenis un prāts: lietuviešu un latviešu trimdas romāns teorētiskā skatījumā. *Latvju teksti*. Nr. 3, 2015. 73.–74. lpp.
- Kalnačs B, Pelše S. III Baltijas studiju Eiropas konference. Grām.: Grosmane E. (red.) *Letonica*. Rīga: LFMI, 1999. 146.–149. lpp.
- Kalve J. Decembris — prozas mēnesis. *Karogs*. Nr. 1, 2001. 194.–195. lpp.
- Kloviene D. Žurnāls Metai augustā un septembrī. *Karogs*. Nr. 10, 2008. 191.–192. lpp.
- Kloviene D. Žurnāls Metai martā. *Karogs*. Nr. 5, 2008. 193.–195. lpp.
- Kolmane I. Postmodernisms un latviešu literatūra. *Karogs*. Nr. 8, 2001. 156.–167. lpp.
- Kolevinskienė Ž. Šiuolaikinės lietuvių prozos spindesys ir skurdas. *Gimtasis žodis*. Nr. 12, 2012. 21.–29. psl.
- Kubiļus V. literatūra pārvērtējumu kalvē. *LZA Vēstis*. Nr. ½, 1998, 108.–111. lpp.
- Kvietauskas M. Jauneniųjų rašytojų pasaulėžiūros orientyrai. In: Viliūnas G. (sud.) *Naujausioji lietuvių literatūra /1988–2002/*. Vilnius: Alma littera, 2003. 156.–180. lpp.
- Laķis P. Baltijas valstu vienotības jautājums uz 21.gadsimta sliekšņa. Grām.: Butkus A. *ACTA BALTICA*. Kaunas: Aesti, 2001. 6.–11. lpp.
- Laurušaite L. Intervija neparastos apstākļos. [L. Laurušaites intervija ar P. Dirģēlu]. *Karogs*. Nr. 6, 2005. 4.–9. lpp.
- Laurušaite L. Nost ar poētisko draņķi! *Karogs*. Nr. 7, 2004. 130.–136. lpp.
- Līvena L. Marija Magdalēna vēstures griežos. *Elpa*. 14. oktobris, 1994. 7. lpp.

- Mačianskaitė L. Antanas Škėma. In: Žukas S. (sud.) *Literatūros vadovėlis*. Vilnius: Baltos Lankos, 2004. 130.–153. lpp.
- Majeviskis H. M. Latvijas ordeņi lietuviešiem, lietuviešu ordeņi latviešiem. *Karogs*. Nr. 1, 2001. 215.–216. lpp.
- Majeviskis H. M. Mums vajadzēja iepazīt. *Karogs*. Nr. 11, 1996. 240.–245. lpp.
- Majeviskis H. M. „Sāpēm... ir jātop sadzirdētām“. *Karogs*. Nr. 12, 1992. 126.–129. lpp.
- Mārtuža E. Ir labi sajast blakus kādu stiprāku. *Latvijas Avīze*. 7. augusts, 2015. 14. lpp.
- Mykolaitytė A. Naujausioji literatūra nuo 1990 m. In: Kuiziniene D. (ed.) *Trumpa lietuvių literatūros istorija*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2014. 109.–128. psl.
- Muktupāvela R. Justīns Marcinkēvičs Rīgā. *Karogs*. Nr. 8, 2001. 208.–209. lpp.
- Platelis K. Par leišu moderno poēziju. *Grāmata*. Nr. 4, 1992. 27.–39. lpp.
- Purmale Dz. Romāns, kas izraisījis sensāciju. *Brīvā Latvija*. Nr. 15, 15. aprīlis–21. aprīlis, 1996. 4. lpp.
- Radzevičs B. Uz Mākonijas pusi. *Karogs*. Nr. 12, 1991. 115.–126. lpp.
- Ramba J. Ivanauskaites ceļš uz Šambalu. *Diena*. 8. decembris, 1998. 20. lpp.
- Repše G. Dzīvas asinis, papes maģija. *Diena*. 9. jūnijs, 1999. 11. lpp.
- Repše G. Saullēkts sirds pusē. [G. Repšes intervija ar T. Rulli] *Karogs*. Nr. 7, 1998. 197.–203. lpp.
- Rubavičs V. Ne tikai apjukums. *Rakstnieka Vārds*. Nr. 4, 1993. 14. lpp.
- Rullis T. Ievadvārdi. *Karogs*. Nr.7, 2004. 66. lpp.
- Rupenheite I. Tulkotāja labā slava. *Diena*. 25. aprīlis, 1998. 11. lpp.
- Rūmnieks V. V Starptautiskais tulkotāju seminārs. *Diena*. 7. decembris, 1999. 21. lpp.
- Sadovska K. Pašķirot vēsturi vaļā. *Diena*. 15. jūnijs, 2010. 18. lpp.
- Sekste I. Proza. Grām.: Hausmanis V. (redkol. zin. vad.). *Latviešu literatūras vēsture. 1940.—1941. 1945.—1999. 3. sēj.* Rīga: Zvaigzne ABC, 2001. 296.–322. lpp.
- Simsone B. Leišu vilka uznāciens. *Kultūras Diena un Izklaide*. 28. janvāris, 2016. 10. lpp.
- Sprindīte J. Lauru zars pār baltu arhetipiem. *Karogs*. Nr. 9, 1999. 224.–229. lpp.
- Sprindīte J. Lietuviešu proza krustcelēs. *LZA Vēstis*. Nr. 1/2, 1998. 105.–107. lpp.
- Sprindīte J. Lietuviešu proza: žanru pārgrupēšanās. *Karogs*. Nr. 7, 1998. 226.–234. lpp.
- Sprindytė J. Lithuanian Prose: In Search of a New Identity. In: Mindaugas Kvietauskas (ed.) *Transitions of Lithuanian Postmodernism : Lithuanian Literature in the Post-Soviet Period*. Amsterdam – New York, NY: Rodopi, 2011. 89.–114. p.
- Stadgale Ineta. Baltu kopīgā identitāte. *Vārds*. Nr. 2(3), 2012. 108.–110. lpp.
- Šlapelīte Ģ. Neuzskatu sevi par rakstnieci. [Ģ. Šlapelītes intervija ar J. Ivanauskaiti] *Literatūra un Māksla*. 11. februāris, 1994. 5. lpp.

- Tabūns B. Jauns pētījums žanroloģijā. Grām.: Grosmane E. (red.) *Letonica*. Rīga: LFMI, 1998. 170.–172. lpp.
- Tamošaitis R. Pie trešā gadu tūkstoša sliekšņa. *Karogs*. Nr. 8, 2000. 4.–13. lpp.
- Vaičekauskaitē-Stepukonienē I. *Naujasis lietuvių ir latvių romanas: raidos tendencijos 1988–2000-taisiais*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2006. 606 lpp.
- Vaļūkenaite D. J. Tagadējā lietuviešu proza: skats no malas. *Karogs*. Nr. 3, 1998. 230.–241. lpp.
- Viliūnas G. Populiarioji literatūra. In: Viliūnas G. (sud.) *Naujausioji lietuvių literatūra /1988–2002/*. Vilnius: Alma littera, 2003. 289.–318. lpp.
- Vinteršeids Fr. Zudušo tagadni meklējot : Baltija kā aizmirstas un nenovērtētas literatūras telpa. *Grāmatu Apskats*. Nr. 8/9, 1997. 20.–23. lpp.
- Zalatorjus A. Atklāta vēstule Vītautam Kubiļum. *Karogs*. Nr. 5, 1996. 178.–181. lpp.
- [Aut. kol.]. Dziesmotā revolūcija. Grām.: Eidints A., Bumblausks A., Kulakausks A., Tamošaitis M. *Lietuvas vēsture*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2014. 260.–291.lpp.

Interneta resursi:

- Balode I. Kristina Sabaļauskaite: Cilvēku stāsti, lietu mežs. *Satori*. 24.03.2011. Pieejams: www.satori.lv/raksts/3693 [skat.: 1.05.2016.]
- Briģe S. Trīs dāvanas, I. *Thestoryofelza : Kabatas lieluma metropole*. 9.12.2015. Pieejams: thestoryofelza.wordpress.com/2015/12/09/tris-davanas-i/ [skat.: 28.04.2016.]
- Briģe S. Vilka stunda. *Thestoryofelza : Kabatas lieluma metropole*. 26.03.2016. Pieejams: thestoryofelza.wordpress.com/2016/03/26/vilka-stunda/ [skat.: 28.04.2016.]
- Brundzaite R. Taureņu kapi. *Punctum*. 30.12.2014. Pieejams: www.punctummagazine.lv/2014/12/30/taurenu-kapi/ [skat.: 12.04.2016.]
- Egle Čerņauskaite ‘Visi Itālijas putekļi’. *Viņa*. 13.08.2009. Pieejams: www.delfi.lv/vina/personiba-un-brivais-laiks/aktuali/egle-cernauskaite-visi-italijas-putekli.d?id=26210827 [skat.: 28.04.2016]
- Germans N., Sarkanis A. Ziņojums par Latvijas un Lietuvas sadarbības perspektīvām. *Latvijas Republikas Ārlietu ministrija*. Pieejams: www.mfa.gov.lv/data/aaa/report_latvia_lithuania.pdf [skat. 10.05.2016.]

- Gintals D. Vairāk nekā viss piederu jums. *Punctum*. 15.01.2016. Pieejams: www.punctummagazine.lv/2016/01/15/vairak-neka-viss-piederu-jums/ [skat.: 12.04.2016.]
- Jasponīte J. Sapņa ēnā. *Punctum*. 26.11.2014. Pieejams: www.punctummagazine.lv/2014/11/26/sapna-ena/ [skat.: 12.04.2016.]
- Kaziļūnaite A. Mēness ir tablete. *Punctum*. 19.11.2014. Pieejams: www.punctummagazine.lv/2014/11/19/meness-ir-tablete/ [skat.: 12.04.2016.]
- Koroševskis A. Literatūras virzienu un estētikas simbioze Kristīnas Sabaļauskaite romānā „Silva Rerum II“. *Ubi sunt*. 31.07.2014. Pieejams: www.ubisunt.lu.lv/zinas/t/28295/ [skat.: 1.05.2016.]
- Krauze R. Egle Čerņauskaite „Visi Itālijas putekļi“. *R'n'R*. 30.03.2015. Pieejams: renatekrauze.blogspot.com/2015/03/egle-cernauskaite-visi-italijas-putekli.html?view=magazine [skat.: 28.04.2016.]
- Krauze R. Egle Čerņauskaite „Visi Itālijas putekļi“. *R'n'R*. 30.03.2015. Pieejams: renatekrauze.blogspot.com/2015/03/egle-cernauskaite-visi-italijas-putekli.html?view=magazine [skat.: 28.04.2016.]
- Kusiņa L. Vītauts Bubnis: Cilvēks ir savas zemes liecinieks. [L. Kusiņas intervija ar V. Bubni]. *Latvijas Avīze*. 17.09.2013. Pieejams: www.la.lv/vitauts-bubnis-cilveks-ir-savas-zemes-liecinieks%E2%80%A9-2/ [skat.: 03.04.2016.]
- Lipska I. Silva Rerum. *Absolūta grāmatplaukts*. 22.11.2011. Pieejams: www.gramatplaukts.lv/2011/11/silva-rerum.html [skat.: 1.05.2016.]
- Malnupe R. Ārpus pieņemtajiem rāmjiem. Jurga Ivanauskaite „Ragana un lietus“. *Ubi sunt*. 15.02.2013. Pieejams: www.ubisunt.lu.lv/zinas/t/18473/ [skat.: 29.03.2016.]
- Melgalve I. Gaišais vārdu mežs. *Satori*. 7.04.2011. Pieejams: www.satori.lv/raksts/3707/Ieva_Melgalve/Gaisais_vardu_mezs [skat.: 1.05.2016.]
- Melgalve I. Ja nu arī tev viss riebjas. *Satori*. 28.04.2009. Pieejams: www.satori.lv/raksts/2799 [skat.: 08.05.2016.]
- Musteikis A. „Raudonmedžio rojaus“ retro romantika. *Lietuvos žinios*. 7.02.2014. Pieejams: lzinios.lt/lzinios/lzinios-lt-rekomenduoja/-raudonmedzio-rojaus-retro-romantika/173179 [skat.: 12.05.2016.]
- Rozenfelds U. Grāmata — Silva rerum III. *Baltais runcis*. 22.03.2015. Pieejams: www.baltaisruncis.lv/blogs/gramata-silva-rerum-iii/ [skat.: 1.05.2016.]
- Rozenfelds U. Grāmata — trīs sekundes debesu. *Baltais runcis*. 15.02.2015. Pieejams: www.baltaisruncis.lv/blogs/tris-sekundes-debesu [skat.: 28.04.2016.]

- Simsone B. Logs uz miglas labirintu. Satori. 13.05.2007. Pieejams: www.satori.lv/raksts/1164/Barbala_Simsone/Logs_uz_miglas_labirintu [skat.: 13.04.2016.]
- Skulte I. Kas skatās pa logu — S.T. Kondrots „Un apmāksies tie, kuri skatās pa logu“. Pieejams: www.dgramata.lv/lasitava/recenzijas-apskati-pardomas/kas-skatas-pa-logu---st-kondrots-un-apmaksies-tie-kuri-skatas-pa-logu/ [skat.: 12.04.2016.]
- Strautmane I., Rikše R., Lauga S. Tulkojumā no lietuviešu valodas iznācis Andrjusa Tapina romāns „Vilku stunda“. *Kultūras Rondo*, 2015. Pieejams: lr1.lsm.lv/lv/raksts/kulturas-rondo/tulkojuma-no-lietuviesu-valodas-iznacic-andrjusa-tapina-romans-v.a60938/ [skat.: 1.04.2016.]
- Šints V. Brālīgie tvaiki. Andrjus Tapins „Vilka stunda“. *Ubi sunt*. 19.01.2016. Pieejams: www.ubisunt.lu.lv/zinas/t/37909/ [skat.: 28.04.2016.]
- Žiba E. GRĀMATA — KRISTINA SABAĻAUSKAITE „SILVA RERUM III“. *Evijas pasaule*. 5.03.2015. Pieejams: evijas pasaule.wordpress.com/2015/03/05/gramata-kristina-sabalauskaite-silva-rerum-iii/ [skat.: 1.05.2016.]
- [Nezināms aut.]. Arī Kultūrkapitāla fonda padome lauz līgumus ar Literatūras centru. *Latvijas Sabiedriskie mediji*. 23.20.2015. Pieejams: www.lsm.lv/lv/raksts/kulturpolitika/kultura/ari-kulturkapitala-fonda-padome-lauz-ligumus-ar-literaturas-centru.a151574/ [skat.: 8.05.2016.]
- [Nezināms aut.] Atsauksme: Andrjus Tapins — Vilka stunda. *Starplappusem*. 20.12.2015. Pieejams: starplappusem.wordpress.com/2015/12/20/atsauksme-andrjus-tapins-vilka-stunda/ [skat.: 28.04.2016.]
- [Nezināms aut.] Baltijas triloģija. Lasītājas piezīmes. Pieejams: lasitajaspiezimes.wordpress.com/2011/10/16/baltijas-trilogija/ [skat.: 28.04.2016.]
- [Nezināms aut.] Foruma kongresi. *Latvijas un Lietuvas forums*. Pieejams: www.lt-lv-forum.org/18000/pas%C4%81kumi.html [skat.: 10.05.2016.]
- [Nezināms aut.] Latvija Viļņas Starptautiskajā grāmatu tirgū. Pieejams: www.literature.lv/lv/index.html [skat.: 7.05.2016.]
- [Nezināms aut.] Lietuvas un Latvijas studentu vasaras nometne Germanišķos. *Latvijas un Lietuvas forums*. Pieejams: www.lt-lv-forum.org/18067/pas%C4%81kumi/nometnes/nometne-%C4%A3ermanis%C4%B7os.html [skat.: 10.05.2016.]
- [Nezināms aut.] Lietuvių literatūros vertimų gausa. Pieejams: lithuanianculture.lt/lietuviu-literaturos-vertimu-gausa [skat. 3.05.2016.]
- [Nezināms aut.]. Literatūrinēs kartos. *Tekstai*. Pieejams: www.tekstai.lt/literaturines-kartos#catid473 [skat.: 25.05.2016.]

- [Nezināms aut.] Notiks latviešu un lietuviešu draudzības vakars dzejā. *Latvijas Sabiedriskie mediji*. 6.11.2014. Pieejams: www.lsm.lv/lv/raksts/literatura/kultura/notiks-latvieshu-un-lietuvieshu-draudziibas-vakars-dzeja.a105361/ [skat. 20.03.2016.]
- [Nezināms aut.] Romanas „Mano vardas — Marytē“ — Metu knyga. *Lrytas.lt*. 20.02.2013. Pieejams: kultura.lrytas.lt/meno-pulasas/romanas-mano-var-das-maryte-metu-knyga.htm [skat.: 16.05.2016.]
- [Nezināms aut.] Silva Rerum by Kristina Sabaļauskaite. ...*zivis kraulā nepeld...* 23.02.2015. Pieejams: asmodeus.lv/2012/10/25/silva-rerum-by-kristina-sabalauskaite/ [skat.: 1.05.2016.]
- [Nezināms aut.] Silva Rerum II by Kristina Sabaļauskaite. ...*zivis kraulā nepeld...* 23.02.2015. Pieejams: asmodeus.lv/2012/11/14/silva-rerum-ii-by-kristina-sabalauskaite/ [skat.: 1.05.2016.]
- [Nezināms aut.] Silva Rerum III by Kristina Sabaļauskaite. ...*zivis kraulā nepeld...* 23.02.2015. Pieejams: asmodeus.lv/2015/02/23/silva-rerum-iii-by-kristina-sabalauskaite/ [skat.: 1.05.2016.]
- [Nezināms aut.] Šonedēļ norisinās starptautisks atdzejas seminārs. Pieejams: www.literature.lv/lv/index.html [skat. 7.05.2016]
- [Nezināms aut.] un apmāksies.snigs. *Lasītājas piezīmes*. 30.12.[Bez gada]. Pieejams: lasitajaspiezimes.wordpress.com/tag/leisu-literatura/ [skat.: 13.04.2016.]
- [Nezināms aut.] Vilka stunda by Andrjus Tapins. ...*zivis kraulā nepeld...* 30.12.2015. Pieejams: asmodeus.lv/2015/12/30/vilka-stunda-by-andrjus-tapins/ [skat.: 28.04.2016.]